

Anniina Ahonen & Kirsi-Marja Kontiainen

”Eihän se lapsi muista täältä ku rakastavan vanhemman joka huolehtii”

Kokemuksia äitiyden toteutumisesta Vanajan vankilan perheosastolla

Opinnäytetyö

Syksy 2017

SeAMK Sosiaali- ja terveystieteiden ala

Sosionomi (AMK)

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Suuntautumisvaihtoehto:

Tekijät: Anniina Ahonen ja Kirsi-Marja Kontiainen

Työn nimi: ”Eihän se lapsi muista täältä ku rakastavan vanhemman joka huolehtii”
Kokemuksia äitiyden toteutumisesta Vanajan vankilan perheosastolla

Ohjaaja: Tiina Tiilikka

Vuosi: 2017

Sivumäärä: 77

Liitteiden lukumäärä: 5

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia, miten äitiys toteutuu Vanajan vankilan perheosastolla. Tutkimuksella haluttiin selvittää, millaisena elämäntilanteena vankila-aikaa pidetään sekä millaisia seurauksia sillä koetaan olevan äitiyteen sekä lapsen kasvuun ja kehitykseen. Opinnäytetyö tuo esiin, minkälaisena kasvuympäristönä äidit kokevat vankilan sekä millaisia rajoitteita se tuo äitiyteen ja siten lapselle. Lisäksi opinnäytetyössä tutkittiin, millaista äitiys ja arki ovat lapsen kanssa vankilassa.

Tutkimus tehtiin yhteistyössä Vanajan vankilan kanssa. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena ja tutkimusaineisto kerättiin teema-haastattelua käyttäen. Haastattelut toteutettiin haastatteleamalla Vanajan vankilan perheosaston vankiäitejä toukokuussa 2017. Haastattelut jakautuivat viiteen eri teemaan. Nämä teemat olivat elämäntilanne ja vankila, vankila suljettuna laitoksena ja säännöt, vankila ympäristönä ja äitiys, arki ja äitiys sekä tulevaisuus. Tutkimuksessa tuodaan esiin nimenomaan vankiäitien omat kokemukset aiheesta. Opinnäytetyössämme käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, jonka kautta saatiin keskeiset tutkimustulokset.

Opinnäytetyön tulosten perusteella äitiyden koettiin toteutuvan hyvin huomioiden, että kasvatusympäristönä on vankila. Tutkimuksessa kävi ilmi, että vankiäidit pitivät elämäntilannettaan hyvänä vankeusrangaistuksesta huolimatta. Vankiäidit kokivat elämäntilanteessaan voimavaraksi lapsen läsnäolon sekä lähipiirin tuen. Vankeusajalla ei koettu olevan suoranaisesti negatiivisia seurauksia lapsen kasvuun ja kehitykseen. Vankeusajan koettiin tukevan tiivistä yhdessäoloa lapsen kanssa, mikä nähtiin suotuisana lapsen kasvun ja kehityksen kannalta. Tutkimustuloksista ilmeni, että vankilan sääntöjen koettiin ajoittain rajoittavan äitiyden toteutumista. Kasvuympäristönä Vanajan vankilan perheosasto koettiin lapsiystävällisenä ympäristönä, jossa lapsi on keskiössä. Opinnäytetyömme tulokset osoittavat, että arki vankilassa koettiin rutiininomaisena sekä rytmitettyinä, jota Vanajan vankilan perheosaston säännöt ohjaavat.

Avainsanat: Vanajan vankilan perheosasto, vankiäiti, äitiys, lapsi, kasvuympäristö, arki, elämäntilanne

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Bachelor of Social Services

Specialisation:

Author/s: Anniina Ahonen and Kirsi-Marja Kontiainen

Title of thesis: "The Child Will Only Remember the Caring and Loving Parent" – Experiences of Motherhood in Vanaja Prison's Family Unit

Supervisor: Tiina Tiilikka

Year: 2017

Number of pages: 77

Number of appendices: 5

The purpose of this study was to examine motherhood in the prison family unit in Vanaja prison. We wanted to find out how the time spent in prison was viewed as a life situation, as well as what kind of consequences it has on motherhood and on the growth and development of the child. In this thesis, we aim to highlight the ways in which mothers experience the prison, as well as how it limits their motherhood and the child, too. We also wanted to find out what motherhood and everyday life with a child are like in prison.

The study was carried out in cooperation with the Vanaja prison. A qualitative research method was used in the thesis, and the research material was collected using a theme interview. We interviewed inmate mothers in the prison family unit in Vanaja prison in May 2017. The interviews were divided into five themes. These themes were the situation in life and prison, prison as an enclosed institution and rules, prison as an environment and motherhood, everyday life and motherhood, as well as the future. We wanted to bring out particularly the inmate mothers' own experiences. A material-oriented content analysis was used in the study to find out the key results.

The results of this thesis show that motherhood was experienced to happen well, considering that the growth environment is a prison. The study revealed that inmate mothers consider their situation in life good despite the prison sentence. Inmate mothers think of the presence of their child and the support of their loved ones as a reserve of strength in their situation in life. The prison term was not considered to have a direct negative impact on the growth and development of the child. The prison term was perceived to contribute to a close relationship with the child, which was considered beneficial as far as the growth and development of the child is concerned. The research results indicate that prison rules were sometimes found restrictive when it comes to the realization of motherhood. As a growth environment, the prison family unit in Vanaja prison was described as a child-friendly environment, where the child has a central role. The results of this thesis suggest that everyday life in prison was considered to consist of many routine-like functions, which are guided by the rules in the prison family unit in Vanaja prison.

Keywords: prison family unit in Vanaja prison, inmate mother, motherhood, children, growth environment, everyday life, situation in life

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO.....	6
2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT.....	8
2.1 Tutkimuksen tavoitteet.....	8
2.2 Aiheen valinta.....	8
2.3 Tutkimuskysymykset.....	9
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	10
3.1 Tutkimustapana laadullinen tutkimus.....	10
3.2 Tutkimusaineiston keruu.....	11
3.3 Tutkimusaineiston analysointi.....	13
3.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	13
4 NAISVANGIT JA VANKEINHOITO.....	16
4.1 Vankeinhoidon sekä perheosaston historiaa.....	16
4.2 Naisvangin määritelmä.....	19
4.3 Vankeinhoidon perusteita.....	22
5 ÄIDIN ROOLI VANHEMPANA.....	28
5.1 Äitiys ja vanhemmuus.....	28
5.2 Lapsen kasvattaminen.....	32
5.3 Kiintymyssuhdeteoria.....	34
6 TUKEA VANHEMMUUTEEN.....	38
6.1 Vanhemmuuden tukeminen ja saatavilla oleva apu.....	38
6.2 Perhetyö.....	40
6.3 Vangin syrjäytyminen ja leimautuminen.....	44
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	48
7.1 Elämäntilanne ja vankila.....	48
7.2 Vankila suljettuna laitoksena ja säännöt.....	50
7.3 Vankila ympäristönä ja äitiys.....	52
7.4 Arki ja äitiys.....	55

7.5 Tulevaisuus.....	58
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	61
9 POHDINTA	66
LÄHTEET	69
LIITTEET	77

1 JOHDANTO

Äidin olemassaolo on lapselle hyvin merkityksellistä, joten äidistä muodostunut kokemus luo pohjan lapsen identiteetille. Lisäksi suhde äitiin on yhteydessä siihen, minkälaisena lapsi kokee itsensä yksilönä sekä suhteessa muihin. Äiti on usein lapselle ensimmäinen kosketus ihmiskunnasta, joten äidin esimerkki on hyvin tärkeä. Täten äiti muodostaa lapselle käsityksen siitä, kuka lapsi itse on. (Hellsten 2003, 245, 248.) Opinnäytetyössämme äitiyttä tarkastellaan täysin tavanomaisesta poikkeavassa ympäristössä, vankilassa. Näin ollen tutkimusjoukkonamme toimivat vankiäidit, jotka suorittavat vankeusrangaistustaan Vanajan vankilan perheosastolla lapsen läsnä ollessa. Vankiäitien arki on tiivistä yhdessä oloa oman lapsensa kanssa, joka mahdollistaa hyvän kiintymyssuhteen muodostumisen. Lapsen ensimmäisten elinvuosien aikana äidin on omistauduttava lapselleen totaalisesti, sillä lapsi tarvitsee äitiään ympäri vuorokauden. (Hellsten 2003, 249.)

Opinnäytetyössä selvitämme, miten äitiys toteutuu Vanajan vankilan perheosastolla. Halusimme lähestyä tutkimuksemme aihetta selvittämällä vankila-ajan tuomat rajoitteet sekä mahdolliset esteet äitiyden toteutumiseen. Opinnäytetyössä tutkimme, millaista arki Vanajan vankilan perheosastolla on sekä onko vankeusajalla vaikutusta lapsen kehitykseen ja kasvuun. Lisäksi halusimme tutkimuksessa tuoda esille, minkälaisena kasvuympäristönä vankiäidit vankilan kokevat.

Opinnäytetyömme aihe keskittyy pääosin äitiyteen sekä rikollisten tekojen sovittamiseen. Syy, miksi vankiäidit toteuttavat äitiyttä vankilassa, johtuu heidän lakia rikkovasta teostaan. Rikollisuus tarkoittaa tekoja, jotka ovat laissa määritelty rikoksiksi (Kivivuori 2008, 21). Rikollisuuden päämuotoja ovat väkivalta-, seksuaali-, omaisuus- ja huumerikokset. Omaisuusrikoksiin lukeutuvat huume- ja talousrikokset. (Luukkala 2007, 21.)

Päädyimme opinnäytetyömme aiheeseen, sillä halusimme tuottaa aiheesta tuoretta tutkimustietoa. Näin ollen alalla työskentelevät ammattilaiset voivat tarttua mahdollisiin kehittämistarpeisiin ja siten parantaa äitiyden toteutumista erityisesti Vanajan vankilan perheosastolla. Aiheemme valikoitumiseen vaikutti se, että rikollisuus on yhteiskunnassamme jatkuvasti ajankohtaista. Lisäksi vankiäidit ovat rikoksen tekijöinä yksi merkittävä asiakasryhmä. Tutkimuksessamme haastattelimme Vana-

jan vankilan perheosaston vankiäitejä ja toimme heidän omat kokemukset esille äitiyden toteutumisesta vankilassa. Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, joka toteutettiin käyttämällä teemahaastattelua. Teemahaastattelumme rakentui viidestä teemasta, jotka olivat elämäntilanne ja vankila, vankila suljettuna laitoksena ja säännöt, vankila ympäristönä ja äitiys, arki ja äitiys sekä tulevaisuus. Käytimme opinnäytetyössämme induktiivista eli aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Opinnäytetyömme sisältää tutkimuksen lähtökohdat, tutkimuksen toteutuksen ja tutkimuksen eettisyyden sekä luotettavuuden osa-alueet. Lisäksi tuomme tutkimuksessamme esille aiheemme kannalta oleellista teoriaa. Lopuksi esittelemme tutkimuksemme tulokset, johtopäätökset sekä pohdinnan. Opinnäytetyömme lähtökohdat -osiossa esittelemme tutkimuksellemme asetetut tavoitteet sekä tutkimuskysymyksemme ja perustelemme aihevalintaamme. Tutkimuksen toteutuksessa tuomme esille tutkimustavan, aineiston keruun sekä aineiston analyysitavan. Näiden lukujen jälkeen käsittelemme työtämme eettisestä näkökulmasta sekä tuomme ajatukset työn luotettavuudesta esiin. Opinnäytetyömme teoriaosuuksissa avaamme naisvankeutta, vankeinhoitoa, äidin roolia vanhempänä sekä vanhemmuuden tukemista. Tutkimuksemme viimeisissä luvuissa tuomme tutkimuksemme kannalta oleellisimmat tutkimustulokset sekä johtopäätökset esiin. Johtopäätöksiensä rinnalla tuomme esiin teoriaa, jota vertailemme saamiimme tutkimustuloksiin. Lopuksi analysoimme pohdintaosuudessa tutkimuksellemme asetettujen tavoitteiden täyttymistä sekä opinnäytetyötä prosessina. Lisäksi tuomme esille mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa käsittelemme tavoitteitamme tutkimuksellemme. Lisäksi perustelemme tässä osiossa aihevalintaamme sekä sitä, kuinka päädyimme kyseiseen aiheeseen. Tuomme esiin tutkimukselle asetettuja tutkimuskysymyksiä.

2.1 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksessamme tavoitteena on selvittää, miten äitiys toteutuu Vanajan vankilan perheosastolla. Tutkimuksemme keskiössä on tarkastella sitä, miten äitiyttä toteutetaan, kun lapsi on äidin mukana Vanajan vankilan perheosastolla. Tutkimuksemme kohdentuu vankiäitien kokemuksiin äitiydestä vankilan arjessa ja sitä kautta sen vaikutuksista lapsen kehitykseen ja kasvuun. Tutkimalla vankiäitien kokemuksia saamme selville, millaisena äitiyden toteuttaminen vankeusaikana koetaan erityisesti lapsen kannalta.

Tutkimuksessamme selvitämme sitä, minkälaisia haasteita sillä on, että lapsi on läsnä äidin vankeustuomion aikana. Tavoitteenamme on siis tutkia, miten äitiys vankilatuomion aikana konkreettisesti toteutuu. Haluamme myös selvittää, millaisia rajoitteita vankila tuo äitiyden toteuttamiseen sekä millaisena kasvuympäristönä vankila koetaan. Lisäksi luomme tutkimuksellamme uutta tutkimustietoa liittyen vankiäitien sekä lasten arkeen vankilaolosuhteissa. Tavoitteenamme tutkimuksella on saada arvokasta tietoa oman ammatillisuuden kannalta, jota pystymme hyödyntämään mahdollisuuksien mukaan tulevassa työelämässä eri asiakasryhmien kanssa.

2.2 Aiheen valinta

Olemme päätyneet aiheeseen, koska se vastaa omia mielenkiinnon kohteitamme sekä koskettaa laajasti opiskelemaamme sosiaaliaalaa. Aiheen valikoitumiseen vaikutti myös se, että olemme olleet kiinnostuneita päihde- ja rikollisuussektorista läpi opintojen ajan. Meille oli selkeää, että tutkimuksemme koskettaa kyseistä sektoria. Tulevana sosiaaliaalan ammattilaisina haluamme vaikuttaa siihen, että myös vanki-

laolosuhteissa olevia henkilöitä kuullaan ja tutkitaan. Näin ollen tavoitteena on myös heidän olosuhteidensa ja mahdollisuuksiensa parantaminen yhteiskunnassamme.

Valitsimme tutkimuksemme tutkimusjoukoksi vankiäidit, koska oletamme vankilan ympäristönä luovan äitiydelle sekä lapselle omat haasteet. Vankila ei ole tavanomainen paikka äitiydelle eikä lapselle kasvuympäristönä. Alan ammattilaisilta vaaditaan erityistä herkkyyttä sekä ymmärrystä toimiessaan kyseisen asiakasryhmän kanssa, minkä vuoksi näemme tärkeäksi tutkia aihetta. Mielestämme vankilatuomion suorittaminen itsessään on poikkeava elämäntilanne ja tuomion suorittaminen lapsen läsnä ollessa tekee tilanteesta erityisen. Lisäksi tutkimme sitä, minkälaisia mahdollisia seurauksia vankilassa ololla on lapseen, sillä mielenkiinnon kohteenaamme ovat lapset ja lasten kehitys.

2.3 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyössämme selvitämme, miten äitiys toteutuu Vanajan vankilan perheosastolla. Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millaisena elämäntilanteena vankila-aikaa pidetään ja millaisia seurauksia sillä koetaan olevan äitiyteen sekä lapsen kasvuun ja kehitykseen?
2. Minkälaisena kasvuympäristönä äidit kokevat vankilan sekä millaisia rajoitteita se tuo äitiyteen ja siten lapselle?
3. Millaista äitiys ja arki ovat lapsen kanssa vankilassa?

Näihin edellä mainittuihin tutkimuskysymyksiin selvitämme vastauksia tutkimuksemme.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa tuomme esille, miten olemme toteuttaneet tutkimuksemme eri työvaiheita. Kerromme valitsemastamme tutkimustavasta, tutkimusaineiston keruusta sekä tutkimusaineiston analysoinnista. Käytimme tutkimustapana opinnäytetyösämme kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta ja tutkimusmenetelmänä teema-haastattelua. Tässä luvussa tuomme esille, millä perusteilla olemme valinneet haastattelijajoukkomme sekä miten olemme haastattelut toteuttaneet. Lisäksi kerromme, miten analysoimme keräämäämme aineistoa.

3.1 Tutkimustapana laadullinen tutkimus

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkittavaa kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on elämän kuvaaminen realistisesti, jolloin todellisuus on moninaista. Tutkimuksen edetessä tutkijan täytyy huomioida, ettei tutkimuksen kannalta oleellisia asioita saa pilkkoa mielivaltaisesti osiin. Tärkeää on ymmärtää, että tapahtumat muovaavat toinen toistaan ja näin yhteyksien näkeminen asioiden välillä on mahdollista havaita. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan täytyy pitää kiinni arvolähtökodista, sillä ne luovat pohjan sille, miten ymmärrämme tutkittavia ilmiöitä. Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena ei ole todentaa jo aiemmin tiedettyjä väittämiä, vaan tuoda esille tutkimuksen kannalta oleellisia tosiasioita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 152.) Laadullisessa tutkimuksessa aineisto pyritään keräämään luonnollisissa tilanteissa, jolloin luotetaan tutkijan ja tutkittavan välisiin havaintoihin sekä keskusteluihin. Laadullisessa tutkimuksessa oleellista on, että tutkija ei määrää sitä, mikä tutkimuksessa on tärkeää. (Hirsjärvi ym. 2000, 155.)

Laadullisessa tutkimuksessa kirjoittamisella on tärkeämpi asema kuin teoriapohjaisessa tutkimuksessa. Kirjoittamisen voidaan katsoa olevan juonellisesti etenevä kertomus, jossa tutkija analysoi, luo yhteyksiä ja pyrkii luomaan teoreettisia näkemyksiä tutkimusaineistolleen. Näin ollen kirjoittamisella on suuri merkitys laadullisessa tutkimuksessa. (Hirsjärvi ym. 2000, 246.) Päädyimme laadulliseen tutkimukseen, sillä aiheemme kannalta saamme parhaiten havaintoja sekä aineistoa kerät-

tyä kyseisellä tutkimusmenetelmällä. Laadullinen tutkimus mahdollisti avoimen vuorovaikutuksen tutkijan ja tutkittavan välille. Se, että suoritimme aineistonkeruun paikan päällä, mahdollisti tutkimuksemme kannalta tärkeiden seikkojen huomioimisen.

3.2 Tutkimusaineiston keruu

Opinnäytetyömme tiedonkeruumenetelmäksi valitsimme haastattelun. Haastattelussa tavoitteena on saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta asiasta. Näin ollen on kannattavaa antaa haastattelukysymykset etukäteen, jolloin haastateltava voi tutustua tutkimuskysymyksiin. Haastattelukäytäntöihin kuuluu haastatteluvasta sopiminen, jolloin tutkittava sitoutuu osallistumaan haastatteluun. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72–73.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään usein päämenetelmänä haastattelua tiedonkeruussa. Haastattelu tiedonkeruumenetelmänä on hyvä valinta, sillä aineistoa voidaan kerätä joustavasti ja haastateltavia myötäillen. Haastatteluissa aiheiden järjestystä voi vaihdella sekä haastateltavan vastauksia on helpompi tulkita kuin esimerkiksi kyselylomakkeilla. (Hirsjärvi ym. 2000, 192.)

Käytimme haastattelumuotona teemahaastattelua eli puolistrukturoitua haastattelua. Teemahaastattelu on välimuoto avoimen haastattelun ja lomakehaastattelun väliltä. Olennaista teemahaastattelulle on, että aihepiirit eli teemat ovat etukäteen tiedossa. Teemahaastattelussa haastattelukysymysten tarkkaa muotoa tai järjestystä ei ole suunniteltu. (Hirsjärvi ym. 2000, 195.) Teemahaastattelun tavoitteena on löytää tutkimuksen kannalta oleellisiin kysymyksiin merkityksellisiä vastauksia. Haastattelun teemat on muodostettu tutkimusaiheesta jo ennalta olevaan tietoon. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Päädyimme valitsemaan haastattelumuodoksi teemahaastattelun, sillä koimme, että tutkimuksen kannalta on tärkeää haastatella henkilöitä, joilla on omakohtainen kokemus tutkittavasta asiasta. Tutkimusjoukkomme koostui Vanajan vankilan perheosaston äideistä. Meille vankiäidit olivat luonnollinen valinta, sillä aihe kosketti heidän henkilökohtaisia näkemyksiään ja kokemuksiaan. Näin ollen koimme, että vankiäideiltä tulisimme saamaan luotettavimmat vastaukset tutkimuskysymyksiämme ajatellen. Meillä oli selkeä ajatus siitä, mitä teemoja tulisimme haastatte-

lussa käyttämään. Teemoina haastattelussa olivat elämäntilanne ja vankila, vankila suljettuna laitoksena ja säännöt, vankila ympäristönä ja äitiys, arki ja äitiys sekä tulevaisuus (Liite 1). Koimme näiden teemojen olevan oleellisia tutkimuskysymyksiemme kannalta.

Anoimme tutkimusluvan (Liite 2) opinnäytetyöllemme Rikosseuraamuslaitokselta tammikuussa 2017, jolloin saimme luvan tutkimuksen aloittamiseen. Lisäksi haimme luvan Seinäjoen ammattikorkeakoululta tutkimuksen aloittamiselle (Liite 3). Ennen varsinaista teemahaastattelua lähetimme Vanajan vankilan henkilökunnalle saatekirjeet (Liite 4) sekä suostumukset (Liite 5) vankiäitien haastatteluihin. Saatekirjeessä kerroimme opinnäytetyöstämme sekä tulevan haastattelun teemoista. Tämä mahdollisti etukäteen aiheeseen perehtymisen sekä haastattelutilanteeseen valmistautumisen. Vanajan vankilan perheosaston henkilökunta käsiteli haastatteluosuostumukset henkilökohtaisesti vankiäitien kanssa. Haastatteluosuostumukset allekirjoitettuna toimivat sitovana suostumuksena haastatteluun osallistumiselle. Anonymiteetin suojaamisen vuoksi haastatteluosuostumukset eivät missään vaiheessa tulleet takaisin meille, vaan ne jäivät Vanajan vankilan henkilökunnan käsiteltäväksi.

Toteutimme haastattelut Vanajan vankilassa toukokuussa 2017, jolloin matkustimme Hämeenlinnaan. Haastattelimme neljää vankiäitiä ja toteutimme kaikki saman päivän aikana siten, että suoritimme haastattelut ennalta sovitun järjestyksen mukaisesti. Vanajan vankilan henkilökunta oli järjestänyt meille haastatteluja varten tilat, joten tilana toimi Vanajan vankilan työntekijän toimistohuone. Rauhallinen tila mahdollisti avoimen ja luotettavan ilmapiirin muodostumisen. Olimme suorittamassa yhdessä haastatteluja, joista jokainen kesti keskimäärin 1,5 tuntia. Haastatteltavat olivat iältään 20–35-vuotiaita. Keskimäärin vankiäideillä oli yksi lapsi, joka oli mukana perheosastolla. Vankeustuomioiden pituudet vaihtelivat yksilöittäin 1–12 vuoteen. Haastattelutilanteessa saimme muodostettua yhteyden meidän sekä vankiäitien välille, mikä näkyi vapautuneena ja luottamuksellisena ilmapiirinä. Lisäksi tunsimme itsemme etuoikeutetuiksi saadessamme tulla suorittamaan haastatteluja Vanajan vankilaan. Näin ollen haastattelupäivä oli meille antoisa ja rikastuttava kokemus. Kokonaisuudessaan olimme tyytyväisiä haastattelujen onnistumiseen, kerätyn aineiston määrään sekä sen monipuolisuuteen.

3.3 Tutkimusaineiston analysointi

Valitsimme aineistomme analyysitavaksi induktiivisen eli aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Päädyimme aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin, sillä koimme saavamme sen avulla parhaimmat vastaukset tutkimuskysymyksiimme. Aineistolähtöisessä analyysissä tavoitteena on luoda tutkimusaineistosta aineistolähtöisesti jäsennetty kokonaisuus. Aineistolähtöisessä analyysissä analyysiyksiköt muodostuvat tutkimuksen aineiston sekä tutkimustehtävän ja tarkoituksen mukaisesti, jolloin niitä ei ole määritelty etukäteen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.) Käytimme aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tukena Tuomen ja Sarajärven (2009, 109) aineistolähtöisen sisällönanalyysin kuviota. Yksinkertaistettuna aineistolähtöinen sisällönanalyysi jaetaan kolmeen eri vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe on aineiston redusointi eli pelkistäminen. Toinen vaihe on aineiston klusterointi eli ryhmittely ja kolmas vaihe sisältää abstrahoinnin eli teoreettisten käsitteiden luomisen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–111.)

Aloitimme aineistolähtöisen sisällönanalyysin litteroimalla tekemämme haastattelut. Litteroimme tutkimusaineiston, jota kertyi yhteensä 65 sivua. Tämän jälkeen perehdyimme huolellisesti aineistoon ja karsimme tutkimuskysymyksiemme kannalta epäoleelliset asiat pois apuna käyttäen värikoodeja. Etenimme sisällön analyysissä siten, että teimme pelkistettyjä ilmauksia jäljelle jääneestä aineistosta. Kun saimme pelkistetyt ilmaukset muodostettua, aloimme kokoamaan alaluokkia, jolloin huomasimme aineistosta nousevan samoja ilmiöitä useaan kertaan. Alaluokista muodostimme yläluokkia, jotka osoittautuivat oleellisiksi tutkimuskysymyksiemme kannalta. Lisäksi huomasimme, että haastattelujemme teemoista oli apua sisällönanalyysia tehdessä. Huomasimme tutkimuksemme edetessä, että huolellisesti tehdyllä sisällönanalyysillä oli suuri merkitys tutkimuksen muissa vaiheissa. Huolellisen sisällönanalyysin avulla tutkimustuloksia sekä johtopäätöksiä oli helppo kirjoittaa.

3.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksemme aihe on hyvin henkilökohtainen sekä arkaluontoinen, joten näemme eettisyyden olevan merkittävässä asemassa työssämme. Tutkimuksemme

kohdentuu henkilökohtaiseen kokemukseen vankeuden ja äitiyden yhdistämisestä. Ainutlaatuisen tilanteesta tekee se, että vankeutta suoritetaan lapsen läsnä ollessa. Vankila instituutiona edellyttää sääntöjen noudattamista sekä huolellista työskentelyä jo lupa-asioista lähtien. Näin ollen olemme keskittyneet noudattamaan eettistä näkökulmaa jokaisessa tutkimuksen eri vaiheessa. Tässä luvussa kerromme, millä eri tavoin olemme ottaneet eettisyyden sekä luotettavuuden huomioon työssämme.

Opinnäytetyössämme olemme huomioineet eettisyyden koko tutkimuksemme ajan. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu, että tutkija toimii rehellisesti, huolellisesti sekä tarkasti tutkimuksen eri vaiheissa. Tieteellisiä käytäntöjä kunnioittaen tulee tutkijan suunnitella sekä raportoida tutkimus tarkasti. Siitä syystä aineiston säilyttämisessä sekä tutkimuksen toteuttamisessa tulee noudattaa hyviä tieteellisiä käytäntöjä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 132–133.) Tutkimuksemme suunnitteluvaiheen jälkeen hankimme opinnäytetyöhömmme tarvittavat luvat, jolloin toimimme eettisesti oikein. Käytimme opinnäytetyössämme huolellisesti valittuja lähteitä, kunnioitimme tekijänoikeuksia sekä merkitsimme käyttämämme lähteet huolellisesti. Näin ollen toimimme lähdeviitteitä koskevien sääntöjen mukaisesti.

Kun suunnittelimme opinnäytetyömme aiheita ja päädyimme kyseiseen aiheeseen, tiedostimme eettisyyden merkityksen aiheemme kannalta. Kunnioitimme eettisyyttä lähettämällä saatekirjeet sekä haastattelusuostumukset etukäteen haastateltaville. Näin ollen vankiäidit saivat tutustua tutkimuksemme teemoihin ja päättää, haluavatko osallistua haastateltavaksi. Jokaisella äidillä oli luonnollisesti oikeus kieltäytyä osallistumasta haastatteluun. Korostimme saatekirjeessä sekä haastattelutilanteessa, että anonymius säilyy koko tutkimuksen ajan. Haastateltavien henkilöllisyyttä ei ole tunnistettavissa missään tutkimuksen vaiheessa. Opinnäytetyössä käytettyjä lainauksia ei ole tunnistettavissa, sillä käytämme lainauksia esille tuodessa merkitsemistapana Aineistoesimerkki 1, Aineistoesimerkki 2 jne. Muutimme lainauksia siten, että murteesta tai muusta puhetapaan liittyvästä seikasta ei haastateltavia voi tunnistaa. Näin ollen puheenvuoroja ei voi yhdistää toisiinsa, jolloin varmistamme anonymiteetin säilymisen.

Säilytimme nauhoitettua aineistoa huolellisesti asianmukaisella tavalla siihen saakka, kunnes litteroimme aineiston kirjalliseen muotoon. Sen jälkeen poistimme

nauhoitukset nauhurista sekä säilytimme kirjallista aineistoa salasanalla suojattuna. Opinnäytetyömme valmistuttua tuhosimme kaiken hankitun aineiston asianmukaisella tavalla.

Kun saimme opinnäytetyömme viimeistelyjä vaille valmiiksi, lähetimme sen yhteistyötahollemme tarkistettavaksi. Annoimme yhteistyötahollemme mahdollisuuden kertoa mahdollisista muutoksista tutkimuksessamme. Tutkimuksen valmistuttua lähetimme valmiin työn Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintayksikköön, Vanajan vankilaan sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen Kriminologiselle kirjastolle. Lisäksi toimitimme tiivistelmän opinnäytetyöstä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintayksikköön.

Validius eli tutkimuksen pätevyys tarkoittaa sitä, mittaako tutkimusmenetelmä sitä mitä sen on tarkoitus mitata (Hirsjärvi ym. 2000, 213). Tutkimuksessa tavoitteena on virheiden välttäminen, johon pyritään arvioimalla sen luotettavuutta. Luotettavuus muodostuu siitä, vastaako tutkimus siihen mitä on tutkittu ja miksi. Se, miten tutkimusaineisto on kerätty ja miten siitä on raportoitu, vaikuttavat oleellisesti luotettavuuteen. Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa tutkimuksen kesto sekä aineiston analyysitapa. Tärkeää on tuoda tutkimuksessa esille, miten aineisto analysoitiin ja kuinka tulokset ja johtopäätökset saavutettiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134, 140–141.) Tutkimuksemme täytti edellä mainitut luotettavuuden kriteerit, joten tutkimuksemme on luotettava. Tutkimusmenetelmänä haastattelut toimivat tutkimuskysymyksiimme luotettavana mittaamisen välineenä.

4 NAISVANGIT JA VANKEINHOITO

Tässä luvussa käymme läpi tutkimusaiheeseemme johdattelevia kokonaisuuksia liittyen vankeinhoidon historiaan, naisvankina olemiseen sekä vankeinhoidon perusteisiin. Koemme, että lukijan kannalta on tärkeää ymmärtää, miten vankeinhoito on kehittynyt. Näin ollen olemme tuoneet vankeinhoidon historian kannalta merkittäviä asioita esille. Tutkimuksemme toteutuu Vanajan vankilan perheosastolla, joten tässä luvussa käymme läpi perheosaston historiaa tähän päivään asti. Tutkimuskohteenamme ovat naisvangit, jonka vuoksi olemme halunneet kertoa lukijalle, kuka on naisvanki ja mitkä tyypilliset ominaisuudet naisvankiin kohderyhmänä voidaan liittää. Lisäksi opinnäytetyömme aiheen kannalta on hyvä tietää vankeinhoidon perusteet, jolloin lukija ymmärtää vankilakäytäntöjä ja toimintatapoja.

4.1 Vankeinhoidon sekä perheosaston historiaa

Vankeinhoidossa rangaistuskäytännöt sekä vangin asema ovat muuttuneet merkittävästi vuosien saatossa. Suomen vankeinhoito mahdollistaa nykyisin vankeusrangaistuksen suorittamisen lapsen läsnä ollessa Vanajan vankilan perheosastolla.

Vankeinhoidon historia ulottuu keskiajalle, jolloin rangaistustuomioina käytettiin ruumiinrangaistuksia. Silloin rangaistus kohdistettiin siihen ruumiinosaan, jolla rikos oli tehty. Ruumiinrangaistuksina saattoi olla esimerkiksi polttomerkinä, ruoskinta tai käden katkaiseminen. Myös kuolemanrangaistukset toimivat rangaistustuomioina. (Pihlajamäki 2004, 98–99.) Uuden rikoslain valmisteleminen alkoi puolen vuosisadan tauon jälkeen, kun valtiopäivät kutsuttiin koolle. Uudistuksen seurauksena säädettiin vapausrangaistuksina vankeus-, kuritushuone- ja vesileipä-rangaistus. Uudistetun lainsäädännön sekä vapausrangaistuksien käytön takia alettiin uudistamaan vanhoja vankiloita sekä rakentamaan uusia vankiloita. (Laitinen 2002, 293–294.)

1880-luvun alkuun asti kuvernöörit sekä heidän alaisuudessaan olevat vankilan päällismiehet tai vahtimestarit huolehtivat Suomen vankilahallinnosta. Mittava uudistus tuli voimaan vuonna 1881, kun perustettiin vankiloiden hallinnoksi Vankein-

hoitohallitus. (Laitinen 2002, 21.) Vuonna 1889 rangaistusjärjestelmästä poistettiin häpeä-, ruumiin- ja karkotusrangaistukset. Rikoslaki perustui klassiseen rikosioikeuteen, joka korosti rikollisesta teosta seurannutta sovutusta. Kun rikos oli sovitettu, pyrittiin rikollinen integroimaan takaisin yhteiskuntaan. Päärangaistuksena käytettiin vapausrangaistusta sekä sakkoa. Lisäksi murhasta tai valtionrikoksesta tuomittiin kuolemanrangaistukseen. (Kurki, Kurki-Suutarinen & Taruvuori 2010, 26–27.)

Ennen ensimmäistä maailmansotaa alettiin vankeja sijoittamaan siirtoloihin vankilan ulkopuolella tehtäviä töitä varten. Vastustajat kokivat rangaistuksen tehon karsivan siirtoloiden perustamisesta, sillä heidän mielestään ne muistuttivat liikaa normaaleja työmaita. Uudentyyppisellä toiminnalla oli merkittävä vaikutus laitoksen kehittymiselle. (Laitinen 2002, 298.)

Toisen maailmansodan jälkeen muuttui sekä poliittinen että sosiaalinen tilanne, minkä seurauksena haluttiin muutoksia vankeinhoitoon. (Laitinen 2002, 302–303.) Täytäntöönpanolakiuudistus tähtäsi koulutuksen, kuntoutuksen ja vangin ammattitaidon kehittämisen ja säilyttämisen avulla vangin sijoittamiseen takaisin yhteiskuntaan. Sijoitusvankila määriteltiin usein kotipaikkakunnan mukaan, jolloin vanki pystyi paremmin säilyttämään yhteydet elinympäristöönsä. Vankilalla oli myös velvollisuus mahdollistaa opintoihin sekä harrastustoimintaan osallistuminen vapaaajalla. (Kurki ym. 2010, 33.)

Vankeinhoitolain uudistuksen seurauksena tuli käyttöön vapausrangaistus, joka osaltaan muutti vankeinhoitolaitoksen toimintaa. Uudistuksen jälkeen vangin asema sekä oikeudet paranivat ja luovuttiin kuritushuonerangaistuksesta. 1970-luvun puolivälissä otettiin käyttöön läänivankilaohjelma, jonka tavoitteena oli kehittää vankeinhoitolaitoksen laitostantaa sekä jakaa vankipaikkoja tasaisesti eri alueille. Tavoitteena 1990-luvulla vankeinhoidossa oli uusintarikollisuuden vähentäminen. Vuosituhannen vaihteessa tapahtui huomattava muutos vankien rikostaustassa, jolloin huumausainerikokset ja järjestäytyneet rikollisuus lisääntyivät. (Laitinen 2002, 304–307.)

Suomen vankeinhoidon historiassa näkyy selkeästi naisvankien ja miesvankien sijoittaminen erilleen toisistaan. Näin ollen naisvangit sijoitettiin eri osastoille kuin

miehet. (Mohell & Pajuoja 2006, 73–74.) Vuonna 1972 Hämeenlinnaan rakennettiin vankila, joka oli alun perin suunnattu vain naisvangeille. Vankilaa ei kuitenkaan pystytty pitämään ainoastaan naisvankien käytössä, sillä heidän määränsä väheni. Näin ollen vankila otettiin myös miesvankien käyttöön. (Historia 2014.)

Vanajan vankila osana Länsi-Suomen rikosseuraamusaluetta, rakentui kahdesta osastosta; Vanajan osastosta sekä Ojoisten osastosta. Vuonna 1994 perustettu Vanajan osasto toimi itsenäisesti vuoteen 1995, jonka jälkeen siirtyi osaksi Hämeenlinnan vankilaa aina vuoteen 2006 asti. Tämän jälkeen Vanajan osasto siirtyi jälleen itsenäiseksi laitokseksi. Nykyään Vanajan vankila koostuu yhä olemassa olevasta Vanajan avo-osastosta naisvangeille sekä Ojoisten osastosta miesvangeille. Vanajan vankilaan perustettiin vuonna 2010 lastensuojelulain muutokseen nojaten perheosasto kymmenelle perheelle. (Vanajan vankila 2017.) Osastolla toteutuvasta lastensuojelutyöstä vastaa ulkopuolelta tuleva lastensuojelun ammattilainen ja perheillä on mahdollisuus heidän tarpeidensa mukaisesti osallistua perhekuntoutukseen. (Lähtökohtana lapsen etu- Suomen vankiloiden ensimmäinen perheosasto avattiin Hämeenlinnassa 2010.)

Perheosastona toimii rivitalo, jolla turvataan mahdollisimman kodinomainen ympäristö vankiäideille sekä heidän lapsilleen. Perheosastolla on asuinpaikka kymmenelle perheelle. Näiden asuinhuoneiden lisäksi osastolla on yhteisiä tiloja kuten tupakeittiöt, wc:t, peseytymistilat sekä pyykinpesutilat. Perheosastoa ympäröi piha-alue, jolla mahdollistetaan perheiden vapaa liikkuminen ulkoalueella. Vankila-alueelta kiertää lenkkipolku, jota vangeilla on mahdollisuus käyttää. Lasten leikkimistä varten on pihassa leikkikenttä, jota vankiäidit lapsineen saavat käyttää. Vankiäideillä on kesällä mahdollisuus käyttää vankilan rantasaunaa sekä grillipaikkaa. (Wikgren, Jormalainen & Alatalo 2017.)

Vuonna 2010 tuli voimaan merkittävä muutos koskien Vanajan vankilan perheosastoa. Ennen vuotta 2010 lapsen sijoittamisesta perheosastolle päätti vankilaviranomaiset. Muutoksen myötä sijoittamisesta on päättänyt 1.3.2010 alkaen lastensuojeluviranomainen Rikosseuraamuslaitoksen edustajia kuultuaan. Päätös lapsen sijoittamisesta tehdään lastensuojelulakiin nojaten (L 13.4.2007/417). Aiemmin päätös tehtiin vankeus- ja tutkintavankeuslakiin vedoten. Lapsen sijoittamisesta vankilaan tehdään lastensuojeluilmoitus kuten muistakin kodin ulkopuolelle sijo-

tetuista lapsista. Muutoksen myötä sosiaalityöntekijät arvioivat vähintään kolmen kuukauden välein sijoituspaikan soveltuvuutta lapsen kannalta. (Lähtökohtana lapsen etu- Suomen vankiloiden ensimmäinen perheosasto avattiin Hämeenlinnassa 2010.)

4.2 Naisvangin määritelmä

Puhuttaessa naisvangeista saattaa muodostua tietynlainen mielikuva. Tutkimusjoukkonamme ovat vankiäidit, jotka joutuvat vangin roolin lisäksi elämään myös äidin roolissa. Käsittelemällä sitä, kuka on naisvanki ja mitkä ovat ominaisia piirteitä naisvangille, haluamme rikkoa vääristyneitä olettamuksia, jotka heihin usein liitetään.

Suomessa rikosoikeudellisessa vastuussa ovat samanarvoisesti sekä naiset että miehet ja heitä koskee sama lainsäädäntö. Naisvankeja on kuitenkin Suomessa huomattavasti vähemmän kuin miesvankeja. Naisvangiksi luokitellaan sukupuoleltaan naishenkilö, joka on suorittamassa rikosoikeudellista vankeusrangaistusta. Naisvangit muodostuvat eri-ikäisistä ja eri elämäntilanteissa olevista naisista. Yhdenäisiä tekijöitä kaikille naispuoleisille vangeille ovat sukupuoli ja vankeus. (Tammi-Moilanen 2002, 183.)

Vuonna 2015 vankeja oli keskimäärin 3068, josta naisvankeja oli päivittäin keskimäärin 231. (Vangit 2016). Viimeisten vuosikymmenten aikana naisvankien määrä on kasvanut, mutta viime vuosina lukumäärä on vähentynyt. (Sarinko 2016). Pie-nempänä vähemmistönä naisvangit jäävät helposti marginaaliin vankilan käytännöissä sekä toiminnan kehittämisessä (Kaurala 2016).

Sytä sille, miksi naisten osuus tilastoidussa rikollisuudessa on vähäisempää, on tutkittu useista eri näkökulmista. Naisten rikollisuutta ei ole tieteellisesti tutkittu niin paljon kuin miesten, sillä naisten rikollisuus on ollut pienempi haitallinen yhteiskunnallinen ilmiö. Ajatellaan, että rikoslaki puuttuu tehokkaammin sellaiseen rikollisuuteen, joka on miehille tyypillisempää kuin naisille. Vaihtoehtoisesti on myös esitetty, että poliisi ottaisi tutkittavakseen sellaisia rikoksia, jotka ovat tyypillisiä enemmän miehille, ja näin ollen naisten rikokset eivät tulisi niinkään ilmi. Suomalaisnaisen riski syyllistyä esimerkiksi henkirikokseen on kymmenen kertaa pie-

nempi kuin miehen. Tyypillisimpänä rikosmuotona naisten keskuudessa on useimmiten omaisuusrikos. (Tammi-Moilanen 2002, 184–185.)

Kuitenkin hyvin selkeänä ja todenmukaisena voidaan pitää sitä, että naisten rikollisuus on todella vähäisempää kuin miesten. Arki ajattelu sekä sosiaaliset ja kulttuuriset selitysmallit tukevat myös naisten vähäisempää rikollisuutta, sillä yhteiskunnalliseen asemaan ja sukupuolirooliin saatetaan liittää tietyntylaisia odotuksia. Arki ajattelun mukaan yleinen ajatus on, että rikollinen käyttäytyminen sopii huonommin naisille kuin miehille. (Tammi-Moilanen 2002, 184–185.)

Naisvankien keski-ikä on tarkasteltu vuonna 2007 ja Suomessa se oli 37 vuotta. Suurimalla osalla naisvangeista oli perhettä; noin kolmannes tuomiota suorittavista naisista oli avo- tai avioliitossa ja kahdella kolmesta oli lapsia (Naiset näkyviksi: työryhmän mietintö 2008, 3.) Vankilaan päätyneistä naisista jopa puolet oli ensikertalaisia (Naiset näkyviksi: työryhmän mietintö 2008, 15).

Vaikka naisvangit muodostuvat pienestä ryhmästä, he eivät ole yhtenäinen ryhmä. Jokaisella yksilöllä on taustallaan oma elämäntapahtumat, jota värittävät yksilölliset elämäntapahtumat. Naisvangeilla katsotaan kuitenkin olevan myös yhdistäviä tekijöitä, joita ovat päihde- ja mielenterveysongelmat, väkivallan uhrius sekä tekijyys, äitiyden särkyminen, piiloasunnottomuus ja kaksoisriippuvuudet. Naisvangit kokevat usein häpeän ja syyllisyyden tunteita, jotka heijastavat kasautuneista ja pitkäkestoisista ongelmista. Pitkittyneiden ongelmien koetaan puolestaan tuovan haasteita elämäntavan muutokseen ja yhteiskuntaan integroitumiseen. (Väyrynen 2016.)

Naisvangit ovat huono-osaisempia kuin miesvangit, ja sen vuoksi he tarvitsevat enemmän kuntoutuksen eri muotoja (Kaurala 2016). Näin ollen pitkäaikaisilla naisvangeilla on usein enemmän ongelmia sosiaalisissa suhteissa verrattuna miesvankeihin sekä usein he ovat kokeneet läheissuhteissaan väkivaltaa enemmän miehiin nähden. (Naiset näkyviksi: työryhmän mietintö 2008, 3.) Naisvankien äiti-lapsi -suhde sekä vanhemmuuden taidot ovat usein heikentyneet. Myös taloudessa koetaan olevan ongelmia, noin kolme neljäsosaa naisvangeista tarvitsee toimeentulotukea selvitäkseen menoista. (Kaurala 2016.)

Naisvangeista suurin osa on joutunut tekemisiin väkivallan kanssa ihmissuhteiden aikana, sillä noin kolme neljäsosaa vankilaan päätyneistä naisista, on kärsinyt läheissuhteissaan väkivallasta joko aiemmin elämässään tai nykyisessä parisuhteessaan. (Naiset näkyviksi: työryhmän mietintö 2008, 16.) Naisvangit hakevat väkivallalle syitä itsestään ja elämäntyylistään. Väkivallalla katsotaan olevan vaikutus naisvankien minuuden musertamiselle ja itsetunnolle. (Väyrynen 2016.) Läheisväkivallan uhrin ja tekijän rooli ei ole itsestäänselvyys, sillä myös naisvangit ovat syyllistyneet väkivaltaan suhteissaan. Useimmiten naisvangit eivät saa tukea parisuhteestaan rikoksettomaan elämäntapaan, vain 40 prosenttia kokee saavansa tukea kumppaniltaan. (Naiset näkyviksi: työryhmän mietintö 2008, 3.) Täten noin 40 prosenttia naisvangeista päätyykin uusimaan rikoksensa kolmen seuranta vuoden aikana (Hýpen 2004, 43).

Vangit ovat yleisesti ottaen sairaampia kuin muu väestö yhteiskunnassamme, mikä tarkoittaa luonnollisesti keskimääräistä runsaampaa terveyspalvelujen käyttöä. Useimmiten ongelmat liittyvät mielenterveydellisiin vaivoihin tai päihteiden käyttöön. Näin ollen terveyspalveluita tarvitaan sekä päihde- että psykiatristen ongelmien vuoksi ja somaattisten sairauksien hoitoon. Rikosseuraamusviraston terveys- tutkimuksen mukaan alkoholiongelma oli kärsinyt yli puolet naisvangeista ja kahdella kolmesta oli huumausaineongelma. Yleisin huumausaine naisvankien keskuudessa on ollut amfetamiini, mutta usein päihteiden käyttöön liittyy sekakäyttöä. (Naiset näkyviksi: työryhmän mietintö 2008, 16.) Väyrynen (2016) kertoo, että huume kuvioiden keskellä eläminen vaurioittaa naisvankien suhdetta omaan identiteettiin sekä sukupuoleen. Stereotyyppiset naiskuvat liittyen huumemaailmaan ja valtakulttuuriin lisäävät irrallisuutta omasta sukupuolesta. Ne heijastavat huumeita käyttävien naisten käsityksiä omasta naisellisuudestaan sekä toisista naisista. (Väyrynen 2016.) Naisvankien mielenterveydellisistä ongelmista tavanomaisimpia ovat olleet persoonallisuushäiriöt, ahdistuneisuus ja masennus. Naisvangit sairastavat myös somaattisia sairauksia, joista hyvin yleisenä voidaan mainita C-hepatiitti. (Naiset näkyviksi: työryhmän mietintö 2008, 3.)

Vuonna 2015 naisvangit jakautuivat rikoksen perusteella eri vankiluokkiin. Naisvangeista 21 prosenttia oli tutkintavankeja, vankeusvangeista kaksi prosenttia oli sakkovankeja ja kuusi prosenttia suoritti elinkautista vankeusrangaistusta. Yleisimmät rikokset olivat väkivaltarikokset, josta tuomiota suoritti 51 prosenttia sekä

huumausainerikokset, josta rikosoikeudellisessa vastuussa oli 21 prosenttia. (Rikosseuraamusasiakkaat 1.5.2016, 16–17.) Noin puolille naisvangeista ennakoitu vankeusaika vankilassa oli 1–4 vuotta (Kaurala 2016).

4.3 Vankeinhoidon perusteita

Vankila instituutiona on suurelta osin erilainen maailma kuin elämä siviilissä. Vankilaa sitovat omat toimintatavat ja säännöt, joita vankien on noudatettava. Tutkimusjoukkomme koostuu vankiäideistä, jolloin vankeinhoidon perusteet koskettavat myös heitä Vanajan vankilan perheosaston toimintamallia mukaillen. Kuitenkin lapsen ollessa läsnä suorittamassa äidin vankeusrangaistusta, täytyy lapsen etu ottaa ensisijaisesti huomioon.

Vangin hyvinvoinnin kannalta on merkityksellistä, että vankeinhoitoon on vankiloissa keskitytty ja se on toimiva kokonaisuus, sillä vankeinhoito liittyy joko välittömästi tai välillisesti vankiin. Vankeinhoito, lainsäädäntö sekä työkäytännöt ovat muuttuneet useaan kertaan ajan kuluessa ja muovaantuneet kokemuksen kautta. Eri vankilalaitosten käytännöissä saattaa olla eroja, mutta lainsäädäntö on siitä huolimatta kaikille vangeille sama. Vankeinhoidosta suuri vastuu on vartijoilla, jotka vastaavat turvallisuustehtävistä, neuvonnasta, ohjauksesta ja huolenpitotehtävistä. Vanginvartija on jatkuvassa kontaktissa vankien kanssa, joten hyvä vuoro-vaikutus yhteistyön toimivuuden kannalta on erityisen tärkeässä asemassa. (Richter 2002, 79.)

Opinnäytetyömme keskittyy avolaitokseen, joten korostamme tässä luvussa avolaitokseen kohdistuvia sääntöjä sekä vankeinhoitoa. Avolaitos muistuttaa enemmän siviiliolosuhteita ja liikkuminen on vapaampaa. Vastuu siitä, että vanki noudattaa rajoituksia esimerkiksi liikkumisessa, on vangin omalla vastuulla. Avolaitoksesta huolimatta vangilla on velvollisuus ilmoittautua määrättyistä asioista henkilökunnalle tai vartijalle. (Richter 2002, 85.) Tuomme esiin joitain sääntöjä Vanajan avolaitoksen järjestyssäännöistä. Vanajan perheosastolla on oma päiväjärjestys ja sen toiminnasta vastaa vankilan ulkopuolinen henkilökunta (Länsi-Suomen Rikosseuraamusalue Vanajan vankilan järjestyssääntö 2012). Perheosaston arkeen ja käy-

täntöihin tutustutaan opinnäytetyömme haastatteluiden pohjalta luvussa kahdeksan.

Turvallisuuden tunteen luomisesta vankilassa vastaa vanginvartija. Vartija on vastuussa valvonnasta, häiriöiden sekä rikosten ennaltaehkäisemisestä ja niiden selvittämisestä. Vartijan tehtäviin kuuluu luoda turvallisuutta säännöllisellä vuorovaiikutuksella ja tarkastustoiminnalla. Turvallisuustehtävien hoitoon edellytyksenä on vangin hyvä tuntemus sekä tarpeellisen tiedon hankkiminen työtilanteita ajatellen. Vartijan toimenkuvaan kuuluu myös vangin neuvominen ja ohjaus sekä kirjallisesti että konkreettisesti. Vartijan on kerrottava vangille vankilan toimintatavat. Hänen tehtävänä on kertoa vangin oikeudet ja velvollisuudet sekä perehdyttää vanki siihen, mitä toimintoja vankila tarjoaa ja miten arki laitoksessa toimii. Hyvällä neuvonnalla ja ohjauksella tuetaan vangin aktiivisuutta, sillä vangilla on suuri riski passivoitua ja näin ollen elämönhallintataidot tyrehtyvät. Vartijan yksi keskeisimmistä tehtävistä on kontrolloida sitä, että vankilan toiminnot toteutuvat päiväjärjestyksen mukaisesti. Lisäksi vankeinhoidon tärkeimpiä tehtäviä ovat vangin sosiaalisista, terveydellisistä ja perusoikeuksista huolehtiminen. (Richter 2002, 80–81.)

Vangille tarjotaan vankilassa asianmukaista perushuoltoa. Vangin terveyttä hoidetaan ensisijaisesti laitoksen omilla terveydenhuoltopalveluilla. Vankeusrangaistusta suorittavalle vangille kuuluu ruokahuolto, asianmukainen vaatetus sekä rakennuslainsäädäntöä vastaavat asuintilat. Saapuessa vankilaan vangittu saa vankilavaatetuksen, mutta hän saa käyttää omia vaatteitaan, mikäli tätä ei ole rajoitettu vankilaa koskevien järjestys- tai työturvallisuussyiden perusteella. (Perushuolto 2017.)

Vangin saapuessa suorittamaan vankeusrangaistustaan suoritetaan vastaanotto-toimenpiteet. Vangin saapumista laitokseen on edeltänyt Yhdyskuntaseuraamusviraston haastattelu, jossa vangille laaditaan rangaistusajan suunnitelma. Vanki ei kuitenkaan aina saavu paikalle, jolloin päätökset ja rangaistusajan suunnitelma tehdään ilman kuulemista. Päätöksen vangin vankilaan sijoittamisesta sekä mahdollisesta täytäntöönpanon lykkäämisestä tekee alueen arviointikeskus. (Vankeusrangaistuksen aloitus 2017.)

Ensisijaisia tehtäviä vastaanottoimenpiteissä ovat henkilötietojen kirjaus, erityis-
tuntomerkit vastaanottolehteen sekä muiden asiakirjojen ja allekirjoitusten täyttö.
Vangille annetaan oma juokseva vankinumero, jota käytetään häntä koskevissa
asiakirjoissa. Vangin saapuessa avolaitokseen ei yleensä tarvitse riisuuntua. Tar-
kastus tehdään päällä oleviin vaatteisiin ja omaisuuteen, jonka laatu, määrä ja ar-
vo kirjataan ylös. Avovankiloissa oikeudet henkilökohtaisten tavaroiden säilytyk-
seen ovat laajemmat kuin suljetuissa laitoksissa. Avolaitoksessa vanki voi pitää
muun muassa rahavarat itsellään. (Richter 2002, 82.) Vanajan vankilassa vanki ei
saa ottaa mukaansa sellaisia esineitä tai tavaroita, jotka löytyvät jo valmiiksi sisus-
tetuista asuinhuoneista (Länsi-Suomen Rikosseuraamusalue Vanajan vankilan
järjestyssääntö 2012). Avovankilassa vangit saavat käyttää omia vaatteitaan lu-
kuun ottamatta työolosuhteita (Richter 2002, 82–83). Vanajan vankilassa vanki
saa olla pukeutunut omiin vaatteisiin, mutta asustuksen tulee olla asianmukainen
(Länsi-Suomen Rikosseuraamusalue Vanajan vankilan järjestyssääntö 2012).

Vangin saapuessa suorittamaan vankeusrangaistustaan, selvitetään sairaanhoita-
jan sekä lääkärin toimesta terveydentila ja työkyky (Terveydenhuolto 2015). Vas-
taanottoimenpiteissä kiinnitetään huomiota siihen, minkälainen vangin kunto on.
Toisinaan vangilla saattaa olla paha päihdeongelma, jolloin sairaanhoidollisen tu-
en mahdollisuus on pidettävä mielessä. (Richter 2002, 82–83.) Vangille tarjotaan
tietoa mahdollisuuksista hoitaa päihderiippuvuutta vankeusaikana (Päihdesairauk-
sien hoito 2015). Kun epäillään vangin olevan päihtynyt, voidaan hänet johtajan
päättöksellä velvoittaa esimerkiksi virtsanäytteeseen tai puhalluskokeeseen. Muu-
toin vangeille tehdään satunnaistestejä päihteettömyyden valvomiseksi. Päihteet-
tömiä laitoksia ovat kaikki avolaitokset, joten niihin sijoitetaan vain vankeja, jotka
ovat sitoutuneet päihteettömyyteen. (Päihdevalvonta 2016.)

Vankien tilannetta työn, opiskelun ja kuntoutuksen suhteen tarkastellaan yksilölli-
sesti. Mikäli vangilla ei nähdä kyvyttömyyttä tai erityistä haluttomuutta osallistua
työhön, opiskeluun tai kuntoutukseen vankeusrangaistuksen aikana, veloitetaan
hänet osallistumaan johonkin edellä mainittuun toimintaan. Eri vankilaitoksissa on
eroja sen suhteen, mitä työskentelymahdollisuuksia siellä voidaan toteuttaa. Työn
valikoitumiseen vaikuttavat myös vangit taipumukset, koulutus sekä kiinnostuksen
kohteet. (Richter 2002, 86.) Esimerkkejä vankiloiden työaloista ovat puusepänteol-

lisuus, metalliteollisuus, rakennustyöt, maatalous, kilpityöt, pakkaus- ja kokoonpanotyöt alihankintana sekä puurakennusteollisuus. Mikäli vanki on käyttäytynyt mallikkaasti ja häntä pidetään luotettavana, on mahdollista, että hän saa luvan käydä työssä vankilan ulkopuolella. Vanki saa laitoksesta lähtö- sekä paluuajan ja hänen toimintaansa sekä työskentelyä valvotaan pistokokeilla. (Työtoiminta 2013.)

Työntekoa on mahdollisuus harjoittaa vankeusrangaistusta suorittaessa omalla työllä. Se tarkoittaa sitä, että vanki voi tehdä työtä omaan lukuunsa. Työnteko ei saa aiheuttaa haittaa muille ympäristössä oleville ja työhön tarvittavat välineet pitää löytyä vankilasta. Työskentelystä aiheutuvat kustannukset vanki maksaa itse. (Oma työ 2013.) Vankeusrangaistusta suorittaessa vangilla on oikeus myös opiskeluun kuten kaikilla kansalaisilla yhteiskunnassamme. Vankilat toimivat yhteistyössä lähellä toimivien oppilaitosten kanssa. Vankien on mahdollista opiskella esimerkiksi yleissivistävää tai ammatillista koulutusta. Mikäli perusopetus on jäänyt kesken tai suorittamatta, on mahdollista käydä opinnot vankeusrangaistuksen aikana. (Richter 2002, 87–88.)

Työskentelyn ja kouluttautumisen vaihtoehdon lisäksi vangilla on mahdollisuus osallistua kuntoutukseen. Useilla vangeista on päihdeongelma, joten erilaisilla päihdekuntoutusohjelmilla ja muulla kuntouttavalla toiminnalla voidaan ohjata vanki päihdeettömille ja rikoksettomille jalanjäljille. Päihdekuntoutusta toteutetaan yksilötyönä sekä päihdeohjelminä, joka sisältää kuntouttavan toiminnan. Jos katsotaan vankilan päihdekuntoutuksen jälkeen, että vangin pysyvyyttä päihdeettömänä tukee vankilan ulkopuolinen kuntoutusjakso, voidaan vanki sijoittaa jaksolle enintään kuukauden ajaksi. (Kuntouttava toiminta –Päihdetyö 2013.)

Vanajan vankilan järjestyssäännöissä (2012) kerrotaan, että laitoksessa järjestetään työtoimintaa, kuntoutusryhmiä sekä tarpeen vaatiessa suunnitelman mukaista yksilöllistä toimintaa. Vapaa-aikana vangit voivat kuntoilla tai ulkoilla. Aikaansa he voivat viettää myös laitoksen yhteisissä tiloissa. (Länsi-Suomen Rikosseuraamusalue Vanajan vankilan järjestyssääntö 2012.) Vanajan vankilassa avolaitostyötä harjoitetaan ompelimosassa, kiinteistönhuollossa, keittiöllä sekä erilaisissa työtehtävissä yhteistyössä ulkopuolisten tahojen kanssa esimerkiksi Hämeenlinnan ja lähikuntien eri laitosten kanssa. Vanajan vankilassa järjestetään elämänhallintatoimintoja kasvattavia toimintoja sekä kuntoutumista päihderiippuvuudesta erilaisten yk-

silö- ja ryhmätoimintojen elämäntapamuutosten kautta, jotka tähtäävät päihdeettömyyteen. (Vanajan vankila 2017.)

Vanajan vankilan järjestyssäännöissä kerrotaan, että vanki ei saa käyttää tai valmistaa eikä pitää hallussaan alkoholia tai muita päihdyttäviä aineita. Lääkeaineita vanki saa pitää hallussaan vain lääkärin tai sairaanhoitajan luvalla. Sääntöjen rikominen johtaa kurinpitovangistukseen. (Länsi-Suomen Rikosseuraamusalue Vanajan vankilan järjestyssääntö 2012.)

Vankilat järjestävät päihdekuntoutuksen lisäksi muitakin kuntoutuksia, joilla tuetaan vangin elämänhallintaa, arkielämän taitoja sekä vuorovaikutustaitoja. Kuntoutusjaksoilla voidaan hakea vastauksia mieltä painaviin kysymyksiin kuten ruoanlaittoon, vaatehuoltoon, hyvinvointiin, kodinhoitoon ja talouteen. Näitä edellä mainittuja taitoja voidaan myös opetella kursseina tai taloushuollon yhteydessä. Joissakin laitoksissa, usein avovankiloissa järjestetään perheleirejä, joiden tarkoituksena on rikastuttaa perheen välistä vuorovaikutusta ja sosiaalisia taitoja. (Muu sosiaalinen kuntoutus 2016.)

Vankeusrangaistusta suorittaessa vankilan sääntöjen ja velvollisuuksien ohella vangeilla on myös vapaa-aikaa, jolloin on mahdollista harrastaa oman mielenkiinnon mukaisesti. (Vapaa-aika 2013.) Richterin (2002, 91) mukaan liikunta, erityisesti kuntosaliturheilua voidaan pitää vankien keskuudessa yhtenä suosituimpana harrastuksena. Lisäksi vankiloissa järjestetään myös hengellisiä tilaisuuksia, johon vangeilla on oikeus osallistua. Vankilalaitoksissa käy myös ulkopuolisten vetämiä ryhmiä kuten AA ja NA –ryhmät. Vapaa-ajantoimintoihin kuuluvat myös vierailut vankilan ulkopuolelle etenkin avolaitoksissa. Vangit saattavat käydä kirjastossa, uimahallissa, vertaisryhmissä, urheilukilpailuissa tai leireillä. Vangituilla on mahdollisuus harrastaa myös itsenäisesti esimerkiksi askartelun, opiskelun tai liikunnan parissa. (Vapaa-aika 2013.)

Vankilan säännöissä sanotaan, että vangilla on oikeus tavata vieraita tapaamisiin varattuina aikoina, pääsääntöisin viikonloppuisin ja erityisyydestä myös muina ajankohtina. Tapaamisia on erilaisia, joita ovat muun muassa erityisen valvottu tapaaminen sekä perhetapaaminen. Kun vanki on suorittanut rangaistuksestaan kaksi kolmasosaa tai hänellä on jokin erityinen syy, voidaan vangille myöntää poistumis-

lupa. Poistumislupaa on mahdollista saada kolme vuorokautta kahden kuukauden aikana. (Yhteydet ulkopuolelle 2017.)

Richter (2002, 98) toteaa, että Suomen olosuhteissa kaikkien vankien vankeusrangaistus päättyy joskus, myös elinkautiseen tuomioon tuomittujen vankien. Vapautumista aloitetaan valmistelemaan tuomion pituuden mukaisesti. Pitkäaikaista vankeusrangaistusta suorittaneen vangin vapautumista aletaan valmistella noin puoli vuotta ennen siviiliin astumista. Osa suunnitelmaa voi olla valvottu koevapaus. Vapauttamisen suunnittelussa arvioidaan vapautuvan selviytymisedellytyksiä ja mahdollisia palveluntarpeita. Vangin halutessa vapautta voidaan valmistella yhteistyössä oman kaupungin sosiaali-, terveys-, päihdehuolto-, ja työviranomaisten kanssa. (Vapautumisen valmistelu 2013.)

5 ÄIDIN ROOLI VANHEMPANA

Äidiksi tuleminen itsessään on iso muutos naiselle, ja kun siihen yhdistetään vankeus, se luo aivan erityisen elämäntilanteen sekä äidille että lapselle. Äitiys on suuri osa tutkimustamme, jonka vuoksi tarkastelemme ilmiötä teoreettisesta näkökulmasta. Tuomme tässä luvussa esille, millaisia muutoksia äidiksi tuleminen saa aikaan sekä millaista vastuuta vanhemmuus sisältää. Vankila ympäristönä on erilainen paikka kasvattaa lasta, joten halusimme perehtyä siihen, mitkä asiat lapsen kasvattamisessa ovat tärkeitä riippumatta kasvatusympäristöstä. Lisäksi käsittelemme tässä luvussa kiintymyssuhdeteoriaa, sillä se luo pohjan lapsen ja vanhemman väliselle suhteelle. Kiintymyssuhteen katsotaan lapsen näkökulmasta olevan elintärkeä hyvän tulevaisuuden turvaamiseksi.

5.1 Äitiys ja vanhemmuus

Tutkimusjoukkomme vankiäidit ovat vankeusrangaistuksen lisäksi erittäin merkittävässä roolissa, äitinä pienelle lapselle. Useampi vankiäideistä toteuttaa äitiyttä ensimmäisen kerran vankeusrangaistusta suorittaessa. Äitinä oleminen vaatii paljon läsnäoloa sekä lapsen tarpeista huolehtimista. Näin ollen vankiäidin tulee vankeusrangaistuksen suorittamisen lisäksi olla myös paras mahdollinen äiti omalle lapselleen.

Naisesta tulee pienessä ajassa äiti, jota lapsi tarvitsee vuorokauden ympäri. Vastasyntyneelle lapselle äidin olemassa olo on suunnattoman tärkeää. Äidin tulee helliä, huolehtia, välittää lapsestaan ja olla aina lapsen saatavilla, eikä äiti enää koskaan ole yksin. Kaiken kaikkiaan äitiys tuo tullessaan iloa mutta myös fyysistä työtä. (Rautaparta 2010, 149.) Äitinä olemiseen liittyy paljon myönteistä raskauden, synnytyksen sekä äiti-lapsi -suhteen ympärillä. Puhuttaessa äitiydestä on hyvä huomioida, että äitiys kohtaa myös pelkoa epäonnistumisesta. Äiti voi tuntea epävarmuutta äitinä toimimisesta, jota vasten joutuu kamppailemaan. (Miettinen 2014, 38.)

Raskaus valmistelelee naista päästämään irti siitä naisesta, joka hän oli ennen raskautta. Raskauden ajan äiti yksioikeudella saa omistaa lapsen, mutta laajentamal-

la näkökulmaa, valmistele raskaus tulevaa äitiä myös lapsesta luopumiseen. Samoin raskaus valmistele äitiä ottamaan lapsen osaksi elämäänsä. (Miettinen 2014, 37.) Äidiksi kasvaminen on pitkälti suuri muutos naiselle. Oleellista on, että raskauden aikana nainen muuttuu hitaasti kohti äitinä olemista sekä fyysisesti että henkisesti. Raskaus päättyy synnytykseen, joka puolestaan on nopea ja osalle naisista pelkoakin aiheuttava prosessi. (Rautaparta 2010, 13.)

Niemelä (2003, 237) kiteyttää äidin valmistautuvan äitiyteen raskauden aikana useilla eri tavoilla. Hän korostaakin, että äitiyden kannalta on tärkeää totutella ajatuksen lapsen syntymisestä ja kuvitella, mitä kaikkea lapsi tuo syntyessään ja valmistautuu tulevaan lapsen kanssa eläen. Valmistautumista uuteen rooliin äiti opettelee erityisesti ajatuksen, tunteiden ja toiminnan tasolla.

Naista on pidetty hedelmällisyyden ja rakkauden symbolina pitkään. Muutos naisesta äidiksi on prosessi, jossa nainen joutuu etsimään identiteettiään. Tarkemmin ajateltuna äidiksi muuttuva nainen on tilanteessa, jossa naisena olon selkeyttäminen, laajentaminen ja sen etsiminen ovat keskipisteessä. Kaiken kaikkiaan synnytys ja lapsen syntymä luovat ihanteelliset lähtökohdat äitiydelle, mutta myös lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen syntymiselle. (Miettinen 2014, 35.) Sinkkonen (2012, 3) puolestaan huomauttaa äitiyden olevan sopimus, jota ei voi koskaan irtisanoa.

Äitiys rakentuu äidin tunteelle, että hän on juuri oman lapsensa äiti. Olemalla vuorovaikutuksessa oman lapsensa kanssa kehittyy tunne äitiydestä. Pohjana on, että äiti kohtaa lapsensa ja ottaa tämän tarpeet huomioon. Äiti ottaa huomioon lapsensa tarpeet ja näin äidin ja lapsen välille muodostuu side, jossa kumpikin voivat olla omana itsenään. (Niemelä 2003, 237.) Miettinen (2014, 35) toteaaakin, että äitiyden syntymisen pohjana on sekä psyykinen että fyysinen kypsyminen.

Kaiken kaikkiaan äidiksi kasvaessaan nainen vahvistuu. Uuden roolin kykenee hyväksymään sitä paremmin, mitä kypsempi ja vahvempi nainen on. (Miettinen 2014, 36.) Niemelä (2003, 237) puolestaan määrittelee äitiyden olevan kaksivaiheinen prosessi. Hänen mukaansa ensimmäinen vaihe rakentuu kohtaamiselle, jossa äiti kohtaa lapsensa ja alkaa luomaan suhdetta tähän. Samaan aikaan lapsi alkaa muodostamaan suhdetta äitiin ja tutustumaan koko muuhun ympäröivään

maailmaan. Toisen vaiheen Niemelä (2003, 237) näkee muodostuvan itsensä tuntemisesta. Kokemus omasta itsestään alkaa kehittyä sekä äidille että lapselle. Äiti kokee olevansa äiti juuri hänen lapselleen, ja lapsi kokee omasta itsestään minän tunteen.

Miettinen (2014, 37) korostaa, että naisen elämän yksi merkittävimmistä tapahtumasta onkin oman lapsen syntyminen. Rautaparta (2010, 7) painottaa, että synnyttämisestä jää ikuinen muisto naisen kehoon. Hänen mukaansa synnytys on hyvin voimakas kokemus niin fyysisesti kuin kokemuksellisestikin ja se antaa äidille uuden alun uudenlaiseen vaiheeseen, äitiyteen. Synnytys on myös tuskallinen kokemus, jota ei välttämättä halua jakaa muiden kuin itsensä kanssa.

Vanhemmuus velvoittaa lapsen äitiä ja isää elämän mittaiseen vastuuseen. Tiivistettynä vanhemmuuden tehtävänä on kasvattaa lasta niin, että lapsi saa tarvittavat valmiudet elämästä selviytymiseen nyt sekä tulevaisuudessa. (Sinkkonen 2012, 23.) Vanhemmuus rakentuu vastuusta huolehtia lapsen hyvinvoinnista sekä hoidosta. Vanhemmuuteen liitetään usein kulttuurisia sekä sosiaalisia merkityksiä. (Sevón & Huttunen 2002, 72.) Vanhempana olemiseen kuuluu, että on elänyt pidempään ja näin ollen kokemusta elämästä on karttunut enemmän. Vanhemmuus sanana juontaa juurensa sanasta vanha. Vanhempana oleminen onkin vastakohtana nuoruudelle ja nuorena olemiselle. (Hellsten 2003, 23.)

Perinteisesti vanhemmuus on sekä äidiksi että isäksi kasvamista. Yleisesti ottaen äiti sekä isä lähtevät kohti vanhemmuutta samoista lähtökohdista. On kuitenkin tekijöitä, jotka vaikuttavat vanhemmuuteen sekä siihen kasvamiseen. Tärkeää on huomioida, että raskaus tapahtuu naisen ruumiissa ja on tätä kautta erilainen sekä ainutlaatuinen kokemus juuri naiselle. Tärkeää on tiedostaa, että tulevilla vanhemmilla itsellään on omia merkityksiä vanhemmuuteen, jotka rakentavat heidän vanhemmuuden kuvaa. Näissä merkittäviä ovat omat kokemukset vanhemmuudesta. (Sevón & Huttunen 2002, 72.)

Kun naisesta tulee äiti ja miehestä isä, he eivät ole enää samanlaisessa tilanteessa kuin ennen lapsen syntymää. Vanhemmuus onkin prosessi, jolla on kahdenlaisia vaikutuksia. Lapsen syntyessä vanhemmat huolehtivat sekä lapsen hyvinvoinnista, mutta samaan aikaan tekevät muutoksia omassa itsessään ja persoonalli-

suudessaan. (Sinkkonen 2012,13.) Vanhemmuudessa on kyse siitä tapahtumasta, jossa vanhemmat kasvavat. (Kristeri 2002, 23.) Hellsten (2003, 16) puolestaan toteaa vanhemmuudessa olevan kyse osaltaan myös valintojen tekemisestä. Hänen mukaansa vanhempien tarkoituksena on tehdä valintoja, jotka ovat hyväksi lapselle nyt ja tulevaisuudessa.

Oleellista on, että vanhemmuus rakentuu erilaisista vaiheista. Se, millaisissa tilanteissa vanhemmuus toteutuu ja minkä ikäisiä lapset ovat, määrittelevät pitkälti sen vaiheita. Vanhemmuuden tehtävät sekä huolet muuttuvat läpi vanhemmuuden. Muutokset tapahtuvat lasten kehittyessä ja kasvaessa. Vanhemmuus on elinikäinen tehtävä, jonka sisällöstä kukaan vanhempi ei voi tietää etukäteen. Vanhemmuus voidaan katsoa perustuvan kuuteen vaiheeseen. Näitä vaiheita ovat ensimmäisen lapsen vanhemmuus, pikkulapsiperheen vanhemmuus sekä kouluikäisten lasten vanhemmuus. Ensimmäisessä vanhemmuuden vaiheessa äidistä ja isästä tulee vanhempia. Koko odotusajan he kasvavat kohti vanhemmuutta ja pohtivat lapsen mukana tuomaa muutosta perheeseen. Lasten kasvaessa siirrytään toiseen vanhemmuuden vaiheeseen, jolloin lapset ovat pieniä. Näin ollen elämän rytmittäminen, lapsen kehityksen tukeminen, oma jaksaminen sekä kasvatuseriaatteen ja tavoitteet luovat pohjaa vanhemmuudelle merkittävässä vaiheessa. Koulunkäynnin tukeminen ja riittävä kiireetön läsnäolo saattavat tuoda haastetta vanhemmuudelle. (Vanhemmuuden kaari 2017.)

Kun lapsen ovat kehittyneet, eivätkä ole enää niin riippuvaisia vanhemmistaan, on vanhempia vastassa uudenlaiset vanhemmuuden vaiheet. Näitä vaiheita ovat murrosikää lähestyvän lapsen vanhemmuus, murrosikäisten lasten vanhemmat sekä kotoa pois muuttavan nuoren vanhemmuus. On hyvä tiedostaa, että vanhemmuudessa joudutaan ratkomaan erilaisia haasteita. On sovittava työ, koulu ja perhe-elämä. Näiden lisäksi tulee pettymyksiä sekä mahdollisesti kokemuksia vanhemmuuden epäonnistumisesta. On kuitenkin tärkeää luoda läheistä ja vahvaa suhdetta omaan lapseen hankalienkin vaiheiden aikana. Lapsi tarvitsee aikuista, joka on hänen tukena. Vanhempi neuvoo, kieltää, rakastaa sekä uskaltaa ja jaksaa olla tukena, vaikka omatkin voimat olisivat vanhemmuuden aikana kuluneet. Vanhemmuus muuttuu, kun lapset muuttavat pois kotoaan ja vanhemmat jäävät kahdes-

taan. Perheet muodostuvat uusista perheenjäsenistä ja mahdollisesti edessä on uusi vanhemmuuden vaihe; isovanhemmuus. (Vanhemmuuden kaari 2017.)

5.2 Lapsen kasvattaminen

Opinnäytetyömme tutkimuskohteena olevat vankiäidit kasvattavat lastaan vankilan olosuhteissa. Vankila ympäristönä ei ole tavanomainen paikka kasvattaa lasta. Elämänvaihe uudessa roolissa haastaa äitejä. Tämä kaikki tuo haasteita lapsen kasvattamiseen, mutta on myös nähtävä vankilan henkilökunnan tuki kasvatustyön osana. Vankilassa olevien lapsien sekä äitien kohdalla on tärkeää pohtia, millaista lapsen kasvattaminen on ja onko siihen tarjolla tarpeeksi tukea. Vankilassa äidit joutuvat sopeutumaan sekä vankina että äitinä olemiseen, joka osaltaan vaikuttaa oman lapsen kasvattamiseen.

Lapsen kasvattaminen on vuorovaikutusta sekä lapsen että vanhemman välillä. Kasvattaminen pohjautuu sille, että vanhempi vaikuttaa lapseen. Vanhempi kehittyy kasvattajan rooliin, jolloin myös lapsi vaikuttaa vanhempaan. Kasvatuksen ydin on pyrkiä saamaan lapselle valmiudet selvitä itsenäisesti elämässään. Vanhemman vastuu lapsesta on suuri, mutta lapsen kehittyessä pyritään vastuuta siirtämään lapselle itselle. Tämä kaikki on osa prosessia, jossa lapsi kasvaa osaksi sekä perhettä että yhteiskuntaa. Lapsen mahdollisuudet vaikuttaa oman elämänsä alkutaipaleeseen ovat vähäiset, joten lapsen kasvattamisen tavoitteena onkin opettaa lapselle, mitkä ovat hänen velvollisuutensa, oikeutensa sekä vastuunsa omassa elämässä. Kasvatuksella pyritään siihen, että lapsi oppii, mikä on oikein ja väärin sekä mitä arvostetaan ja mitä tulisi välttää. (Lapsen kasvatus ja vanhemman kasvatustietoisuus 2017.)

Sinkkonen (2005, 235) kiteyttää lapsen kasvattamisessa olevan tavoitteena, että oma lapsi hoitaa tulevaisuudessa koulun ja työn. Tavoitteena on myös, että lapsi oppii välittämään muista ihmisistä aidosti ja ymmärtäväisesti sekä kantaa vastuuta heikommassa asemassa olevista. Hän tiivistää, että lapsen kasvattamisen tuloksena tulisi olla lapsen kasvaminen kunnan kansalaiseksi.

Lapsen kasvattajina toimivat perinteisesti vanhemmat, eikä ole olemassa yhtä ainoa oikeaa kasvatustapaa. Kasvattajaksi ja vanhemmaksi kehitytään vähitellen, jolloin kasvatustapoja voidaan miettiä lapsen kehittyessä. Kasvatustavan määräytymiseen vaikuttavat myöskin kasvattajan oma persoonallisuus, elämäkokemus, perhetausta sekä koulutus. On luonnollista, ettei vanhempi välttämättä halua toteuttaa samanlaista kasvatustapaa, kuin mitä on itse saanut osakseen. Kasvatustavan valikoitumiseen vaikuttavat omat arvot ja päämäärä, johon kasvatuksella pyritään. Lapsen kasvattaminen pohjautuu aikuisen kasvatustietoisuuteen. Siihen sisältyvät vanhemman omat arvot ja se, mitä vanhemmat haluavat lapsilleen välittää. On tärkeää pohtia omaa ihmiskäsitystään sekä sitä, minkälaista vuorovaikutus lapsen kanssa on. Kasvattajan tehtävänä on pysähtyä miettimään, mikä on lapselle hyvä kasvuympäristö, miten lasta ohjataan sekä miten tunteita käsitellään. Kasvatustavan muovautumiseen vaikuttavat myöskin yleisesti ympärillä olevat asenteet ja arvot, joita esimerkiksi media sekä kasvatusta ja hoitoala kasvattajille välittävät. (Lapsen kasvatusta ja vanhemman kasvatustietoisuus 2017.)

Lapsen kasvatusta on vanhemman toimimista omana itsenään lapsen parhaaksi, lapsimyönteisesti. Kasvatusta perustuu aidosti elämiseen ja rakastamiseen, jolloin vanhemmuuden rooli toteutuu aidosti tekojen kautta. (Sihvola 2002, 125–126.) Hyvänä pohjana lapsen kasvattamiselle toimii kasvattaja, joka on tasapainossa oman itsensä sekä tarpeidensa kanssa, eikä hänen toimintaansa ohjaa menneisyyden varjot omasta lapsuudesta. Kun vanhempi on sinut itsensä ja menneisyytensä kanssa, lähtökohdat ovat oman lapsen kasvattamiselle suotuisimmat. Hyvin merkityksellistä lapsen kasvattamisessa on, että vanhemmat opettelevat tuntemaan oman lapsensa temperamentteineen, persoonallisuuksineen sekä reagoitintapoineen. Tärkeää on rakentaa hyvää vuorovaikutusta, jonka pohjana on vanhempien taito oppia seuraamaan oman lapsensa tunteita. (Sinkkonen 2012, 29.)

Vastuun kantaminen lapsista tulisi kuulua tasapuolisesti kummallekin vanhemmalle. Yhdessä sitoutuminen kasvatukseen sekä lapsen kasvattaminen saman mallin mukaan luovat hyvät edellytykset onnistumiseen. Kaiken kaikkiaan lapsen kasvatusta perustuu yhteisesti ja määrätietoisesti yhteisiin tavoitteisiin pyrkimiseen. Lapsen ja vanhemman elämään vaikuttavat keskeisesti säännölliset rutiinit sekä arjen rytmittäminen. (Matilainen 2008, 14.)

Kristeri (2002, 122) nostaa esille, että lapsen kasvattamisessa on tärkeää keskittyä siihen, mitä lapset meiltä tarvitsevat. Hänen mielestään lapset tarvitsevat vanhemmilta vastaanottoa heidän tunteilleen. Kasvatustyössä lapset kaipaavat heidän kasvattajiltaan rakkautta, hellyyttä, rajoja, hyväksyntää sekä luottamusta. Pohjana tälle toimii lämmin ja kestävä ihmissuhde oman kasvattajansa kanssa. Kasvatustapoja on monenlaisia, mutta kaikissa tavoissa peruspiirteet korostuvat. Lapsen kasvatuksen ydin rakentuu rakkaudelle. Kun lasta kuullaan, hellitään, arvostetaan, otetaan huomioon ja vastataan hänen tarpeisiinsa, tulee lapselle tunne välittämisestä ja huolehtimisesta. Yhtä tärkeänä voidaan pitää myös rajoja kasvatustyössä. Rajojen kautta lapsi oppii, mikä on oikein ja hyväksyttävää. Kasvattaja ohjaa sekä rajoittaa lapsen toimintaa sekä asettaa odotuksia lapsen toiminnalle tämän iän mukaisesti. Lapselle on hyvä kertoa, mitä tunteita tämän toiminta toisessa ihmisessä herättää. Kasvattajan on hyvä nostaa positiivisen toiminnan vaikutus toisessa, mutta myöskin kertoa, miltä ikävä teko tuntuu. Näin kasvattaja opettaa lapselleen toisen osapuolen näkökulman huomioimisen sekä ajattelutavan, miltä toiminta toisesta saattaa tuntua. (Lapsen kasvatusta ja vanhemman kasvatustietoisuus 2017.)

Valinnat, jotka tehdään vanhemmuuden aikana, ovat läsnä lapsen itsenäistymiseen asti. Vanhempien tekemät valinnat kulkevat lapsen mukana läpi elämän, joten lapsuudessa opitut tavat ovat läsnä hänen tulevaisuudessaan. Vanhemman on hyvä ymmärtää, että he ovat rakentamassa perustaa lapsen elämälle. Näin ollen vanhempien tekemillä valinnoilla on suuri merkitys nyt ja tulevaisuudessa. (Matiainen 2008, 138.)

5.3 Kiintymyssuhdeteoria

Kiintymyssuhteen merkitystä ei voi olla korostamatta puhuttaessa lapsesta ja hänen kasvattajastaan. Tässä tapauksessa tärkeää on, että vankiäiti saa muodostettua hänen ja oman lapsensa välille mahdollisimman turvallisen kiintymyssuhteen. Vaikka oletamus voisi olla, että vankilan olosuhteet eivät voisi mahdollistaa turvallista kiintymyssuhdetta, tosiasia on, että vankiäidin jatkuva läsnäolo lapsen kanssa luo hyvät edellytykset kiintymyssuhteen muodostumiselle.

Kun lapsi syntyy maailmaan, muodostuu lapsen ja häntä hoivaavan aikuisen välille kiintymisen suhde, jota kuvataan tarkemmin John Bowlbyn kehittämän kiintymyssuhdeteorian avulla. Lapsi kokee, että hengissä säilymisen ehtona on kiinnittyä häntä hoitavaan aikuiseen, joka luo ja antaa turvallisuudentunnetta. (Sinkkonen 2003, 93–94.) Sinkkosen (2003, 93–94) mukaan suhde lapsen ja aikuisen välillä muodostuu systeemiksi, joka aktivoituu, kun lapsi tuntee turvallisuuden tunteen uhatuksi. Kiintymyssysteemi aktivoituu kun turvallisuuden tunne on psykologisesti tai fysiologisesti uhattuna eikä lapsi voi silloin keskittyä leikkiin, oppimiseen tai ympäristön tutkimiseen. (Sinkkonen 2003, 93–94.) Tavanomaisia luontaisia vihjeitä, jotka saavat kiintymyssuhteen aktivoitumaan, ovat yksinäisyys, pimeys, sairaudet, kipu, kovat äänet, väsymys, nälkä tai äkilliset lämpötilavaihdokset (Kanninen & Sigfrids 2012, 30).

Lapselle luontaista on kiinnittyä lähimpään saatavilla olevaan aikuiseen turvallisuuden tarpeensa vuoksi. Näin ollen mahdollista on, että lapsi voi kiinnittyä myös laiminlyövään tai vihamieliseenkin aikuiseen, jos muuta vaihtoehtoa ei ole saatavilla. Usein edellä mainitun tyylistä lapsen ja hoivaavan aikuisen välistä suhdetta kuvaa paremmin termi kiinnittyminen kiintymyksen sijaan. (Sinkkonen 2003, 93.)

Kiintymyssuhdeteoriassa tärkeää on, että lapsi saa mahdollisuuden muodostaa kiintymyssuhteen muutamaan aikuiseen, joista yksi nousee muita tärkeämmäksi. Kiintymyssuhde kehittyy lapsen kehittyessä sekä hänen elämässään läsnä olevien aikuisten kautta. Kolmen kuukauden ikäisenä lapsi oppii erottamaan häntä hoivaavan aikuisen muista henkilöistä. Varsinaista kiintymyskäyttäytymistä havaitaan usein vasta puolen vuoden ikäisenä. (Bowlby 1991, 199–200, 246, Rusasén 2011, 57 mukaan.)

Kiintymyssuhdeteorian keskeisin ajatus on siinä, että lapselle voi muodostua varhaislapsuudessa joko turvallinen tai turvaton kiintymyssuhde. Kiintymyssuhteen laatu on yhteydessä merkittävästi sosiaaliseen, emotionaaliseen ja kognitiiviseen kehitykseen. Turvallisella kiintymyssuhteella on vaikutus parempaan itsetuntoon sekä tulevaisuudessa lapsella on paremmat valmiudet muodostaa turvallisia kiintymyssuhteita ystäviin. (Kerns ym. 2007, Rusasén 2011, 57 mukaan.)

Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi on kasvanut ympäristössä, jossa asiat ovat edenneet johdonmukaisesti ja lapsi on saanut tunteita ilmaisemalla hoivaajan myötätuntoisen lähestymisen, josta lapsi on kokenut helpotuksen tunteen. Lapset, jotka ovat turvallisesti kiinnittyneitä, osaavat käyttää ihmissuhteissaan sekä järkeä että tunteita, joista korostuu empatiakyky. (Sinkkonen 2004, 1867.)

Turvattomassa kiintymyssuhteessa kiintymysjärjestelmän toiminta on syystä tai toisesta häiriintynyt. Luontaista turvattomalle kiintymyssuhteelle on, ettei aikuinen vastaa lapsen hätään tai reagoi hänen tarpeeseensa. Turvattomassa kiintymyssuhteessa tyypillistä on, että hoivaava aikuinen on reagoinut lapsen hätään epäsozivalla tavalla esimerkiksi paheksuen. Sen seurauksena lapsi muuttaa käyttäytymistään ja yrittää vaikuttaa aikuiseen passiivisuudella, syrjään vetäytymällä tai itse itseään hoivaamalla. Turvaton kiintymyssuhde voidaan jakaa kahteen eri muotoon, välttelevään ja ristiriitaiseen. (Rusanen 2011, 65–67.)

Välttelevässä kiintymyssuhteessa lapsi kokee jääneensä selviytymään eri tunnetiloista yksin, joten tunteiden ilmaiseminen on vähäistä. Luontaista on, että lapsi oppii taidon hillitä itseään, mutta ääritapauksissa hän voi menettää täysin yhteyden omiin tunteisiinsa. Välttelevän kiintymyssuhteen ominaispiirteitä ovat loogisuuden ja järkipärisyyden painottuminen. (Sinkkonen 2004, 1867.)

Ristiriitaisen kiintymyssuhteen omaava lapsi on yleensä kasvanut impulsiivisen ja epäjohdonmukaisen hoivaajan rinnalla, jolloin lapsen sisäiset oletukset kiintymyksestä muodostuvat ristiriitaisiksi. Lasta hoivaava aikuinen vastaa vaihdellen lapsen tunneilmaisuihin, jolloin lapselle välittyy tunne, ettei tunnesäätelyn luotettavuuteen ole luottamista. (Kanninen & Sigfrids 2012, 34.) Lapsi kokee maailman vaaralliseksi paikaksi, jota vastaan hänellä ei ole keinoja suojautua. Ristiriitaisesti kiinnittynyt lapsi herättää hoivaavan aikuisen huomion usein tunteiden tukahduttamisen sijaan intensiivisillä tunteilla kuten provokatiivisella kiusanteolla tai raivo-kohtauksella. (Crittenden 1997, 35–76, Sinkkosen 2004, 1867 mukaan.)

Ristiriitaisesti kiintyneen lapsen kiintymyssysteemi on jatkuvasti aktivoitunut eikä lapsi pysty rauhoittumaan leikkiin tai ympäristön tutkimiseen. Lapselle saattaa kehittyä puutteellinen käsitys itsestä, häiriö erilaisissa itsesäätelyn ongelmissa ja mahdollisesti oppimisvaikeuksia. (Kanninen & Sigfrids 2012, 34.) Lisäksi mahdol-

lista on, ettei lapselle muodostu mitään toimivaa kiintymyssuhdetta kehenkään aikuiseen kasvuympäristönsä kaoottisuuden vuoksi, jolloin puhutaan organisoitumattomasta eli disorganisoituneesta kiintymyssuhteesta. Organisoitumattomassa kiintymyssuhteessa lapsen käyttäytyminen uhkaavassa tilanteessa saattaa olla poikkeavaa. Lapsen käyttäytyminen aikuisen seurassa voi vaihdella lähestymisestä välttämiseen. (Main & Solomon 1990, 60–121, Sinkkosen 2004, 1867 mukaan.) Lapsi ei välttämättä turvaudu laisinkaan aikuiseen vaan jähmettyy kauhusta paikalleen tai ulkopuolisin silmin heidän käyttäytymisensä voi näyttää täysin normaalilta, mutta tarkemmin tarkasteltuna voidaan havaita tuskaisia irvistelyjä tai muita stereotyyppisiä liikkeitä. (Boris & Zeanah 1999, Sinkkosen 2014, 1867–1868 mukaan.)

Prenataalisesta kiinnittymisestä puhutaan ennen lapsen syntymää, jolloin vanhempien sisäiset mielikuvat vanhemmuuden toimintamalleista määräävät vastasyntyneen ja vanhemman suhdetta. Näin ollen vanhemmat aloittavat suhteensa lapseen jo raskausaikana vanhemmuuteen liittyvien tunteiden sekä mielikuvien pohjalta. Täten voidaan ajatella, että kiintymyssuhdetta lapseen edeltää kiintymys syntymättömään lapseen, jonka kehityksellä on vaikutus suhteeseen lapsen syntyttyä. (Brodén 2006, 43–44.)

6 TUKEA VANHEMMUUTEEN

Tässä luvussa kerromme, minkälaista tukea vanhemmat tarvitsevat, sillä tukea tarvitaan usein vanhemmuuden eri vaiheisiin. Olemme nostaneet esille yhden tärkeän perheitä koskettavan tuen muodon, perhetyön, sillä se on tärkeä vankilan käytössä oleva tukimuoto. Tuen tarpeeseen vaikuttavat erilaiset asiat, jotka on hyvä tunnistaa. Tärkeää olisi, että tukea on tarjolla ja vanhemmat tietävät, mistä tukea saa. Vanhemmuuteen erityistä tukea tarvitaan, kun elinympäristönä on vankila. Uudenlainen tilanne sekä äitinä että vankina oleminen, haastavat vankiäitejä heidän rooleissaan. Vanhemmuus perheosastolla eroaa siviilissä elävän äidin vanhemmuudesta. Vanhemmuuden tukemiseen vankilaolosuhteissa on tärkeää keskittyä, mihin tukea tarvitaan, kuinka paljon, ketkä tukea tarvitsevat ja onko tuki riittävää. Voidaan pohtia, tarvitaanko vankilassa eläville vankiäideille erilaista tukea kuin siviilissä vanhemmuutta suorittaville ja ovatko nykyiset resurssit riittävät. Lisäksi käsittelemme leimautumisen ja syrjäytymisen ilmiöitä, sillä usein ne yhdistetään vankeusrangaistusta suorittavaan henkilöön.

6.1 Vanhemmuuden tukeminen ja saatavilla oleva apu

Elämäntilanteena vankeuden ja äitiyden yhdistäminen ei ole tavanomainen yhtälö. Näin ollen on tärkeää, että vankiäidit tietävät, millaista tukea on mahdollista saada sekä mistä tukea saa. Vankiäitien on tärkeää ymmärtää tuen merkitys kahden roolin yhdistämisessä. Vankilan henkilökunnalta vaaditaan herkkyyttä tunnistaa vankiäitien tuen tarve haastavassa elämäntilanteessa. Vankilan olosuhteiden rajoittaessa lähipiiriltä saatavaa tukea, on henkilökunnan tarjoama tuki merkittävässä asemassa.

Vanhemmuuteen kasvun voidaan katsoa olevan iso prosessi, eikä se tapahdu hetkessä. Vanhemmuuden kasvun aikana tapahtuu lapsen sekä vanhemman sidoksen syntyminen. Vanhempien omat kokemukset, elämänhistoria sekä nykytilanne vaikuttavat paljon siihen, miten vanhemmuuden rooli otetaan vastaan. Vanhemmuuden kokeminen on aina yksilöllistä sekä se, mitkä asiat vanhemmuutta vahvistavat tai haittaavat. Saatavilla oleva tuki vanhemmuuteen on tärkeää, sillä

vastasyntynyt lapsi tarvitsee tunteen vuorovaikutuksesta. Varhainen vuorovaikutus alkaa muodostumaan lapselle heti tämän syntymän jälkeen. Vanhemmille on tärkeää saada tietoa siitä, miten varhaista vuorovaikutusta voi rakentaa ja mikä puolestaan vahingoittaa sen rakentumista. (Tukea vanhemmuuteen ja varhaiseen vuorovaikutukseen 2017.)

Vanhemmuus toteutuu erilaisissa tilanteissa, joten tärkeää on saada tukea vanhemmuuteen sekä kuunnella itseään. Vanhemmuus itsessään on haastavaa, eikä kenenkään tarvitse jäädä yksin tai apua vaille. Tuen tarpeeseen vaikuttavat vanhemman persoonallisuus, sosiaaliset verkostot, stressi, parisuhde sekä elämäns historia. (Tukea vanhemmille 2017.) Vanhemmuuteen tukea on aiemmin saatu omilta vanhemmilta, puolison vanhemmilta ja muilta sukulaisilta. Nykyisin yhteyttä ympärillä oleviin ihmisiin ei pidetä siinä määrin missä aiemmin. Tähän vaikuttavat muun muassa muuttuneet asumismuodot. Aiemmin saattoi monta sukupolvea asua yhdessä, kun taas nykyisin voi vanhempi elää arkea kaukana muista. Tukea enemmän tarjoavat sukulaisten sijaan nykyisin ammattihenkilöt. (Sihvola 2002, 181.) Tukea vanhemmuuteen on tarjolla laajasti eri tahoilta ja usein sitä saadaan myös omalta perheeltä, ystäviltä ja sukulaisilta. Lisäksi apua ovat antamassa muun muassa päiväkodin henkilökunta, neuvola, perhetyö, seurakunta sekä vertaistuki. (Tukea vanhemmille 2017.) Sihvola (2002, 170–171) puhuu jaetusta aikuisuudesta, joka rakentuu, kun lapsi kasvaa muidenkin aikuisten kuin omien vanhempien ympäröimänä. Hän tiivistää jaetun aikuisuuden tarkoittavan tuen, avun sekä välittämisen saamista ympärillä olevilta aikuisilta, joka näkyy välittämisen tekoina lapselle.

Vanhemmuudessa hyvinvoinnin ja jaksamisen puntarointi on tärkeää lapsen hyvinvointia ajatellen. Lapsi vaistoo, jos vanhempi ei jaksa pitää huolta väsymyksen ja uupumuksen vuoksi. Vastapainoa vanhemmuuden haasteille tulee olla, joten on tärkeää pyytää tukea arjen askareisiin, harrastuksiin tai vain lepoon. Vanhempien jaksaminen on tärkeässä roolissa, sillä kun vanhemmat voivat hyvin, heijastuu se lapsen sekä koko muun perheen hyvinvoinnin hyväksi. Tuen piiriin on tärkeää haakeutua, jos olo uupunut ja väsynyt eikä omasta lapsesta kykene iloitsemaan. Vanhemmuuteen on tarjolla monipuolista tukea esimerkiksi kunnan neuvolapalveluista sekä lääkäriltä. Toiset vanhemmat ovat hyviä tuen antajia, sillä he elävät samaa

elämäntilannetta ja osaavat tarvittaessa antaa käytännön neuvoja vanhemmuuteen. On hyvä ottaa huomioon oman puolison tuki sekä jakaa vastuu lapsesta tasapuolisesti. Lapsen kiintymyksen kannalta on tärkeää, että lapsi saa olla tasavertaisessa kontaktissa kumpaakin vanhempaan, jotta mahdollisimman tiivis suhde vanhempiin pääsee kehittymään. (Vanhemman jaksaminen – Kun vanhempi voi hyvin, lapsi voi hyvin 2017.)

Vastasyntyneen lapsen aikataulut ja lapsen rytmittömyys saattavat myöskin ajaa vanhemmat tilanteeseen, jossa tuki on tarpeen. Vanhemman tulee huomioida lapsi sekä vastata tämän tarpeisiin. Lapsi yrittää herättää vanhemmassa huomiota, jotta saisi vastakaikua ja huomiota. Mikäli näin ei tapahdu, saattaa lapsen kehityksessä ilmetä vaikeuksia. Tärkeää on tukea vanhempia olemaan vastaanottavaisia sekä avoimia. Lapsen saaminen sitoo vanhemmat elinikäisesti kiinni omiin lapsiin. Vanhempien tulee tarjota turvallisuutta, huolenpitoa, rakkautta ja aitoa kohtaamista lapselle. Vanhempia tulee tukea kehittämään lapseen kannustava, turvallinen, tiivis, huomioiva sekä myönteinen suhde. Turvallisuuden kokemus sekä lapsen tarpeiden huomioiminen ovat tärkeitä seikkoja lapsen kehityksen kannalta. Vanhempia tulee tukea tilanteissa, joissa lapsi hakee huomiota olemalla hankala. Lapsen itsetunnon rakentumiselle edellytyksenä ovat tasapainoinen tunne-elämän harjoittelu, turvallinen ilmapiiri sekä lapsen huomioiminen positiivisten tekojen kautta. (Tukea vanhemmuuteen ja varhaiseen vuorovaikutukseen 2017.)

6.2 Perhetyö

Vanajan vankilan perheosasto tarjoaa erilaisia tuen muotoja vankiäideille, joista perhetyö on yksi merkittävimmistä tukimuodoista. Perhetyön näkökulma ja toimintaympäristö, johon me keskitymme, kohdentuu vankilassa tehtävään perhetyöhön. Vankilan perhetyön tavoitteena on tukea vankeusrangaistusta suorittavia äitejä heidän lapsensa läsnä ollessa ja ylläpitää mahdollisia vankilan ulkopuolella olevia perhesuhteita.

Rönkön ja Rytkösen (2010, 27–28) mukaan perhetyö on käsitteenä monimerkityksellinen, joten sen määritelmä on hyvin monisäikeinen. Laajimmillaan perhetyöhön voidaan katsoa kuuluvan kaikki yhteiskunnallisten palveluntarjoajien perheiden

parissa tehtävä työ. Sosiaali- ja terveysalalla on tärkeää tarkentaa käsitettä, jotta työmuoto sekä ote olisivat selkeämpi ja niitä olisi helpompi kehittää perheitä tuke-
essa.

Perhetyötä voidaan toteuttaa eri ympäristöissä ja perhetyötä tekevät työntekijät voivat edustaa eri ammattinimikkeitä. Perheiden kanssa tehtävää työtä voidaan kuvata esimerkiksi toimintaympäristön tai lähtökohtien mukaan. Perhetyö voi olla sosiaalitoimen perhetyötä, neuvoloiden tai päiväkotien perhetyötä, kolmannen sektorin järjestöjen palvelu tai seurakuntien perhetyötä. Lähtökohtia työskentelylle voivat olla esimerkiksi lapsiperheiden neuvonta ja ohjaus, kotipalvelu tai puuttuminen vanhempien elämäntapoihin, jotka vaarantavat lapsen turvallisuutta. Perhetyön ominaista ovat tarpeet ja työlle asetetut tavoitteet, jotka lähtevät perheiden elämästä. Ne voivat liittyä lasten kehitys- ja kasvatuskysymyksiin, elinoloihin, vanhemmuuden tukemiseen, perheen toimintakykyyn tai hyvinvoinnin lisäämiseen. Perhetyöllä tavoitellaan kaikille yhteiskunnan jäsenille turvallisuutta ja hyvinvointia. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27–28.)

Uusimäki (2005, 31–32) puolestaan jakaa perhetyön käsitteen välilliseen ja välittömään. Välillisenä perhetyönä hän kuvaa palvelun kohdistuvan perheeseen jonkun sen jäsenen kautta. Hän toteaa, että puhuttaessa välittömästä perhetyöstä, on kohteena silloin koko perhe tai yhteisö. Perhetyötä kohdistetaan sen mukaan, minkälainen avuntarve perheellä on. Perhetyö jaetaan kolmeen osaan; ehkäisevään perhetyöhön, korjaavaan perhetyöhön ja kriisiperhetyöhön. Ehkäisevässä perhetyössä keskitytään varhaiseen puuttumiseen sekä tuetaan ja lisätään arjen sujumista ja perheen hyvinvointia tukevia palveluita. Kriisiperhetyössä perhetilan-
teet ovat kriisiytyneet esimerkiksi äkillisistä muutoksista johtuen. Tällöin perheelle tarjotaan täsmätukea ja kuntoutusta, jotta kriisin yli voidaan selviytyä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 32–33.)

Korjaava perhetyö on työmuoto, jota käytetään silloin, kun perheen ongelmat ovat kärjistyneet ja on syntynyt huoli perheen pärjäämisestä. Näin ollen perheen tilanteeseen puututaan, jotta tilanne ei kehity pahemmaksi. Perhetyön painopisteitä on jaoteltu karkeasti asiantuntijakeskeiseen, perheeseen liittoutuneeseen, lapsilähtöiseen sekä perhekeskeiseen malliin ja näkökulmaan. Käytännön työssä painopisteitä on kuitenkin mahdoton erotella selkeästi. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27–28.)

Vankiloissa tehtävä perhetyö alkoi kehittyä vuonna 2002, kun Rikosseuraamuslaitos perusti perhetyöryhmän, jonka tavoitteeksi asetettiin selvitys siitä, kuinka vankeinhoidossa voidaan edistää vankien ja heidän perheenjäsenten suhteita. Työryhmän ensisijaisiin tavoitteisiin kuului vangin perhesuhteiden säilyttäminen, vangin voimavarojen lisääminen vankeuden aikana, tukeminen integroitumisesta yhteiskuntaan sekä vankeudesta aiheutuvien haittavaikutusten vähentäminen. (Perhe muurin toisella puolella 2003, 5.) Perhetyöryhmä totesi, että perhetyön määrää olisi lisättävä ja sen alkaminen voisi olla ajankohtaista jo ennen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa, jatkua läpi vankeuden sekä vielä vapautumisen jälkeenkin. (Perhe muurin toisella puolella 2003, 97.)

Perhetyön käsite Rikosseuraamuslaitoksen määritelmässä on moniulotteinen, sillä eri toimintamuodot, tavoitteet ja organisointi vaihtelevat alueittain ja vankiloittain. Näin ollen perhetyötä voidaan työstää eri menetelmillä ja toimintamodoilla. (Lapsi- ja perhetyön linjaukset 2013, 8.) Rikosseuraamuslaitoksen perhetyö voidaan kuitenkin jakaa kolmeen eri tasoon; yhteydenpitoon vangin ja perheen välillä, perhesuhteiden hoitoon sekä kuntoutukseen ja vaikuttamistyöhön. Yhteydenpitoa ovat esimerkiksi puhelut, valvotut tapaamiset, perheleirit ja vanhempi-lapsitapaamiset. Perhesuhteiden hoitaminen on vuorovaikutusta edistävää työtä, jota voidaan toteuttaa yksilötyönä, pari- ja perhetyönä, verkostotyönä tai perheleirillä. Kuntoutus- ja vaikuttamistyössä opetellaan sekä ylläpidetään arkeen sekä parisuhteeseen ja vanhemmuuteen liittyviä taitoja. Kuntoutus- ja vaikuttamistyöllä pyritään minimoimaan uusintarikollisuuden riskejä. (Lapsi- ja perhetyön linjaukset 2013, 10.)

Vankeusaika vankilassa tuo oman rasitteen rangaistusta suorittavalle äidille sekä muulle mahdolliselle siviilissä elävälle perheelle. Vankeusrangaistus koskettaa usein suuria joukkoja myös läheisiä kuten vanhempia, lapsia, puolisoa, sisaruksia, isovanhempia ja ystäviä. Läheisen vankeusrangaistuksella saattaa olla vaikutusta eri elämän osa-alueisiin; työhön, toimeentuloon, vanhemmuuteen, parisuhteeseen, terveyteen sekä sosiaalisiin suhteisiin. (Lapintie 2017, 3.)

Vankilassa olevaa toimintaa, jossa pidetään yhteyksiä vangin perheenjäseniin, kutsutaan perhetyöksi. Perhetyötä vankilassa työstävät lukuisat henkilöstöryhmät muiden työtehtävien lisäksi. Vankilan tarjoaman perhetyön ensisijainen tavoite on

tukea rangaistusajan suunnitelmaa, ja siten vähentää vankeudesta aiheutuvaa haittaa. Muita vankilan perhetyölle asetettuja tavoitteita ovat perhesuhteiden ylläpitäminen, vanhemmuuden tukeminen ja toteutuminen sekä yhteiskuntaan palaaminen. Perhetyössä keskeisintä on aina lapsen edun turvaaminen. (Lapintie 2017, 19–20.)

Vankilan toimintatavat toteuttaa perhetyötä ovat pääsääntöisesti neuvonta, ohjaus, yhteydenpidon järjestäminen, perheleirit sekä tuki perhettä koskevissa kriisitilanteissa. Lisäksi muita perhetyön toimintatapoja ovat keskusteluapu, vanhemmuuden arviointi, kasvatustehtävissä tukeminen, perhesuhteiden edistäminen sekä vaikuttaminen väkivallattomaan perhe-elämään. Keskeistä vankilan perhetyössä on monipuolinen yhteistyö vankilan, ulkopuolisten palveluiden sekä järjestötoimijoiden kesken. Viime aikoina vankilan perhetyössä on järjestetty vanhemmuutta tukevia kursseja sekä erityisiä vanhempi-lapsi –päiviä. Vankilan perhetyöllä pyritään lisäämään vangin elämänhallintaa, voimavaroja ja arjessa selviytymisen taitoja. (Lapintie 2017, 18–20.)

Vanajan vankilan perheosastolla äiti ja lapsi viettävät vankilan arkea yhdessä, eivätkä ole erotettuina toisistaan. Perheosaston päätavoitteena on tukea sekä turvata lapsen tarpeita vastaava kasvu ja kehitys. Perheosastolla keskitytään myös tukemaan lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta vankeusrangaistuksen aikana. Perhetyöllä voidaan tehostaa näitä edellä mainittuja asioita, jos äiti tuntee tarvetta. (Lapintie 2017, 65.)

Perheosasto on lastensuojeluyksikkö, joka toimii vankilan tiloissa ja äidit lapsineen elävät valvonnan alla. Lastensuojelu, perheosasto ja vankila tekevät yhteistyötä vanhemman kanssa. Lapsen etu vankilassa on ensisijainen asia, jota arvioidaan kaikessa. Perheosaston toimintatapoihin kuuluu, että pidetään neuvottelu vähintään kolmen kuukauden välein, jossa tarkastetaan lastensuojelun asiakassuunnitelma. Perheosastolla tehdään lastensuojelun asiakassuunnitelmaan pohjautuva suunnitelma lapselle ja vanhemmalle, joka liitetään rangaistusajan suunnitelmaan. Myös vapauttamissuunnitelmaan pohditaan mahdolliset tukitoimet tulevalla asuinpaikkakunnalla. (Lapintie 2017, 65.)

Esimerkkinä vankilan perhetyössä käytettävistä menetelmistä, voidaan mainita Lapset Puheeksi -menetelmä, joka on tuttu myös Vanajan vankilan perheosastolla

vanhemmuuden tukemisessa. Menetelmän avulla mietitään yhdessä äidin kanssa lapsen vahvuuksia ja haavoittuvuuksia. Tavoitteena on saada äidin näkemykset ja tuntemukset lapsensa vahvuuksista ja haavoittuvuuksista esille sekä tarkasteluun. Näin vanhemman ymmärrys lapsen tilanteesta konkretisoituu. (Tyni & Muurinen 2016.)

6.3 Vangin syrjäytyminen ja leimautuminen

Opinnäytetyössämme kohderyhmänä ovat vankeusrangaistusta suorittavat vankiäidit. Täten voisi ajatella, että vankeusrangaistus rajoitetussa ympäristössä aiheuttaa vangeille eristäytymistä heidän läheisistään sekä yhteiskunnasta. Näin ollen vankeusrangaistus altistaa entistä enemmän syrjäytymiselle leimautumisen lisäksi. Vankilassa toteutuvaa äitiyttä saatetaan usein kyseenalaistaa sekä leimata äitiys vankeuden varjostamana.

Usein vankeusrangaistusta suorittava henkilö tai rikoskierteeseen joutunut kokee olonsa syrjäytyneeksi sekä leimautuneeksi yhteiskunnassamme. Vankeusrangaistusta suorittavista henkilöistä suurimmalla osalla esiintyy päihde- ja mielenterveysongelmien lisäksi sosiaalisella sekä taloudellisella puolella huono-osaisuutta. Näin ollen kohderyhmä on erittäin altis syrjäytymään yhteiskunnan ääreltä. Usein monen vangin yhteiskunnallinen eriarvoisuus ja turvattomuus ovat olleet läsnä heidän elämässään jo syntymästä aina vankilan portille saakka. (Granfelt 2010, 131,134.)

Tavanomaisesti syrjäytymiskierteeseen joutuneita henkilöitä varjostavat esimerkiksi heikko koulutus- ja työhistoria, kiinnittyminen rikolliseen alakulttuuriin, sosiaalisten suhteiden katkeaminen, päihteiden käyttö, velkaantuminen, asunnottomuus ja psyykinen tai fyysinen sairaus (Suomela 2011). Syrjäytymisen kohteeksi voi joutua sekä yksilöt että ryhmät (Laine, Hyväri & Vuokila-Oikonen 2010, 11). Kuten Granfelt (2010, 135) toteaa, vankila on symbolisesti sekä konkreettisesti syrjäytymisen eli ulos sulkemisen paikka.

Syrjäytymisellä ilmaistaan usein yhteiskunnallisia ongelmia sekä yhteiskunnallista epäoikeudenmukaisuutta. Syrjäytyminen aiheuttaa usein tarkastelukulmaan toivottomuutta sekä näköalattomuutta, joten siitä käsitteestä haluttaisiin päästä kokonaan eroon. Syrjäytymistä kuvaavalle termille olisi toiveena löytää lieventävä käsi-

te tai vaihtoehtoisia merkityksiä. Ajatuksena on, että näin ei syntyisi syrjäytyneen henkilön todellisuudesta liian ikävää kuvaa. (Laine ym. 2010, 11–12.)

Usein syrjäytyminen tapahtuu siten, että henkilö joutuu hiljalleen sivuun tai tapahuu raju pudotus keskeisistä elämänehtoista. Kun huono asema yhteiskunnassa jättäytyy pitkäaikaiseksi olotilaksi, puhutaan syrjäytyneestä asemasta. Yhteiskunnalliset asemoinnit, joissa yksilöt erotellaan normaaleissa elämäntilanteissa oleviin ja syrjässä tai marginaalissa oleviin aiheuttavat stereotyyppisiä sekä leimaavia asetelmia, jotka usein jättävät ihmisen todellisen hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin kokemukset varjoon. (Laine ym. 2010, 11–12.) Usein myös mikä tahansa erilaisuus voi aiheuttaa syrjäytymistä, mutta usein tilanne, joka poikkeaa yhteiskunnallisista normeista suurentaa riskiä syrjäytymiselle huomattavasti. Jos ihminen kokee yhteisönsä tiiviiksi, ei hän koe itseään syrjäytyneeksi. (Laine ym. 2010, 14.)

Usein vankeusrangaistusten suorittajat ovat kokeneet lapsuudessaan traumatisoivia tapahtumia, kuten väkivaltaa, seksuaalista hyväksikäyttöä sekä päihde- ja mielenterveysongelmia. Yksilöt, jotka ovat kokeneet lapsuudessaan traumaattisia tapahtumia, ovat alttiimpia joutumaan uudelleen tilanteeseen ja ihmissuhteisiin, jotka lisäävät traumatisoitumista. (Haapasalo 2008, 231–253). Hypénin (2004, 54) mukaan vankilakierteessä olevat rikoksenuusijat ovat yhteiskunnassamme aikuisväestön sairain, köyhin ja syrjäytynein yhtenäinen väestönosa. Syrjäytymisen sisältö voidaan jakaa yhteiskuntapoliittiselle, yhteisölliselle ja yksilötasolle. Yhteiskuntapoliittisella tasolla elämän haasteita ovat köyhyys, työttömyys, koulutuksen puute sekä asunnottomuus. Yhteisöllisellä tasolla puhutaan sidoksista päihde- sekä rikoskulttuuriin ja yksilötasolla väkivallasta, päihde- ja mielenterveys ongelmista tai särkyneestä vanhemmuudesta. On mahdollista, että syrjäytyneellä henkilöllä on kaikista edellä mainituista osa-alueista haasteita elämäntilanteessa, jolloin voidaan todeta, että omatoiminen selviytyminen siinä tilanteessa on mahdottoisuus. (Granfelt 2010, 135.)

Leimautumista voidaan pitää syrjäytymisen sukulaiskäsitteenä. Sosiaalista leimaamista ei tapahdu useinkaan ilman laukaisevaa tekoa. Esimerkiksi primaarinen rikoskäyttäytyminen on tyypillinen teko, joka saattaa aiheuttaa leimautumisen. (Kivivuori 2008, 276.) Rikollisen leimautuminen aiheutuu usein siitä, että ulkopuoliset sosiaaliset toimijat tietävät tai muistavat kyseisen henkilön tehneen rikoksen.

Ihmiset muistavat erityisen hyvin tapahtumat ja tilanteet, jossa rikotaan yhteisön normeja. (Kivivuori 2008, 282.) Leimautumisesta ja rikollisuudesta on esitetty useita teorioita. Leimautumisteorian tavoitteena on ymmärtää rikollisuutta sekä poikkeavuutta siten, että tarkasteltavana ovat sosiaaliset prosessit, joiden kautta yksilöitä ja ryhmiä kategorisoidaan. Näin ollen jotkin yksilöt tai ryhmät voidaan katsoa kuuluvan rikollisiksi, joka taas vahvistaa heille tyypillisiä rikollisia piirteitä. (Laitinen & Aromaa 2005, 66.) Howard Becker ja Edwin Lemert ovat esittäneet muun muassa teorian, jossa painotetaan leimautumisen merkitystä uusintarikollisuuden selittäjänä. Heidän mukaansa leimautuminen on uusintarikollisuuden tärkein syy. Ajatellaan, että rikoksen tullessa lähipiiriin tietoon, pidetään lainrikkojaa poikkeavana jonka hyväksyvät vain muut rikolliset. Näin ollen yksilö alkaa tuntea itsensä rikolliseksi ja käyttäytyy odotusten mukaisesti. (Laitinen & Aromaa 2005, 66.)

Tilanteessa, jolloin vangilta löytyy tahtoa muuttaa elämäntilannettaan ja päihdekäyttäytymistään esimerkiksi useiden vankilakausien jälkeen, tarvitaan kattava tukiverkosto ympärille (Suomela 2011). Vankiloissa tehtävä kuntouttava sekä vapautteen valmentava työ eli psykososiaalinen työskentely on tärkeässä asemassa, kun kysymys on laaja-alaisesta huono-osaisuudesta. Vankeusaikana tehtävä kuntoutumiseen liittyvä työskentelyprosessi ei yksinään riitä, vaan sitä on jatkettava myös vapautumisen jälkeen. (Granfelt 2010, 131.) Vapautumisen jälkeen tärkeää on, että yksilö löytää oman paikkansa yhteiskunnassa. Vankeinhoidon yksi keskeisin tavoite on tukea vankeja yhteiskuntaan integroitumisessa, joka tarkoittaa rikoksetonta ja päihteetöntä elämäntapaa. (Granfelt 2010, 136). Vankilassa toteutuvassa psykososiaalisessa työskentelyssä pyritään vaikuttamaan yhteiskunta- ja lähisuhteiden lisäksi myös vangin sisäiseen maailmaan. Tarkoituksena on vaikuttaa vangin ajatteluun, tunteisiin ja elämän koettuun merkitykseen tai merkityksettömyyteen, jotka ovat keskenään sidoksissa toisiinsa. Mahdollista on, että vankeusrangaistuksen aikana vanki löytää vapaudessa selviytymistä tukevia voimavaroja, joita ei ole koskaan ennen itsestään löytänyt tai käyttänyt. Vankeusaika voi opettaa vangille uusia taitoja, joiden avulla vanki löytää oman paikkansa yhteiskunnassa. (Granfelt 2010, 137–139). Parhaimmassa tapauksessa vankilassa työskennetty psykososiaalinen työ voi merkitä vangille ensimmäistä ja merkittävintä askelta ulos syrjäytymisestä (Granfelt 2010, 145). Psykososiaalinen työ sisältää myös perhetyön, joka toteutuu vankilassa perhetapaamisina järjestämällä, perheneuvon-

taa antamalla sekä ryhmämuotoisella sosiaalisella kuntoutuksella. Perhetyöllä pyritään järjestämään ohjelmatoimintaa, joka tähtää rikoksettomaan elämään. (Vangin tukeminen 2013.)

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa tuomme esille tutkimuksemme aineiston analyysin tulokset. Lisäksi tuomme esille haastateltavien suoria lainauksia, joiden avulla saamme nostettua tutkimuksestamme nousseita ilmiöitä osana tuloksia.

7.1 Elämäntilanne ja vankila

Haastatellut vankiäidit kokivat elämäntilanteensa olevan hyvä vankeusrangaistuksesta huolimatta. Suurin osa vankiäideistä oli tyytyväisiä siviilielämäänsä, kuten parisuhteeseen sekä suhteisiinsa lähiomaisiin. Enemmistö vankiäideistä oli parisuhteessa tai naimisissa siviilissä olevaan tai vankeusrangaistusta suorittavaan puolisoon. Vankiäidit kokivat pääosin elämäntilanteensa tasaiseksi vankilan arjessa, mutta haasteita toivat jatkuva uudelleensopeutuminen esimerkiksi asumisjärjestelyiden muuttumisen tai vankiäitien vaihtuvuuden takia. Lisäksi ajanjaksot, jolloin siviilissä oli syystä tai toisesta mieltä painavia asioita, haastoi vankiäitien olemista vankilassa.

Mun mielestä se on nytten tosi hyvä ja mä tiiän mitä mä haluan tehdä ja mennä sitä kohti koko ajan. (Aineistoesimerkki 1)

--- Mun mielestä aika tasasta, et nyt sit kärsitään niistä hölmöilyistä sitte. (Aineistoesimerkki 2)

No ehkä niinku haastavana, että tuolla kuitenkin se oman paikan löytäminen ja lapselle se paikan löytäminen ja muuttuvia tekijöitä on niin paljon, että ihmiset vaihtuu varsinki, ku ite on pidempään. Että koko ajan on semmosta sopeutumista tavallaan, et ei oo semmosta tasasta, et pystys rauhottuu, et koko ajan pitää sopeutuu tavallaan johki uuteen. (Aineistoesimerkki 3)

Haastatteluista kävi ilmi, että kaikilla vankiäideillä oli siviilissä runsas tukiverkosto. Tukiverkostoon useimmiten kuuluivat puoliso, vanhemmat ja ystävät. Suurin osa haastateltavista koki, että elämäntapahtumat ja siten vankilaan päätyminen eivät ole vaikuttaneet lähipiirin suhteisiin. Näin ollen lähipiiri on ollut tukena läpi vankeusrangaistuksen. Vankiäidit kokivat lähipiirin tuen olevan yksi merkittävimmistä

voimavaroista vankeusrangaistuksen aikana. Kysyttäessä perhetapaamisten mahdollistumisesta, olivat vankiäidit pääosin tyytyväisiä niiden toteutumiseen.

Että se on todella tukeva tukiverkko ja seisoo mun rinnalla ja takana, vaikka ne ei välttämättä ymmärrä sitä miksi minä teen näin ja eikä pitäis oikeana mun ratkaisuja niin ne ei kuitenkaan jätä yksin, että ne on olemassa. (Aineistoesimerkki 1)

No siis perhetapaamisilla ja sillai niillä resursseilla mitä pystyy. Mutta eihän vankilakaan pysty antamaan enempää, ku mitä ne pystyy. Et se on sillai niin ku kerran kuussa se perhetapaaminen sitten, et sehän on parempi ku ei mitään, ku joissakin paikoissa ei oo mitään. (Aineistoesimerkki 2)

Vanajan vankilassa valvotut tapaamiset järjestetään viikonloppuisin ja arkipyhinä kello 10–14. Mikäli vierailijoiden määrä ylittää kapasiteetin, jaetaan vierailuaika kahteen osaan. Vangin ja vierailijan tapaamiseen on varattu aikaa enintään kaksi tuntia. Vieraita voi tulla useampi, mutta vierailijat on pitänyt ilmoittaa etukäteen. Tapaamiskertoja vangilla on vain yksi per päivä. Tapaamiset järjestetään joko ruokasalissa tai pihan rajoitetulla alueella valvonnan alla. Vanki voi tarjota vieraille esimerkiksi kahvia ja kahvileipää. Tapaamistilanteissa vangin ja vierailijan välinen tavaroiden luovuttaminen ja vastaanottaminen on kielletty. Tavaroiden luovutuksen tai vastaanoton tulee tapahtua vankilan henkilökunnan kautta. Vanajan vankilassa on mahdollisuus anoa myös valvomatonta tapaamista lomakkeella. (Länsi-Suomen Rikosseuraamusalue Vanajan vankilan järjestyssääntö 2012.)

Vankiäidit kokivat lapsen tulemisen vankilaan ristiriitaisia tuntemuksia aiheuttavana prosessina. Osa vankiäideistä koki lapsen tulemisen vankilaan epävarmaksi. Näin ollen haastatteluista kävi ilmi, että lapsen saaminen vankilaan vaatii todisteluja. Toisaalta osa vankiäideistä koki lapsen saamisen vankilaan toimivana prosessina, vaikkakin käytännön järjestelyt vaativat tietynlaisia toimenpiteitä. Vankiäitien mukaan isoimpana haasteena prosessissa koettiin päätöksen odottaminen lapsen sijoittamisesta perheosastolle.

On siinä semmonen pieni rumba, mutta kyllä se on kestettävissä. (Aineistoesimerkki 1)

Ei se prosessina itse asiassa, tottakai se aiheutti jännitystä ja muuta ku sosiaalityöntekijät kutsuttiin siihen palaveriin ja sitten niin ku oli vankilan henkilökuntaa ja oli vankilan sosiaalityöntekijää

oli sitä ja tätä ja sitte, ku itse asiassa tapahtu niin se helpotti eikä tuntunu niin työläältä se prosessi. Se vankilan vaikein prosessi varmaan oli se oottaminen. (Aineistoesimerkki 2)

Pidettiin kuitenkin epätietosuudessa ja epävarmuudessa ihan viimeseen asti, et oli semmone niinkö rankkaa odottavalle äidille, et odottaa sitä niin ku odottaa sitä ratkasua niin ku, et pääseekö. (Aineistoesimerkki 3)

Jokaisen lapsen tuloa vankilaan on pohdittava yksilöllisesti ottaen huomioon lapsen etu. Kaiken kaikkiaan on huomioitava, että päätös lapsen tulemisesta vankilaan tulisi perustua lapsen etuun eikä niinkään vanhemman haluun saada lapsi mukaan vankilaan. (Enroos 2017.)

7.2 Vankila suljettuna laitoksena ja säännöt

Vankeusrangaistusta suorittavan vangin on sitouduttava noudattamaan laitoksen järjestyssääntöjä sekä henkilökunnan määräyksiä. Vangin käyttäytyminen tuomion aikana muita henkilöitä kohtaan on oltava asiallista. Epäilyn herätessä tai tarpeen vaatiessa vartijat voivat tarkastaa vankien tiloja tai tavaroita. Tilojen yleinen tarkastus kuuluu vartijoiden työnkuvaan. Tarkastuksissa voi olla mukana myös huumekoira. Tilanteessa, jossa vanki rikkoo järjestyssääntöjä, lupaehtoja tai harjoittaa rikollista toimintaa voidaan hänelle langettaa kurinpitovankila. (Järjestys ja turvallisuus 2016.)

Vanajan vankilan perheosaston vankiäidit kokivat säännöillä olevan seurauksia sekä äitiyteen että lapseen. Vankiäidit kokivat niiden osaltaan helpottavan sekä vaikeuttavan äitiyden toteutumista. Myönteisessä valossa sääntöjen nähtiin turvaavan lapsen oloa vankilassa. Vankilan sääntöjen nähtiin rytmittävän ja rutinoivan lapsen huolenpidon toteutumista. Osa säännöistä kuitenkin vaikeutti arjen sujuvuutta. Näistä säännöistä vankiäidit toivat esille aamuherätykset, rajalliset ajanviettotavat, yhteisasumisen sekä yhteydenpidon rajallisuuden lähimaisiin. Lisäksi vankiäidit kokivat osan säännöistä olevan perusteettomia.

Esimerkiksi ku on se hiljanen aika niin se on tavallaan se mikä suojaa sen lapsen rytmiä. (Aineistoesimerkki 1)

Vanajan vankilassa johtajan luvalla vankien omat matkapuhelimet voivat olla käytössä. Edellytyksenä toimii allekirjoitettu suostumus määritellyistä säännöistä. Puhelimen käyttöaika on rajoitettu siten, että puhelimen saa käyttöönsä ma-to klo 16 pe klo 14 ja viikonloppuisin klo 8.00. Puhelin on palautettava joka päivä henkilökohtaisesti ennen klo 20.30. Puhelimen ominaisuuksia on rajoitettu siten, että puhelimesta ei saa olla internetiä ja kameraa. (Tulo-opas 2017.)

No säännöthän on semmoset perussäännöt, mitkä tavallaan turvaa sun ja sun lapsen ympäristöä, että ne mä ymmärrän, mut sit saattaa olla todella todella turhia sääntöjä. Esimerkiksi joku puhelimesta puhuminen niin saat puhua omassa huoneessa ja ulkona mutta sit et voi puhua esimerkiksi keittiössä. Mikä sitte vaikeuttaa niiden läheisten kanssa sitä yhteydenpitoa. (Aineistoesimerkki 1)

Vankiäitien kohdalla yhdistettynä on kaksi täysin erilaista roolia vankeusrangastuksen aikana. Tutkimuskohteenamme olevat vankiäidit kokivat äitiyden ja vankeuden yhdistämisen tuovan haasteita äitiyden toteutumiselle. Vankiäidit kokivat vangin roolin syövänsä osittain uskottavuutta äitiydestä. Vankiäidit nostivat esille lapsen kanssa toteutettavien ajanviettopojen rajallisuuden. Haastatteluissa tuli esille, että vankiäidit kokivat haastavaksi kauppakäynnin, joka on säännöillä hyvin rajoitettu. Kauppakäynti toteutui kerran viikossa, jolloin ostosaikaa oli tunti lapsen läsnä ollessa. Osa vankiäideistä koki sääntöjen rajoittavan lapsen suhteiden luomista lähiomaisiin. Muutama haastateltavista toi esille, että vankila ympäristönä ja sääntöineen saa vankiäidit tuntemaan olonsa ensisijaisemmin vangiksi kuin äidiksi.

No ei pääse välttämättä toteuttaa kaikkea mitä lapsen kans haluaisit tehdä, et just tommost et menee vaunuilla vauvan kaa puistoon ja tommoset, se on vähä haastavampaa täällä. (Aineistoesimerkki 1)

Meidän vaan on yksinkertaisesti sopeuduttava. Niin kauan ku me ollaan täällä me ollaan vankeja. Me ollaan ensisijaisesti vankeja sitten vasta äitejä. (Aineistoesimerkki 2)

Aina sanotaan, että syyttömänä vankilassa, todellisuudessa suurin osa ei ole. Tää siis et tää on osa rangaistusta, että tän ei oo tarkoituskaan olla mielyttävää, ei tarkotuskaan, että säännöt menee

meidän mukasesti vaan me mennään sääntöjen mukasesti. (Aineistoesimerkki 3)

No sanotaan että tämä rajoittaa myöskin lapsen normaaleja suhteita. Tämähän on niille koti varsinkin, jotka on syntynyt vankilassa niin tämä on niille koti mutta sitte lähiomaisiin ja kaikkiin muihin yhteydenpitoon on todella vähäistä ja sukulaisiin tottuminen ja tutustuminen on työlästä. (Aineistoesimerkki 4)

Vanajan vankilan järjestyssääntöjen (2012) mukaan vanki saa olla ja liikkua toiminta- ja työpaikoilla, asuinosa-alueellaan ja ulkoiluun, ruokailuun sekä vapaa-aikaan kuuluvilla alueilla osaston päiväjärjestyksen mukaan. Muilla alueilla vangilla ei ole lupaa liikkua omin päin, joten rikkoessa sääntöä seuraa kurinpitorangaistus. Yöaikaan, joka tarkoittaa ajanjaksoa jolloin hiljaisuus vallitsee, vangin pitää pysyä omassa majoitus- tai asuinhuoneessaan lukuun ottamatta wc-käyntiä tai tupakointia. (Länsi-Suomen Rikosseuraamusalue Vanajan vankilan järjestyssääntö 2012.)

7.3 Vankila ympäristönä ja äitiys

Vangit saavat vartijoilta asiaan kuuluvan perehdytyksen siten, että vangit pääsevät kiinni elämään vankilalaitoksessa. Perehdytyksessä kerrotaan osaston päiväjärjestys, ruokailu- ja muut päivittäisasiat, miten vartijoihin ja virkailijoihin saa tarvittaessa yhteyden sekä miten yhteydenpito esimerkiksi vankilan ulkopuolelle tapahtuu. Vanki saa myös tiedon mahdollisista aktiviteeteista vapaa-ajalle, ohjeet ostosten suorittamisesta sekä kirjastosta ja muista vankilan mahdollisista palveluista. Avolaitoksessa kuuluu kiertää myös vankilan alue, sillä liikkumisvapaus on laajempi ja näin rajat tehdään selväksi. (Richter 2002, 84.)

Vankila kasvu-ympäristönä poikkeaa osittain tavanomaisista olosuhteista. Kysyttäessä, minkälaisena kasvu-ympäristönä äidit kokevat vankilan, kertoivat vankiäidit sen olevan pääosin lapsiystävällinen. Kaikki vankiäidit kokivat, että vankila ympäristönä mahdollistaa tiiviin suhteen muodostumisen äidin ja lapsen välille. Tähän oleellisesti koettiin vaikuttavan jatkuva läsnä olo lapsen kanssa. Lisäksi lapsen kasvun saman ikäisten kanssa nähtiin vaikuttavan myönteisesti lapsen kehitykseen. Nämä edellä mainitut seikat koettiin lapsen kehityksen ja kasvun kannalta

merkityksellisiksi. Huolta vankiäitien keskuudessa aiheutti pelko vankilassa tapahtuvien muutoksien vaikutuksista lapseen.

Eihä ne oikeestaan viel ymmärrä mis ne on, et toi perheosasto on tosi semmonen kodin näkönen eikä siel oo mitää semmosta mikä niin ku muuttus tavallisesta kodista. Siel on leikkihiha ja kaikkee, et ihan hyvä kasvuympäristö se on, jos ei mieti tätä toista puolta täst vankilasta. Muuten se on lapselle ihan tavallinen ympäristö. (Aineistoesimerkki 1)

Että vähä mielivaltasesti muutellaan niitä asumisjärjestelyitä, et muaki on muutettu aika monta kertaa. Et se ei oo hyväks lapselle. (Aineistoesimerkki 2)

No on ne aika kodinomasia, että ehkä niin ku mutta on siellä automaattiset valot jotka syttyy ja tommoset, et ne ehkä välillä tuo semmosta niin ku että... (Aineistoesimerkki 3)

Että mä näen sen täällä siltä kannalta, että ku tääl on oikeesti ei oo ku aikaa olla sen lapsen kans elikkä sä pystyt panostamaan. Siviilissä sulla on jos asut, sulla on mies, sun pitää tehdä ruokaa. Sun pitää hoitaa muitakin asioita. (Aineistoesimerkki 4)

Eihän se lapsi muista täältä ku rakastavan vanhemman joka huolehtii. (Aineistoesimerkki 5)

Haastattelemamme vankiäidit kokivat saavansa perheosaston henkilökunnalta korvaamatonta tukea äitiyteen. Lähes jokainen haastateltava mainitsi omatyöntekijäsuhteen olevan merkityksellinen tuen saamisen kannalta. Usealla vankiäidillä koettiin olevan tiivis suhde omatyöntekijään. Haastatteluissa tuli kuitenkin esille, että vankiäidit kokivat vankilan henkilökunnan työotteessa ja asenteessa olevan kehittämiskohteita. Vankiäidit toivoivat, että saisivat työntekijöitä useammin kannustusta. Lisäksi haastateltavat kokivat, että heidän tekemisiään kyseenalaistetaan, eikä heidän ajatuksiaan kuunnella riittävästi.

Perheosastolla eläminen on tiivistä yhteiseloä muiden vankiäitien kanssa. Haastateltavamme vankiäidit kokivat muodostavansa merkityksellisiä vertaistukisuhteita toisiin vankiäiteihin. Haastatteluissa tuli esille, että usein esimerkiksi apua tai neuvoja saatetaan kysyä mieluummin muilta vankiäideiltä kuin henkilökunnalta. Vertaistuen koettiin vahvistavan myös perheosaston yhteishenkeä.

--- Muutenki se yhteishenki on täällä tärkeätä ja sä ehkä luotat enemmän niihin toisiin äiteihin kun niihin työntekijöihin. (Aineisto-esimerkki 1)

Semmonen kaikkiin asioihin puuttuminen ja meitä ei oo yksilöllistetty ollenkaan, et meitä kaikkia pidetään yhtenä ja samana et ei niinku ymmärretä et ihmiset on erilaisia ja pitäis kohdella ja kunnouttaa eri tavalla. Kaikista oletetaan aina sitä samaa ja pahinta ja ei niin ku uskota siihen muutokseen. (Aineistoesimerkki 2)

Saimme tutkimustuloksiksi, että vankiäidit kokevat voivansa olla hyvänä esimerkkinä lapselleen vankeudesta huolimatta. Vankiäidit kokivat, että voivat kääntää vankeusaikansa voimavaraksi lapsen kasvatustyössä. Tärkeänä he pitivät sitä, että voivat kertoa lapsilleen, miten olisi kannattanut toimia ja miten he itse toimivat.

No välillä on semmonen fiilis, että kun haluaa antaa jotain ideoita tai niin ne pistää niitä ideoita vähän sillee, että ootko nyt ihan varma ja onnistuisko ja oisko susta semmoseen. Vähä semmonen asenne. (Aineistoesimerkki 1)

Vertaistuki on kuitenkin, ku sä et kuitenkaa joudu olemaan yksin, että kaikki me ollaan vankeja, että periaatteessa käydään läpi sitä samanmoista, samoja asioita vaikka eri mittakaavassa. (Aineistoesimerkki 2)

Mutta kyllä koen pystyväni olemaan esimerkkinä, että oon onnistunu äitiydessä monessa asiassa, että olen suhteellisen varma omasta äitiydestäni. (Aineistoesimerkki 3)

Kyl mä ainaki yritän olla hyvä esimerkki. Tietyis asioissa, et yritän opettaa just päinvastaisesti mitä mä oon tehny. (Aineistoesimerkki 4)

Vankiäidit saattavat kokea syyllisyyttä siitä, että lapsi on heidän mukaan vankilassa, joka on leimautunut epäsuotuisana kasvupaikkana lapselle. Syyllisyyden tunteet lapsen vankilassa olosta vastaavat samalaisia syyllisyyden tunteita, kuin mitä HIV-positiiviset äidit kokevat altistaessaan lapsen infektiolle. (Verissimo e Oliveira, Nunes de Miranda & Cavalcanti Costa 2015.)

Kaiken kaikkiaan vanhemmuus tarkoittaa vuorovaikutustapahtumaa, joka tapahtuu vanhemman ja lapsen välillä. Riittävä vanhemmuus rakentuu vanhemman tarjotessa lapselleen turvallisuutta sekä läsnäoloa samalla ottaen huomioon lapsen

tunteet. Läsnä olevalla aikuisuudella turvataan se, että aikuinen vastaa lapsen tarpeisiin sekä tarjoaa turvallista rakkautta asettaen myös rajat. (Kristeri 2002, 23.)

7.4 Arki ja äitiys

Lähes jokainen haastattelemamme vankiäiti kertoi arjen olevan tavanomaista lapsiarkea. Vankilan säännöt muodostavat vankiäitien arjesta hyvin rutiininomaista. Arjen koettiin rakentuvan tiiviistä yhdessäolosta lapsen kanssa. Vankiäidit toivat esille, että arkirutiinit ovat samalaisia kuin siviilissä, erona ovat vankilan säännöt. Vankiäitien arki vankilassa koostuu arkirytmistä ja viikkorutiineista. Arkipäivä sisältää aamuherätyksen sekä aamupalan valmistamisen. Tämän jälkeen vankiäidit lapsineen kokoontuvat aamupiiriin. Aamurutiinien jälkeen vankiäidit saavat noutaa puhelimet vankilan päivystyksestä. Päivä etenee lapsen kanssa yhdessä leikkien, ruokaillen ja ulkoillen. Keskipäivän aikaan Vanajan vankilan perheosastolla alkaa hiljainen aika, jolloin lapset nukkuvat päiväunet. Loppupäivän rutiineihin kuuluvat jälleen ruokailu sekä ulkoilu. Lisäksi vankiäitien on toimitettava puhelimet takaisin päivystykseen sekä huolehdittava lapsi yöunille klo 21.00 mennessä, jolloin perheosasto suljetaan. Normaalin päivärytmin lisäksi vankiäitien on muistettava ilmoitautua päivystykseen määräajoin. Muutoin vankiäidit voivat hyödyntää vapaa-aikaa käyttäen hyödyksi vankilan tarjoamia palveluita kuten kuntosalia, zumba- ja karaokesalia sekä lenkkipolkua.

Mun mielestä se arki on normaalia. Koska ei tie mistään muusta.
(Aineistoesimerkki 1)

Lapsi herää joskus yheksältä ja sit mennään sinne aamupiiriin, se leikkii siinä syö, nukkuu päiväunet, syö, leikkii, ollaan ulkona, syö. Et aika tämmöstä tasasta. (Aineistoesimerkki 2)

Aika tavallista, ehkä enemmän vois olla semmosta mitä siivilissä, semmosta menoo, et lapsiki tottuis siihe, et ollaan liikkeellä eikä vaan kerran viikossa käydä jossain tunnin kaupassa niin. Muuten se on aika tavallista. (Aineistoesimerkki 3)

No se on just semmosta perusarkee ku kotonaki, paitsi sä et vaan voi lähtee minnekään näkee kavereita tai kättelee vaatteita tai kätteleen vaan mitään oikeestaan, et se on kaikkein hankalin. On sitte ulkoilua ja keinumista, kävelyä. Meillä on semmonen lenkkipolku tossa mitä käytetään tosi paljon ja semmosta yhteistä aikaa, leikkimistä sun muuta. Ei täs muuten oikee eroo muuta ku se rajal-

lisuus. Ja sit tietty niin paljo ihmisii ympärillä ja samas talos taval-
laan kaikki. (Aineistoesimerkki 4)

Vanajan vankilassa jokainen vankeusrangaistuksen suorittaja saa oman avaimen
asuinhuoneeseensa. Kun huoneesta poistutaan asuinosaan ulkopuolelle, pitää
vangin lukita oma asuinhuoneen ovi. Yleissääntönä vanki ei saa kuljettaa hu-
oneensa avainta vankilan ulkopuolelle, vaan se jätetään laitoksen henkilökunnalle.
Vanajan vankilassa tehdään vahvuustarkastuksia esimerkiksi siten, että vangin
pitää määrättyssä ajassa ilmoittautua päivystykseen tai vahvuustarkastus voidaan
tehdä myös asuintiloissa, jolloin vangitun pitää olla huoneessaan kyseisenä aika-
na. Asuinhuoneiden kalustus täytyy olla siinä järjestyksessä kuin kalustusluette-
lossa sanotaan. Vangin on säilytettävä tavaroitaan niille kuuluvissa säilytystiloissa.
(Länsi-Suomen Rikosseuraamusalue Vanajan vankilan järjestyssääntö 2012.)

Loppujen lopuksi täällä on niin ku tosi yksinkertasta että... (Aineis-
toesimerkki 1)

Että periaatteessa se on samaa rutiinia, ku kotona mut sä oot
vaan täällä. On tietynlaiset säännöt mitä sun pitää vaan noudat-
taa. (Aineistoesimerkki 2)

Haastattelemamme vankiäidit toivat esille, että päivittäisten arkirutiinien lisäksi on
joitakin viikkorutiineja. Näistä esimerkkeinä nousivat kauppakäynti sekä omatunti.
Omatunti tarkoittaa yhtä tuntia vapaata aikaa viikossa, jolloin lasta hoitaa henkilö-
kunta. Haastatteluissa nousi esille, että omatunti koetaan liian suppeana, jotta siitä
hyötyisi. Tästä syystä osa vankiäideistä kertoi, ettei käytä omatuntia laisinkaan.
Muutama vankiäiti kertoi käyttävänsä omatunnin esimerkiksi soluhuoneiston siivo-
ukseen tai mahdolliseen perhetapaamiseen valmistautumiseen.

Jotkut äidit käyttää omatunnin suihkuun tai nukkumiseen tai jos
haluu meikata, et on joku tapaaminen haluu laittaa ittensä kuntoon
tai semmosiin, et ihan hyödyllisiin juttuihin. Mä en oo kertaakaan
nähny, et kukaa käyttää sitä mihinkää lusmuiluun. (Aineistoesi-
merkki 1)

Mulla on ehkä ongelma, ku en keksi mitään, jos ois kaks tuntia tai
kolme tuntia aikaa sitte niin ku oiski jotain niin ku semmosta ei tar-
vis tuijottaa kelloa, että nyt mulla on enää sen nyt mulla on puol
tuntii enää aikaa, enää 20 min aikaa. (Aineistoesimerkki 2)

Vanajan vankilassa vangilla on mahdollisuus suorittaa ostoksia kerran viikossa saatetulla kauppa-asioinnilla, jonka aikataulutus näkyy vangille päiväjärjestyksestä. Vangin on säilytettävä kuitti ostoksista mahdollisen tarkastuksen vuoksi. Jokainen vanki on velvollinen kustantamaan ostoksensa itse. (Länsi-Suomen Rikosseuraamusalue Vanajan vankilan järjestyssääntö 2012.)

Kerran viikossa kauppa ja se on se tunti, lapsiperheelle ihan hirveen työlästä juosta tunnissa kauppa läpi ja muistaa ostaa kaikki lapselle ja itselle. (Aineistoesimerkki 1)

Tutkimustuloksista nousi esille, että jokainen vankiäiti koki lapsensa olevan voimavara vankeusaikana, vaikka lapsiarki tuokin mukanaan omat haasteensa. Haastatteluissa tuli ilmi, että lapsen läsnäolo sekä lapsen kasvun seuraaminen nopeuttivat ajankulkua. Vankiäitien kokemusten mukaan lapsi tuo sisältöä vankeusrangais- tuksen suorittamiseen verrattuna tavanomaiseen vankila-arkeen.

No voimavara. Että kyllä mä niin ku mun lapsi hymyilee mulle pitkän päivän jälkeen, ku on ollu ihan hirvee päivä niin kyl se tuo enemmän voimaa ja... (Aineistoesimerkki 1)

Voimavara. En mä varmaa pärjäis ilman lasta, jos se multa ois viety, kyl se kaa on nii helppo olla täällä ja se auttaa niin ku jaksamaan tätä tuomioo ku on kuitenkin sillee pitkä tuomio niin on jotain mitä teet päivisin. (Aineistoesimerkki 2)

Sanotaanko, että henkisesti se on hirveän iso voimavara ja en tiä oisinko jaksanu tämän tuomion ilman lasta, että se on äärimmäisen henkinen voimavara. Myös auttaa jaksamaan ja muuta, että se on semmonen päivän ja elämänilo. Mut sitte fyysisesti on kyllä aika kuluttava kaveri. Mut se on sillee tasapainossa, että mitä se henkisesti antaa niin se fyysisesti kuluttaa. (Aineistoesimerkki 3)

Tutkimustulokset osoittivat, että vankiäidit ovat tyytyväisiä lapsia koskevaan varusteluun vankilassa. Heidän mukaansa vankilasta löytyy tarpeeksi esimerkiksi kirjoja sekä leluja. Vankiäidit totesivat saavansa tarvittavat varusteet lapselle vankilalta tai muulta yhteistyökumppanilta.

Mut ollaan myös tehty työntekijän kans yhteistyötaholle ilmotus, jos me tarvitaan vaatteita tai muita. Ne on lähettäny meille sit ilmatteeks vaatteita, mitä tarvitaan sit lapselle; rattaita, vaatteita, ulkovaatteita ihan mitä vaan lapsi tarvii. (Aineistoesimerkki 1)

Joo on tossa leluja aika paljon, että kyl ne vaihtelee niitä et onhan tos se leikkihuone mikä on tosi kiva, koska se on semmonen avara paikka mihin me voidaan kaikki tuoda lapset. Ne voi siinä leikkii kaikki yhdessä niin se on kiva. Sit se piha niin on kaikki liukumäet ja keinut sun muut, että se on ihan kiva. Että kyllä ne sillai on ottanu huomioon ja sitte ku vankilahan kustantaa vaipat ja jonku veran maitoo ja sit viis purkkii kiinteetä ruokaa. Sillee otettu ihan hyvin huomioon. (Aineistoesimerkki 2)

Kuten aineistoesimerkeistä käy ilmi, on Vanajan vankilan perheosaston ympäristössä otettu lapsi huomioon. Piha-alue on pylväillä rajattu, joka sisältää lasten leikkikentän. Lisäksi perheosaston vankiäitien käytettävissä on aluetta kiertävä lenkipolku, rantasauna sekä grillauspaikka. (Wikgren, Jormalainen & Alatalo 2017.)

7.5 Tulevaisuus

Kaikki haastattelemamme vankiäidit toivat esille, että heidän tavoitteenaan on rikokseton tulevaisuus. Puolet vankiäideistä olivat sitä mieltä, etteivät he aio enää olla tekemisissä aiemman kaveriporukan kanssa, jolla on sidoksia rikollisuuteen. Puolet vankiäideistä taas toivat esille, etteivät he aio vaihtaa kaveripiiriä. He olivat sitä mieltä, ettei kukaan kaveri ole vaikuttanut aiemmin tapahtuneeseen rikollisuuteen. Osa vankiäideistä koki, ettei vankilassa kannata solmia ystävyysuhteita pidemmäksi aikaa kuin tuomion ajaksi. Tulevaisuudesta kysyttäessä tuli esille, etteivät he halua liikaa suunnitella tulevaisuutta. He pyrkivät siihen, että ajatus oli ensisijaisesti vankilassa eikä siviilielämässä. Lisäksi haastatteluissa kävi ilmi, että vankiäidit suhtautuvat realistisesti siviilissä oleviin arjen iloihin sekä haasteisiin.

Et jos sun pää on kans täällä eikä missään siviilissä vertailees mitä muut ihmiset tekee. (Aineistoesimerkki 1)

Mut vapautumiseen on vielä niin paljon aikaa, että eihän sitä tiiä. Mä en nää edes ajankohtasena miettiä niitä, et nyt keskittyy näihin asioihin mitä on ja kattoo sitte vähä lähempänä niitä kuitenkin aletaan järjesteleen ajoissa, ehkä vähä liiankin ajoissa. (Aineistoesimerkki 2)

Ja sit ei kannata suunnitella mitään mitä mä tiän etten voi toteuttaa. Et se on turha haaveilla semmosesta mikä ei oo mahdollista, että turha haaveilla mistään hirveistä rahamääristä sun muista, koska se ei helppoo rahaa oookkaa. Ja miten sä oikeesti pystyt

oleen onnellinen ittes kans ja oleen sinut ittes kans. Se on tärkeintä. (Aineistoesimerkki 3)

Takasi minä en tuu! Toivon, että tämä jää ainutkertaseksi kokemukseksi. Syy miksi sanon tuolla lailla on se, että ikinä ei pidä sanoa ikinä koska se on vähä niin ku kerjäisit verta nenästä. (Aineistoesimerkki 4)

En mä mun ystäviä vaihtais mihinkään, et ei se mun ystävien vika oo et mä istun täällä. Niistä kukaan ei liity mitenkää mun toimintaa eikä mitä mä oon tehnyt, et mä teen aina omat ratkasut. (Aineistoesimerkki 5)

Haastattelemamme vankiäidit toivat esille, että vankilassa alkanut äitiys jatkuu siviilissä. Tavoitteena vankiäideillä oli pyrkiä olemaan paras mahdollinen äiti omalle lapselleen. Haastatteluissa tuli esille, että vankiäidit pyrkivät jatkamaan vankilassa alkanutta äitiyttä siviilissä normaaliarjen ja lähipiirin tukemana. Kaikki vankiäidit aikovat kertoa jossain elämänvaiheessa vankeusajasta perheosastolla lapselleen. Vankiäidit kokivat, että lapsella on oikeus tietää, missä hän on ensimmäiset elinvuotensa viettänyt. Suurin osa vankiäideistä toi esille, että aikoo kääntää vankeusajan voimavaraksi kasvatustyössä. Näin ollen vankiäitien tavoitteena on, ettei lapsi kulje äidin jalanjälkiä. Vankiäitien mukaan avoimen ja ymmärtäväisen suhteen luominen lapseen koetaan tärkeänä. Siviilielämän koettiin mahdollistavan monipuoliset ajanviettotavat, yhteydenpidon lähipiiriin sekä avun saamisen mahdollisuuden.

Mulla on tämä työstö itseni kanssa vielä kesken, että millä lailla minä kerron lapselle sen, että hän on ensimmäiset elinvuotensa ollut vankilassa äitin kanssa, että se on semmonen haaste tässä eessä vielä. Työstän sitä. (Aineistoesimerkki 1)

Kyl mä uskon, et mä kerron sille ja kerron myös miks mä oon joutunu tänne ja mitä mä oon tehny, et mä oon joutunu tänne et voisin opettaa sille, et tekee toisenlaisia valintoja. (Aineistoesimerkki 2)

Mut hyvä ku kavereilla on lapsia nii mulla on mammakavereita. Kivempi palata takasi, ettei tarvi aina yksin päiviä viettää. (Aineistoesimerkki 3)

Tutkimustulokset osoittivat, että kaikki haastattelemamme vankiäidit olivat pohtineet tulevia asumisjärjestelyitä. Jokainen vankiäiti kertoi tulevaisuudessa joko

aloittavansa opinnot tai menevänsä töihin. Vankiäidit toivat esille, että tulevaisuudessa on tärkeää pyrkiä olemaan hyvä roolimalli lapselleen. Tulevaisuus nähtiin uutena alkuna elämälle. Vankiäidit pitivät tärkeänä itsensä kanssa sinut olemista, koska sen koettiin antavan hyvät edellytykset paremmalle tulevaisuudelle.

Mä tien et mut on tuonu vankilaan huono itsetunto ja muille näyttäminen niin mä haluan näyttää mun lapselle sen et sä pystyt saamaan itestäs sitä voimaa. Et sä tunnet ittes paremmaks ettei sun tarvi tehdä pahoja asioita, että sä saat muiden hyväksyntää. (Aineistoesimerkki 1)

No mä käyn täällä jo sitä uutta elämänvaihetta. Mä kannan mukana aina mitä täällä on, että mä voin vaan luoda tulevaisuudesta paremman. Se on tyhmää jättää kaikki taakse, se on kuitenkin aina osa sua. (Aineistoesimerkki 2)

No sillee normaalina. Töissä tai koulussa ja lapsen kaa olemista. (Aineistoesimerkki 3)

Vankiäitien suunnitelmat tulevaisuudesta liittyvät suurilta osin kodin ja lasten ympärille rakentuvaan elämään. Tulevaisuudelta he kaipaavat tavallista arkea, johon nojaten he rakentavat tulevaisuutta vapaudessa. (Enroos 2008, 130.) Kaiken kaikkiaan huolellinen valmistautuminen vapautumiseen vankeusrangaistuksen aikana lisää onnistuneen vapautumisen mahdollisuutta. (Luukkala 2007, 106.)

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa käsittelemme tutkimustuloksiamme tutkimuskysymystemme sekä teoreettisen viitekehyksen näkökulmasta. Lisäksi, jos huomaamme tutkimustuloksissa eroavaisuuksia suhteessa esitettyyn teoriaan, tuomme ne esille.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää, millaisena elämäntilanteena vankilaa pidetään sekä millaisia seurauksia sillä koetaan olevan äitiyteen sekä lapsen kasvuun ja kehitykseen. Selvitimme tutkimuksessamme myös, minkälaisena kasvuympäristönä äidit kokevat vankilan sekä millaisia rajoitteita se tuo äitiyteen ja siten lapselle. Lisäksi tutkimme, millaista äitiys ja arki ovat lapsen kanssa vankilassa. Taulukossa 1. esitämme tutkimuksemme keskeiset tulokset.

Tulokseksi saimme, että vankiäidit kokevat elämäntilanteensa vankilassa hyväksi lukuun ottamatta vankilan sääntöjen muodostamaa rajallisuutta. Vankiäideillä oli selkeä ymmärrys tekojensa seurauksista, joiden vuoksi he suorittavat vankeusrangaistusta. Näin ollen välittyi viesti, että vankiäidit tyytyvät elämäntilanteeseensa. Vankiäidit kokivat lapsen läsnäolon voimavarana vankeusrangaistusta suorittaessa. Lähipiirin tuen sekä yhteydenpidon mahdollistumisen nähtiin helpottavan elämäntilannetta. Tutkimuksemme kohderyhmä on vankilassa olevat äidit, jolloin vankila luo äitiydelle erilaisen ympäristön. Miettinen (2014, 37) toteaa, että pohja äitiydelle kehittyy jo raskauden aikana. Äiti tuntee lapsen olemassa olon raskauden edetessä ja näin tuleva äiti joutuu valmistautumaan aivan uuteen rooliin sekä uudenlaiseen elämänvaiheeseen. Näin ollen mahdollisesti uusi rooli sekä äitinä että vankina, tuo oman haasteellisuutensa sen hetkiseen elämänvaiheeseen.

Tutkimuksemme mukaan vankiäidit eivät koe vankila-ajalla olevan yhteyttä suoraan negatiivisesti lapsen kehitykseen ja kasvuun. Vankila-ajan koettiin mahdollistavan tiivis äidin ja lapsen yhdessä olo, joka nähtiin positiivisessa valossa lapsen kehityksen ja kasvun kannalta. Vankiäitien päivän sisältö koostuu siten, että lapsi on keskiössä, jonka vuoksi lapsen koetaan kehittyvän nopeasti.

Keränen, Rönkä & Stiller (2001, 58–59) tuovatkin esille, että lapsen kasvatuksessa tärkeää on huomioida lapsen yksilölliset erot. Vanhempana olemisesta on tullut haasteellista, eikä kasvattajan roolia helpota uhkatekijät, jotka ovat läsnä lasten

elämässä. Kasvatuksen voidaan katsoa rakentuvan lämpimyydestä, hyväksynnästä, valvonnasta sekä rajojen asettamisesta. Kasvattamisen tavoitteena tulisi olla lapsen yksilöllisyyden tukeminen sekä rajojen asettaminen lapsen toiminnan ympärille. Kasvattajan tulee keskittyä tukemaan lapsen itsetuntoa sekä sosiaalisia taitoja. Ensisijaisesti tehtävä lapsen kasvattamisessa on huolehtia lapsen ravitsemuksesta, riittävästä unesta sekä hygieniasta. Kaikelle tälle perustana toimii kasvattajan viettämä riittävä aika lapsen kanssa. (Keränen ym. 2001, 58–59.) Sihvonlan (2002, 126–129) tuoma näkemys tuo hyvin esille sen, että lapsen tarpeiden tunnistaminen luo pohjan kasvatukselle. Kasvattajan tulee kuunnella lastaan lapsen syntymästä saakka. Hänen mukaansa vanhemman jokainen teko toimii esimerkkinä lapselle ja kasvattamiseen sisältyy kärsivällisyyttä, uhrautumista sekä erityisesti läsnä olemista, koska lasta ei voi kasvattaa olemalla muualla. Lapsi tarvitsee mallikseen kasvattajan, jonka tunteet, kosketus, lämpö ja ilmeet ovat osa vuorovaikutusta.

Tutkimuksemme osoitti, että vankiäidit pitävät Vanajan vankilan perheosastoa lapsiystävällisenä kasvuympäristönä. Vanajan vankilan perheosaston koettiin olevan kodinomaisen ympäristöltään ja saatavilla oli lapsen kanssa elämiseen tarvittavat varusteet sekä tarvikkeet. Vertaistuen saaminen sekä saman ikäisten lasten kanssa kasvaminen koettiin myönteisenä kasvuympäristön ominaisuutena. Tutkimuksestamme ilmeni, että asumisjärjestelyiden muuttuminen sekä vankiäitien vaihtuvuus luo jatkuvaa uudelleensopeutumista. Tuloksista ilmeni lisäksi, että kasvuympäristönä yhteisasuminen perheosaston soluasunnoissa haastaa arkea. Kääntöpuolena yhteisasumisessa nähtiin kuitenkin muilta vankiäideiltä jatkuvasti saatavilla olevan vertaistuen mahdollisuus. Vanhemmuuden kannalta on tärkeää, että ympärillä olevat ihmiset auttavat luomaan yhteisöllisyyttä sekä ovat valmiita antamaan tukeaan haasteissa. (Tukea vanhemmille 2017.)

Suojaavina tekijöinä voidaan pitää turvallista kiintymyssuhdetta sekä pysyvää suhdetta ainakin yhteen aikuiseen, joka vastaa lapsen tarpeisiin ja auttaa lasta omien tunteiden ilmaisun kanssa. Positiiviset kokemukset, sosiaaliset taidot, itsetuottamus sekä usko omiin kykyihin rakentavat suojaavia tekijöitä lapselle. Suojaavia tekijöitä muodostuu, kun lapsi oppii, että hankalista tilanteista selvittää, siksi

on tärkeää, että perhe saa tukea ja apua muilta ympärillä olevilta. (Lapsen kasvatusta ja vanhemman kasvatustietoisuus 2017.)

Tutkimuksessamme tuli ilmi, että vankila-ajan koettiin osittain rajoittavan äitiyttä. Vankiäidit kokivat ajoittain tulevansa kyseenalaistetuksi heidän ollessaan samanaikaisesti sekä äitinä että vankina. Kyseenalaistamista koettiin lapsen hoitoon liittyvissä asioissa sekä vankiäitien ideoiden suhteen. Granfelt (2010, 135) korostaa, että vankilassa hierarkkinen vallankäyttö ja kontrolli tuovat negatiivisen sävyn vankilassa toteutuvalla toiminnalla. Vankilaolosuhteissa vapauden menetys, pakko sekä itsemääräämisoikeuden puuttuminen ovat läsnä, vaikka henkilökunta työskentelisi mahdollisimman hienotunteisesti. Tasa-arvoista työntekijä-vanki -suhdetta on mahdoton muodostaa järjestelmän perustehtävän ja valta-asetelman takia. (Granfelt 2010, 135.)

Tutkimuksemme tuloksiksi saimme, että vankeusaika rajoittaa lapsen normaalien suhteiden muodostumista siviilissä oleviin lähiomaisiin. Sinkkonen (2012, 23) puolestaan toteaa, että vanhempien tehtävään kuuluu tehdä parhaansa sellaisissa asioissa, joihin he pystyvät vaikuttamaan. Hän tuo esille, että vanhempien tulee hyväksyä ne asiat sellaisenaan, joihin he eivät voi juurikaan vaikuttaa.

Vanajan vankilan perheosastolla yhteydenpitoa puhelimitse ja tapaamisia on rajoitettu perheosaston säännöillä. Yhteydenpidon rajoittaminen vaikuttaa esimerkiksi siihen, että apua lastenhoitoon lähiomaisilta ei ole mahdollista saada samalla tavalla kuin siviilissä. Lindström (2001, 64) tuo esille vanhempien vastuun kasvattaessa lasta. Hänen mukaansa vanhemmat joutuvat koetukselle vaativan työelämän, mahdollisen työttömyyden ja muiden merkittävien muutosten edessä. Hän korostaa, että vaikka vastuu lasten kasvatuksesta on pääasiassa perheillä, pitäisi vanhempia auttaa kasvatustyössä ja sitä kautta ohjata kantamaan vahvempaa vastuuta lapsista. Sinkkonen (2012, 23) muistuttaa, että vanhemmuudessa tulisi saada apua perusasioissa kuten ruoanlaitossa, vaatettamisessa sekä antaa mahdollisuus lepoon.

Tutkimustuloksemme kertoivat, että äitiys sekä arki lapsen kanssa Vanajan vankilan perheosastolla toteutuvat tavanomaisia lapsiarkeen liittyviä toimia toteuttaen. Arki lapsen kanssa Vanajan vankilan perheosastolla on tasaista sekä rutiinien

omaista. Erona siviilielämän arkeen on vankilan säännöt ja niistä muodostuva rajallisuus. Tutkimustuloksista ilmeni, että lapsen koettiin tuovan sisältöä päiviin sekä olevan voimavarana vankeustuomion aikana. Näin ollen lapsen nähtiin olevan keskipisteenä Vanajan vankilan perheosastolla toteutuvassa arjessa. Matilainen (2008, 25–27) muistuttaa, että rutiinien merkitys lapsen kasvussa ja kehityksessä on merkittävää. Kokonaisuuksien muodostumisen kannalta on tärkeää, että rutiinit ovat osa lapsen arkea. Samaan aikaan tapahtuva syöminen, ulkoilu, peseytyminen ja nukkuminen ovat rutiineja, jotka rakentavat lapsen perusrajoja. Rutiinit jäsentäessä päivän kulkua tuovat turvallisuutta lapselle, jolloin myös arjessa tapahtuvat asiat sujuvat. Lapsen kasvattamisen kulmakiviä ovat johdonmukaisuus, turvallisuus ja rutiineista huolehtiminen. (Matilainen 2008, 25–27.)

Kaiken kaikkiaan lapsen kasvattaminen on kasvatusarvojen toteuttamista. Vanhemmat opettavat hyviä käytöstapoja, arkielämän taitoja, rehellisyyttä ja luottamusta molemmin puolin. Kasvatuksen tavoitteena on saada lapselle tunne luottamuksesta, rakkaudesta, välittämisestä sekä kunnioittamisesta. Lapsen kasvattamisessa pyritään saamaan hyvät lähtökohdat elämään. On tärkeää, että lapsella on suojaavia tekijöitä valmiina oman elämänsä tuomia haasteita varten. Suojaavat tekijät auttavat lasta selviämään ja ratkaisemaan ongelmia, mutta kaikkiin haasteisiin kasvattaja ei voi lastaan valmistaa. Oleellista on, että näitä tekijöitä voidaan pitää myös mielenterveyttä tukevinä tekijöinä. (Lapsen kasvatus ja vanhemman kasvatustietoisuus 2017.)

Tutkimuksemme osoitti, että äitiyden koetaan toteutuvan Vanajan vankilan perheosastolla vankilan olosuhteisiin nähden hyvin. Vanajan vankilan perheosastolla äitiyden toteutumista tukee se, että vankiäidit viettävät tiiviisti aikaa lapsensa kanssa. Vanajan vankilan perheosasto tarjoaa lapsiarjen toteutumiseen tarvittavat resurssit. Vankiäideillä on mahdollisuus saada tukea äitiyteen Vanajan vankilan perheosaston henkilökunnalta sekä rajoittuvassa määrin lähipiiriltään. Vankiäidit kokevat vankila-ajan olevan yksi elämän ajanjakso, jonka jälkeen he siirtyvät jatkamaan lapsiarkea sekä äitiyttä siviiliin. Vankiäidit tavoittelevat tulevaisuudelta rikoksetonta elämää sekä keskittyvät uuteen elämänvaiheeseen.

Taulukko 1. Keskeisimmät tutkimustulokset

Keskeisimmät tutkimustulokset:
<ul style="list-style-type: none"> • Äitiyden koettiin toteutuvan Vanajan vankilan perheosastolla vankilan olosuhteisiin nähden hyvin
<ul style="list-style-type: none"> • Vankiäidit kokivat henkilökunnan sekä läheisten tuen helpottavan äitiyden toteutumista
<ul style="list-style-type: none"> • Vankila-ajan koettiin mahdollistavan tiivis äidin ja lapsen yhdessä olo, joka koettiin myönteisenä lapsen kehityksen ja kasvun kannalta
<ul style="list-style-type: none"> • Vankiäidit kokivat vankilan ympäristönä olevan lapsiystävällinen sekä kodinomainen
<ul style="list-style-type: none"> • Vankiäidit kokivat haasteena vangin sekä äidin roolin yhdistämisen
<ul style="list-style-type: none"> • Lapsi koettiin olevan voimavara sekä tuovan sisältöä päiviin vankeusrangaistuksen aikana
<ul style="list-style-type: none"> • Vankiäidit kokivat sääntöjen rajoittavan vankilassa toteutuvaa äitiyttä
<ul style="list-style-type: none"> • Vankiäidit kokivat arjen perheosastolla olevan tiivistä yhdessä oloa lapsen kanssa sekä tavanomaista arkea rutiinien ja rytmien ympäröimänä
<ul style="list-style-type: none"> • Lapsi on keskipisteenä Vanajan vankilan perheosastolla
<ul style="list-style-type: none"> • Sääntöjen koettiin suojaavan lapsen rutiineja ja rytmiä ja siten vaikuttavan myönteisesti lapsen kasvuun ja kehitykseen
<ul style="list-style-type: none"> • Vankiäidit kokivat saavansa muilta vankiäideiltä vertaistukea
<ul style="list-style-type: none"> • Vankiäitien tavoitteena on rikokseton tulevaisuus sekä hyvänä esimerkkinä toimiminen omalle lapselleen vankeudesta huolimatta

9 POHDINTA

Tässä luvussa pohdimme opinnäytetyötä prosessina sekä sen eri vaiheita. Kerromme, millaisena kokemuksena olemme opinnäytetyöprosessin kokeneet ja mitä se on meille opettanut. Tarkastelemme opinnäytetyömme aihetta sekä tuloksia sosionomi (AMK):n kompetenssien kautta. Lisäksi haluamme tuoda esille mahdollisia aiheita, joilla tutkimustamme voisi jatkaa.

Olemme kokeneet opinnäytetyöprosessin pitkänä ajanjaksoja, joka on sisältänyt monia eri vaiheita sekä tunnetiloja. Pohtiessamme aihetta ymmärsimme, että aihevalinta on suuressa merkityksessä koko prosessin työstämisen ajan. Huomasimme opinnäytetyömme edetessä, että aiheen valitsemiseen kannattaa keskittyä. Koimme, että aiheen mielenkiintoisuus vaikutti keskeisesti työn tavoitteelliseen etenemiseen. Yhteistyötahomme mahdollisti sen, että saimme vaikuttaa aiheen valikoitumiseen ja täten yhdistettyä mielenkiinnon kohteemme opinnäytetyöhömmme.

Opinnäytetyömme työstäminen kesti vuoden päivät. Aloittaessamme opinnäytetyöprosessia emme tienneet, mitä kaikkea tutkimuksen tekeminen tulisi sisältämään. Halusimme pilkkoa isoa kokonaisuutta osiin asettamalla välitavoitteita, jolloin keskityimme yhteen osa-alueeseen kerrallaan. Työstämällä opinnäytetyötämme pienissä osissa mahdollistimme huolellisen työskentelyn. Olemme kokeneet opinnäytetyön työstämisen pääosin myönteisenä sekä mielenkiintoisena matkana. Eri vaiheiden työstäminen on aiheuttanut vaihtelevia tuntemuksia. Opinnäytetyömme jokainen työvaihe on ollut laaja ja pitkäkestoinen sekä vaatinut paljon ajatustyötä. Mielekkäimpänä työvaiheena oli haastattelujen toteuttaminen Vanajan vankilan perheosastolla. Puolestaan haastavimpana työvaiheena olemme pitäneet sisällönanalyysia, sillä keräämämme aineisto oli hyvin runsas. Näin ollen haastattelumateriaali mahdollisti monipuolisen aineiston, mutta vaati samalla pitkäjänteistä työskentelyä sisällönanalyysin suhteen. Huolellisesti tehty sisällönanalyysi paljasti työn muissa vaiheissa, vaikka sen työstäminen oli hidasta ja vei paljon aikaa.

Opinnäytetyömme aikana yhteistyö onnistui hyvin ja työskentely oli vaivatonta alusta loppuun. Yhteistyön sujuvuuteen vaikutti se, että tunnistamme meidän molempien olevan ahkeria tekemään töitä päästäksemme päämääräämme. Opiskeli-

joina olemme alusta asti olleet tunnollisia sekä huolellisia opintojamme kohtaan, joka oli vahvuutemme opinnäytetyötämme työstäessä. Keskustelimme heti opinnäytetyömme suunnitteluvaiheessa siitä, mitkä tulisivat olemaan tavoitteemme. Ymmärsimme kumpikin, että opinnäytetyön aihe tulisi olla motivoiva, joten poh-tiessamme opinnäytetyömme aiheita löysimme yhteisiä mielenkiinnon kohteita. Valitsimme aiheen, josta halusimme saada lisää tietoa itsellemme sekä muille so-siaaalialan toimijoille.

Poh-tiessamme, mitä opinnäytetyöprosessi on meille opettanut, on vaikea mainita vain yhtä asiaa. Olemme oppineet paljon omasta itsestämme, ammatillisuudesta sekä tieteellisestä kirjoittamisesta. Opinnäytetyöprosessi on opettanut meille suunnitelmallisuutta, stressinsietokykyä, pitkäjänteisyyttä sekä pienistä onnistumi-sista iloitsemista. Tulevaa työelämää varten olemme oppineet yhteistyötaitoja, si-toutumista sekä asiakasosaamistaitoja.

Olemme olleet koko opinnäytetyöprosessin ajan kiitollisia siitä, että saimme yhteis-työtahoksi Vanajan vankilan perheosaston, joka mahdollisti tutkimuksemme ai-heen. Olemme kokeneet, että yhteistyö Vanajan vankilan perheosaston kanssa on sujunut ongelmitta. Erityisen tyytyväisiä olimme haastatteluja koskeviin järjestelyi-hin, jotka olivat toteutettu hyvin huomioon ottaen tilat sekä aikataulut.

Suunnitellessamme opinnäytetyömme etenemistä pohdimme, että tulisimme ensin työstämään teoreettisen viitekehyksen. Teoriaosuuden jälkeen oli luontevaa lähteä toteuttamaan vankiäitien haastatteluja Vanajan vankilan perheosastolle. Halusim-me haastatella tutkimukseemme vankiäitejä, sillä näin saimme heidän omat äänet ja kokemukset kuuluviin työssämme. Olimme iloisia, että vankiäidit kertoivat haas-tattelutilanteessa aidosti ja rehellisesti omista kokemuksistaan. Vankiäideistä välit-tyi tunne, että olimme tervetulleita toteuttamaan haastatteluja.

Aloittaessamme opinnäytetyötä tutustuimme aiemmin aiheita koskeviin tutkimuk-siin sekä kirjallisuuteen. Poh-tiessamme omia teemoja sekä tutkimuskysymyk-siämme, varauduimme tutkimustulosten painottuvan enemmän negatiiviselle puo-lelle. Olimme iloisia kuullessamme, että vankiäidit olivat tyytyväisiä äitien toteu-tumiseen Vanajan vankilan perheosastolla. Ajattelimme, että vankiäidit eivät kokisi

äitiyden toteutuvan vankilan olosuhteissa niin hyvin, kuin mitä tutkimustuloksemme osoittivat.

Tarkastelimme sosionomin (AMK) osaamista sosiaalialan osaamisen kompetenssien kautta. Sosionomin (AMK) tulisi työntekijänä osata toimia eri osaamisalat huomioiden. Näin ollen hänellä tulee olla sosiaalialan eettistä osaamista, asiakastyön osaamista, tutkimuksellista osaamista, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaamista, kriittistä ja osallistavaa yhteiskuntaosaamista sekä johtamisosaamista. Kolemme näiden sosionomi (AMK) -kompetenssien soveltuvan erityisen hyvin tutkimusjoukkonamme olevan asiakasryhmän kanssa työskentelyyn. Sosionomilla (AMK) on taito tukea sekä ymmärtää vankiäitejä heidän haastavassa elämäntilanteessaan. Hänellä on kyky ehkäistä leimautumista sekä syrjäytymistä asettumalla haavoittuvassa asemassa olevien puolelle. Sosionomi (AMK) pyrkii toimiessaan edistämään tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta sekä toimimaan eettisesti perusteellisesti. Vankiäitien kanssa työskenteleminen vaatii eettistä osaamista, jonka pohjana on vastuu toisesta ihmisestä, tasavertaisuudesta sekä ihmisarvosta. Sosionomi (AMK) hallitsee palvelujärjestelmäosaamisen ja osaa kuunnella sekä ymmärtää asiakkaan elämäntilanteita ja siten tarvittaessa ohjata oikeiden palvelujen ääreen. Lisäksi sosionomilla (AMK) on taitoa kuunnella, kannustaa sekä tukea asiakkaitaan heidän haastavissa elämäntilanteissaan. Näin ollen sosionomilta (AMK) odotetaan myös valmiuksia kehittää asiakkaan asemaa parantavia tekijöitä. (Sosionomi (AMK), Päivätoteutus 2016.)

Miettiessämme koko opinnäytetyöhön liittyvää matkaa, olemme tyytyväisiä kokonaisuudessaan työmme onnistumiseen. Saimme mielestämme vastaukset tutkimuskysymyksiimme sekä saavutimme laatimamme tavoitteet. Uskomme, että opinnäytetyöstämme hyötyy meidän itsemme lisäksi, Vanajan vankilan perheosaston henkilökunta sekä rikollisuussektorilla työskentelevät ammattilaiset. Toivomme, että opinnäytetyöstämme nousisi mahdollisia näkökulmia työn kehittämiseen. Lisäksi haastattelutilanne ja teemojamme koskettavien aiheiden pohtiminen, oli mahdollisesti useammalle vankiäidille valtaistava kokemus. Tutkimustamme voisi jatkaa tutkimalla, miten äitiys on jatkunut vankiäitien vapauduttua siviiliin. Lisäksi myöhemmin voisi tutkia äidin mukana vankilassa olleita lapsia ja heidän tulevaisuuttaan.

LÄHTEET

- Boris, NW. & Zeanah, C. 1999. Disturbances and disorders of attachment in infancy: an overview. *Infant Mental Health Journal*. Saatavana: https://www.researchgate.net/publication/232564983_Disturbances_and_disorders_of_attachment_in_early_childhood
- Bowlby, J. 1991. *Attachment and Loss. Volume 1. Attachment*. London: Penguin Books.
- Brodén, M. 2006. *Raskausajan mahdollisuudet: Kun suhteet syntyvät ja kehittyvät*. Marja Kivirauma. Helsinki: Gummerus.
- Crittenden, P.M. 1997. Truth, error, omission, distortion and deception: the application of attachment theory to the assessment and treatment of psychological disorder. In: Dollinger, SMC. & Dilalla, LF. (ed.) *Assessment and intervention across the lifespan*.
- Enroos, R. 2008. *Vankila lapsuudessa- lapset vankilassa. Tutkimus lapsista, joiden elämää äidin vankeus värittää*. Helsinki: Rikosseuraamusvirasto. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2008.
- Enroos, R. Ei päiväystä. *Taustatietoa lapsen vankilassa asumisesta vanhemman mukana*. [Verkkosivu]. *Terveys ja hyvinvoinninlaitos*. [Viitattu 24.10.2017]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/vanhemman-vankeusrangaistus/lapsi-vanhemman-mukana-vankilassa/taustatietoa>
- Granfelt, R. 2010. *Syrjäytymisestä vapaaksi vankilassa?: Psykososiaalisen työn merkitys vankien elämässä*. Teoksessa: Laine, T., Hyväri, S. & Vuokio-Oikonen, P. *Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla*. Helsinki: Tammi.
- Haapasalo, J. 2008. *Kriminaalipsykologia*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hellsten, T. 2003. *Vanhemmuus: Vastuullista vallankäyttöä*. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Hirsjärvi S, Remes P & Sajavaara P. 2000. *Tutki ja kirjoita*. 6.p. Helsinki: Tammi.
- Historia. 21.7.2014. [Verkkosivu]. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. [Viitattu: 28.2.2017]. Saatavana: <http://www.kriminaalihuolto.fi/fi/index/toimipaikatjajhteystiedot/vankilat/hameenlinnankila/historia.html>

- Hýpen, K. 2004. Vankilasta vuosina 1993-2001 vapautuneet ja vankilaan uudesti palanneet. Helsinki: Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2004.
- Järjestys ja turvallisuus. 28.4.2016. [Verkkosivu]. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. [Viitattu: 13.3.2017]. Saatavana: <http://www.vankeinhoito.fi/fi/index/taytantonpano/jarjestysjaturvallisuus.html>
- Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut!: Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kaurala, M. 8.3.2016. Tulivatko naiset näkyviksi?. [Ppt-esitys]. Kriminaalihuollon tukisäätiö. [Viitattu: 19.3.2017]. Saatavana: <http://www.krimi.fi/NAISVANGIT/Esitykset/Marjatta%20Kaurala%20Tulivatko%20naiset%20nakyviksi.pdf>
- Kerns, K., Abraham, M., Schlegelmilch, A. & Morgan, T. 2007. Mother-child attachment in later middle childhood: Assessment approaches and associations with mood and emotion regulation.
- Keränen T, Rönkä A & Stiller I. 2001. Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta. Teoksessa: S, Sulku & J, Aromaa. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Kivivuori, J. 2008. Rikollisuuden syyt. Jyväskylä: Gummerus.
- Kristeri, I. 2002. Vahvaan vanhemmuuteen. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Kuntouttava toiminta – Päihdetyö. 1.8.2013. [Verkkosivu]. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. [Viitattu: 15.3.2017]. Saatavana: <http://www.vankeinhoito.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/kuntouttavatoiminta-paihdeetyo.html>
- Kurki, L., Kurki-Suutarinen, M. & Taruvuori, K. 2010. Muurien sisällä. Sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy-Juvenes Print.
- L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.
- Laine, T., Hyväri, S. & Vuokila-Oikkonen, P. 2010. Mitä on syrjäytymisen vastainen työ? Teoksessa: T, Laine., S, Hyväri & P, Vuokila-Oikkonen. Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveystieteillä. Helsinki: Tammi.
- Laitinen, A & Aromaa, K. 2005. Rikollisuus ja kriminologia. Jyväskylä: Gummerus.
- Laitinen, J. 2002. Suomen vankeinhoidon historiaa . Teoksessa: J, Laitinen., J, Tourunen., I, Neiramo., P, Myhrberg., M, Richter., J, Lohi., K, Hypén., M, Laine., M, Kyngäs., A-K, Grönholm., K, Eerikäinen., R, Matinpuro., K, Künnapuu.,

- M, Suomela., J, Mäki., A, Heikkinen., S, Järvelä & M, Salminen. Vankeinhoidon perusteet. Helsinki: Tietosanoma. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu osa 4.
- Lannuzya Veríssimo e Oliveira, Francisco Arnaldo Nunes de Miranda, Gabriela Maria Cavalcanti Costa. Motherhood experience for prisoners. 2015. [Verkkojulkaisu]. Saatavana: <https://revistas.ufg.br/fen/article/view/29784/19597>
- Lapintie, A. (toim.). 2017. [Verkkojulkaisu]. Päivä kerrallaan. Helsinki: Vankien omaiset VAO ry, KRITS & Rikosseuraamuslaitos. 2. uud. p. [Viitattu: 29.4.2017]. Saatavana: <http://www.porttivapauteen.fi/filebank/1419-Paivakerrallaan.pdf>
- Lapsen kasvatus ja vanhemman kasvatustietoisuus. 2.8.2017. [Verkkosivu]. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. [Viitattu: 28.10.2017]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-kasvatus-ja-vanhemman-kasvatustietoisuus/>
- Lapsi- ja perhetyön linjaukset. 2013. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. [Viitattu: 29.4.2017]. Saatavana: http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/6G5krDHMF/Lapsi- ja_perhetyon_periaatteet .pdf
- Lindström, A. 2001. Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta. Teoksessa: S, Sulku & J, Aromaa. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Luukkala, J. 2008. Vankilapsykologin käsikirja. Rikosseuraamusala koulutuskeskuksen oppikirja 3/2007.
- Lähtökohtana lapsen etu- Suomen vankiloiden ensimmäinen perheosasto avattiin Hämeenlinnassa. 12.4.2010. Rikosseuraamuslaitos.[Verkkosivu]. [Viitattu 6.3.2017]. Saatavana: <http://www.rikosseuraamus.fi/text/fi/index/ajankohtaista/tiedotteetjauutiset/2010/04/lahtokohtanalapsenetu-suomenvankiloidenensimmainenperheosastoavattiinhameenlinnassa.html>
- Länsi-Suomen Rikosseuraamusalue Vanajan vankilan järjestyssääntö. 11.6.2012. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. [Viitattu 17.3.2017]. Saatavana: http://www.vankeinhoito.fi/material/attachments/rise/jarjestyssaannot/6HxCQPB17/VANAJA_JARJESTYSSAANTO11062012.pdf
- Main, M. & Solomon, J. 1990. Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth Strange Situation. In: Greenberg, MT., Cicchetti D. & Cummings, EM. (ed.) Attachment in the preschool years. Chicago: University of Chicago Press.

- Matilainen, T. 2008. Lapsi elää rutiineista: Helppo ja hyvä arki. Jyväskylä: Gummerus Kustannus Oy.
- Miettinen, A. 2014. Nainen naiselle: Luonnollinen syntymä. Kuopio: AilaM Oy.
- Mohell, U. & Pajuoja, J. 2006. Vankeuspaketti. Vankeinhoidon kokonaisuudistus käytännössä. Tallinna: Tietosanoma Oy.
- Muu sosiaalinen kuntoutus. 27.9.2016. [Verkkosivu]. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. [Viitattu: 8.9.2017]. Saatavana: <http://www.vankeinhoito.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/muusosiaalinenkuntoutus.html>
- Naiset näkyviksi: työryhmän mietintö. 2008. Rikosseuraamusvirasto. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2008.
- Niemelä, P., Siltala, P & Tamminen, T. 2003. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaihtus. Helsinki: WSOY.
- Oma työ. 25.7.2013. [Verkkosivu]. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. [Viitattu: 17.3.2017]. Saatavana: <http://www.vankeinhoito.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/tyotoiminta/omatyo.html>
- Perhe muurin toisella puolella: Työryhmän mietintö. 2003. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2003. [Viitattu: 29.4.2017]. Saatavana: http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/kX66Am1fz/1_2003_Perhe_muurin_toisella_puolella.pdf
- Perushuolto. 7.2.2017. [Verkkosivu]. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. [Viitattu: 13.3.2017]. Saatavana: <http://www.vankeinhoito.fi/fi/index/taytantonpano/perushuolto.html>
- Pihlajamäki, H. 2004. Johdatus varhaismoderniin oikeushistoriaan. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut.
- Päihdesairauksien hoito. 31.12.2015. [Verkkosivu]. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. [Viitattu: 8.9.2017]. Saatavana: <http://www.vankeinhoito.fi/fi/index/taytantonpano/perushuolto/terveydenhuolto/paihdesairauksienhoito.html>
- Päihdevalvonta. 28.4.2016. [Verkkosivu]. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. [Viitattu: 15.3.2017]. Saatavana: <http://www.vankeinhoito.fi/fi/index/taytantonpano/jarjestysjaturvallisuus/paihdevalvonta.html>

- Rautaparta, M. 2010. Raskaus, synnytys, äitiys: Äidiksi omaa kehoa kuunnellen. Helsinki: WSOY.
- Richter, M. 2002. Vankeinhoidon käytännöt. Teoksessa: J, Laitinen., J, Tourunen., I, Neiramo., P, Myhrberg., M, Richter., J, Lohi., K, Hypén., M, Laine., M, Kyn-gäs., A-K, Grönholm., K, Eerikäinen., R, Matinpuro., K, Künnapuu., M, Suome-la., J, Mäki., A, Heikkinen., S, Järvelä & M, Salminen. Vankeinhoidon perusteet. Helsinki: Tietosanoma. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu osa 4.
- Rikosseuraamusasiakkaat 1.5.2016. 17.6.2016. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Rikos-seuraamuslaitos. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 2/2016. [Viitattu 10.3.2017]. Saatavana: http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-monisteetjaraportit/YQ5ZDg1GZ/2016-02_Rikosseuraamusasiakkaat_1.5.2016.pdf
- Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Helsinki: Finn Lectura.
- Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro.
- Sarinko, E. 2016. Naisvankien määrä laskenut. [Verkkolehtiartikkeli]. SVT Nyheter. [Viitattu 10.3.2017]. Saatavana: <http://www.svt.se/nyheter/utiset/naisvankien-maara-laskenut>
- Sevón & Huttunen. 2002. Odottavan äidin vastuu. Teoksessa: Rönkä, A & Kinnu-nen, U. 2002. Perhe ja vanhemmuus: Suomalainen perhe-elämä ja sen tuke-minen. Keuruu: PS-kustannus.
- Sihvola, S. 2002. Voimaa vanhemmuuteen. Jyväskylä: Gummerus Kustannus Oy.
- Sinkkonen, J. 2003. Lapsen kiintymyssuhteen syntyminen ja sen häiriöt. Teokses-sa: Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY, 92-106.
- Sinkkonen, J. 2004. Kiintymyssuhdeteoria- tutkimuslöydöksistä käytännön sovel-luksiin. [Verkojulkaisu]. Duodecim. [Viitattu 15.4.2017]. Saatavana: <http://www.terveyskirjasto.fi/xmedia/duo/duo94437.pdf>
- Sinkkonen, J. 2005. Elämäni poikana. Porvoo: WSOY.
- Sinkkonen, J. 2012. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.
- Sosionomi (AMK), Päivätoteutus. 2016. Opetussuunnitelma. Seinäjoen Ammatti-korkeakoulu. [Verkkosivu]. [Viitattu 18.10.2017]. Saatavana: <https://opinto-opas.seamk.fi/index.php/fi/21/fi/79/SOS16/year/2016/classification/23>

- Suomela, M. 7.6.2011. Vankilasta vapautuvien jälkihuolto. [Verkkojulkaisu]. Portti Vapauteen: Kriminaalihuollon tukisäätiö. [Viitattu 12.5.2017]. Saatavana: http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2513/vankilasta_vapautuvien_jal_kihuolto
- Tammi-Moilanen, K. 2002. Naisvangit. Teoksessa: J, Laitinen., J, Tourunen., I, Neiramo., P, Myhrberg., M, Richter., J, Lohi., K, Hypén., M, Laine., M, Kyngäs., A-K, Grönholm., K, Eerikäinen., R, Matinpuro., K, Künnapuu., M, Suomela., J, Mäki., A, Heikkinen., S, Järvelä & M, Salminen. Vankeinhoidon perusteet. Helsinki: Tietosanoma. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu osa 4.
- Terveydenhuolto. 31.12.2015. [Verkkosivu]. Rikosseuraamuslaitos. [Viitattu: 8.9.2017]. Saatavana: <http://www.vankeinhoito.fi/fi/index/taytantonpano/perushuolto/terveydenhuolto.html>
- Tukea vanhemmille. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Iloa vanhemmuuteen. [Viitattu 28.4.2017]. Saatavana: <http://www.iloavanhemmuuteen.fi/vanhempana-vahvemaksi/tukea-vanhemmille/>
- Tukea vanhemmuuteen ja varhaiseen vuorovaikutukseen. 23.10.2017. [Verkkosivu]. Helsinki: Väestöliitto. [Viitattu 28.10.2017]. Saatavana: <https://www.perheaikaa.fi/jutut/lapsi-perheessa/vanhemmuus/tukea-vanhemmuuteen-ja-varhaiseen-vuorovaikutukseen/>
- Tulo-opas. 2.2.2017. Vanajan vankila Vanajan osasto. Hämeenlinna: Vanajan vankila.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6., uudistettu laitos. Tammi 2009.
- Tyni, M-R. & Muurinen, T. 10.3.2016. Vanhemmuuden haasteet ja vanhemmuuden tukeminen vankilassa. [Ppt-esitys]. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. [Viitattu: 29.4.2017]. Saatavana: <http://www.krimi.fi/NAISVANGIT/Esitykset/Tyni%20ja%20Muurinen%20Vanhemmuuden%20haasteet%20ja%20vanhemmuuden%20tukeminen%20vankilassa.pdf>
- Työtoiminta. 25.7.2013. [Verkkosivu]. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. [Viitattu: 17.3.2017]. Saatavana: <http://www.vankeinhoito.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/tyotoiminta.html>
- Uusimäki, M. 2005. Perhetyö palvelujärjestelmässä. Teoksessa: Reijonen, M. (toim.) Voimaa perhetyöhön. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vanajan vankila. 10.1.2017. [Verkkosivu]. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. [Viitattu 14.3.2017]. Saatavana:

http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjyhteystiedot/vankilat/vanajan_vankilaojoistenosasto.html

Vangin tukeminen. 3.10.2013. [Verkkosivu]. Rikosseuraamuslaitos. [Viitattu 9.10.2017]. Saatavana: <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/vangintukeminen.html>

Vangit. 29.6. 2016. Vangit. [Verkkosivu]. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. [Viitattu 19.3.2017]. Saatavana: <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/tilastot/vangit.html>

Vanhemman jaksaminen – Kun vanhempi voi hyvin, lapsi voi hyvin. 6.7.2017. [Verkkosivu]. Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu 9.10.2017]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemman-jaksaminen/>

Vanhemmuuden kaari. 4.7.2017. [Verkkosivu]. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.[Viitattu:28.10.2017]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/vanhemmuuden-kaari/>

Vankeinhoidon perusteet. Helsinki: Tietosanoma. Vankeinhoidon koulutuskeskuseen julkaisu osa 4.

Vankeusrangaistuksen aloitus. 17.1.2017. [Verkkosivu]. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. [Viitattu: 14.3.2017]. Saatavana: <http://www.vankeinhoito.fi/fi/index/taytantonpano/vankeusrangaistuksenaloitus.html>

Vapaa-aika. 29.7.2013. [Verkkosivu]. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. [Viitattu: 10.3.2017]. Saatavana: <http://www.vankeinhoito.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/vapaa-aika.html>

Vapautumisen valmistelu. 10.6.2013. [Verkkosivu]. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. [Viitattu: 10.3.2013]. Saatavana: http://www.vankeinhoito.fi/fi/index/taytantonpano/vapautuminen/vapautumisen_valmistelu.html

Wikgren, J., Jormalainen, L & Alatalo, J. Ei päiväystä. Lapsiperheen arkea perheosastolla. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. [Verkkosivu]. [Viitattu 1.3.2017]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/vanhemman-vankeusrangaistus/lapsi-vanhemman-mukana-vankilassa/lapsiperheen-arkea-perheosastolla>

Väyrynen, S. 8.3.2016. Naisvangit – asenteet, arvot ja kohtaaminen. [Ppt-esitys]. Helsinki: Kriminaalihuollon tukisäätiö. [Viitattu 15.3.2017]. Saatavana: <http://www.krimi.fi/NAISVANGIT/Esitykset/Sanna%20V%C3%A4yrynen%20naisvangit.pdf>

Yhteydet ulkopuolelle. 7.2.2017. [Verkkosivu]. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos.
[Viitattu: 12.3.2017]. Saatavana:
<http://www.vankeinhoito.fi/fi/index/taytantonpano/yhteydetulkopuolelle.html>

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelun runko

Liite 2. Rikosseuraamuslaitoksen päätös

Liite 3. Lausunto opinnäytetyön suunnitelmasta

Liite 4. Saatekirje

Liite 5. Haastattelusopimus

Liite 1. Teemahaastattelun runko

Teemahaastattelun runko

TAUSTATIEDOT

- Ikä
- Lapsien lukumäärä
- Vankeustuomion pituus
- Halutessasi voit kertoa rikosnimikkeen

1) ELÄMÄNTILANNE JA VANKILA

- Kertoisitko, millainen elämäntilanteesi on nyt?
- Ketä tukiverkostoosi kuuluu? Onko esimerkiksi lapsesi isä elämässänne mukana?
→ Jos vastasit kyllä niin koetko, että vankila tukee lapsen ja isän yhteydenpitoa? Mahdollistuuko esimerkiksi tapaamiset?
- Koetko tarvitsevasi enemmän tukea elämäntilanteessasi esim. vankilan henkilökunnalta ja/tai läheisiltä?
→ Jos vastasit kyllä, niin millaista tukea?
- Minkälaisena prosessina koet lapsen tulemisen vankilaan?
- Onko sinulla vankilan ulkopuolella muita lapsia?
→ Jos on, millaisena koet yhteydenpidon olevan heihin vankeuden aikana?

2) VANKILA SULJETTUNA LAITOKSENA JA SÄÄNNÖT

- Minkälaisia sääntöjä vankilassa on, ja mitkä ovat niiden vaikutukset äitiyteen sekä lapseen?
- Koetko sääntöjen helpottavan jollain tapaa äitiyden toteutumista? Jos koet, niin millä tavalla?
- Minkälaisia haasteita vankeuden ja äitiyden yhdistäminen on sinulle tuottanut?

3) VANKILA YMPÄRISTÖNÄ JA ÄITIYS

- Minkälaisena kasvuympäristönä koet äitinä vankilan?
- Millaista tukea koet tarvitsevasi äitiyteen vankilassa?
- Koetko voivasi olla hyvänä esimerkkinä lapsellesi vankeudesta huolimatta?
- Millaista tukea koet saavasi vankilan perheosastolta äitiyteen?
→ Koetko saavasi vertaistukea esimerkiksi muilta vankiäideiltä?
- Minkälaisia vaikutuksia vankilalla voi mahdollisesti olla lapsesi kehitykseen ja kasvuun?
- Minkälaiset tilat perheosastolla on?

4) ARKI JA ÄITIYS

- Millaista äitiys ja arki lapsen kanssa on vankilassa?
- Minkälainen on normaali arkipäivä lapsen kanssa vankilassa? Kerro mistä päivänne tavallisesti koostuu.

- Millä tavalla äitiyden toteutumista voisi mielestäsi helpottaa vankilassa? Kehitysideoita?
- Koetko lapsen olevan enemmän voimavara kuin voimia vievä tekijä vankeusaikana?
- Millä tavalla lapsi on otettu huomioon vankilan olosuhteissa? Onko saatavilla tarpeeksi leluja, kirjoja yms.?
- Koetko, että lapsella on tarpeeksi vaatteita sekä muita tarvikkeita?

5) TULEVAISUUS

- Millaisena näet tulevaisuutesi vapautumisen jälkeen?
- Kertoisitko vankeuden päättymisestä? Poistuuko lapsi vankilasta ennen vankeusrangaistuksen päättymistä? → Jos poistuu niin minne?
- Millaisena äitinä näet itsesi, kun vapaudut vankilasta?
- Millainen äiti haluaisit olla vapauduttuasi?
- Koetko, että tulet tarvitsemaan tukea äitiyteen vapauduttuasi vankilasta?
- Koetko, että pystyt jatkamaan vankilassa alkanutta äitiyttä samalla tavalla myös siviilissä?
- Millaisia suunnitelmia sinulla on lapsen kanssa tulevaisuutta ajatellen?
- Millaisena näet lapsesi tulevaisuuden? Onko vankeudella vaikutuksia?

Liite 2. Rikosseuraamuslaitoksen päätös

Päätös

6.2.2017

8/332/2017

Anniina Ahonen

/ Kirsi-Marja Kontiainen

Hakemuksenne 6.2.2017

Tutkimuslupahakemus

Olette hakeneet Rikosseuraamuslaitokselta tutkimuslupaa Seinäjoen ammatikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan opinnäytetyötä varten. Opinnäytteen ohjaajana toimii YTT Tiina Tiilikka. Yhteyshenkilönä Vanajan vankilassa on ohjaaja Mia-Riikka Tyni.

Tutkimuksen aihe

Miten äitiys toteutuu Vanajan vankilassa?

Tutkimuksen toteutus

Vanajan vankilan perheosaston vankiäitien haastattelut.

Lupahakemus

Haette lupaa vankien haastatteluihin.

Päätös

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö myöntää teille tutkimusluvan hakemuksenne mukaisesti. Vankien haastattelut tulee tehdä vankilan johtajan suostumuksella ja välityksellä.

Haastateltavien osallistuminen tutkimukseen on täysin vapaaehtoista ja heiltä tulee pyytää yksilöity kirjallinen suostumus osallistumisesta tutkimukseen ja haastatteluihin. Tutkimuksen tulokset on esitettävä niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on säilytettävä siten, ettei se joudu ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se on hävitettävä yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua. Tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston keruu ei saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa Vanajan vankilan muulle toiminnalle.

Tutkimuksen valmistuttua siitä tulee lähettää sähköinen kopio tai paperikopio Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön, Vanajan vankilaan sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen Kriminologiselle kirjastolle. Opinnäytteestä tulee myös lähettää sähköpostitse tiivistelmä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön (peter.blomster@om.fi). Rikosseuraamuslai-

Osoite
Lintulahdenkuja 4
00530 HELSINKI

Puhelin
029 56 88500

Telekopio
029 56 88446

Sähköpostiosoite
kirjaamo.rise@om.fi

tos pidättää oikeuden julkaista opinnäytteen intranet- ja tiivistelmän internet-sivuillaan.

Pauli Nieminen
kehitysjohtaja

Peter Blomster
erikoistutkija

Tiedoksi

Vanajan vankilan johtaja
Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen johtaja

Liite 3. Lausunto opinnäytetyön suunnitelmasta

24.1.2017

LAUSUNTO OPINNÄYTETYÖN SUUNNITELMASTA

Ahonen Anniina & Kirsi-Marja Kontiainen: Miten äitiys toteutuu Vanajan vankilassa?

Anniina Ahosen ja Kirsi-Marja Kontiaisen opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten äitiys toteutuu Vanajan vankilassa. Opinnäytetyö kohdentuu vankiäitien kokemuksiin äitiydestä ja siinä tarkastellaan myös vankilatuomion yhteyttä lapsen kehitykseen ja kasvuun.

Anniina Ahonen ja Kirsi-Marja Kontiainen tekevät opinnäytetyötään osana Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosionomi –opintoja. Heidän opinnäytetyösuunnitelmansa on hyväksytty ja tutkielma täyttää SeAMK:n tutkielmalle asetetut kriteerit.

A handwritten signature in blue ink that reads 'Tiina Tiilikka'.

Tiina Tiilikka
YTT, opinnäytetyön ohjaaja

Liite 4. Saatekirje

Hei perheosaston väki,

Olemme tänä vuonna kaksi valmistuvaa sosionomia Seinäjoen ammattikorkeakoulusta, ja työstämme opin-
näytetyötä aiheesta miten äitiys toteutuu Vanajan vankilassa. Opinnäytetyömme tavoitteena on selvittää
miten äitiyttä toteutetaan lapsen läsnä ollessa Vanajan vankilassa vankilatuomion aikana. Opinnäytetyös-
sämme kohdennamme tutkimisen vankiäitien kokemuksiin äitiydestä ja sitä kautta lapsen kehitykseen ja
kasvuun.

Tarkoituksemme olisi haastatella teitä hyvät Vanajan perheosaston äidit, mikäli olette halukkaita tekemään
yhteistyötä kanssamme. Toteutamme haastattelut toukokuussa viikolla 21 keskiviikkona 24.5 ja torstaina
25.5. Suoritamme haastattelut anonymisti, joten kenenkään henkilöllisyyttä ei ole missään vaiheessa tun-
nistettavissa. Säilytämme haastattelumateriaalin opinnäytetyön työstämisen ajan huolellisesti eikä aineis-
toa käsittele meidän allekirjoittaneiden lisäksi muut. Opinnäytetyön valmistuttua aineisto tuhotaan asian-
mukaisesti.

Jos olette halukas tekemään kanssamme yhteistyötä ja tulemaan haastateltavaksi, pyytäisimme teitä alle-
kirjoittamaan ohessa olevan suostumuksen. Suostumus palautetaan Mia-Riikka Tynille 14.5.2017 mennes-
sä. Suostumuksen saatua tulemme haastattelemaan teitä edellä mainittuna ajankohtana.

Haluamme opinnäytetyössämme nostaa erityisesti teidän, äitien, omia kokemuksia siitä miten äitiys toteu-
tuu Vanajan vankilassa, joten ajatuksenne ovat meille hyvin tärkeitä.

Toteutamme haastattelun teemahaastatteluna, johon olemme valinneet seuraavanlaiset teemat:

- 1) Elämäntilanne ja vankila
- 2) Vankila suljettuna laitoksena ja säännöt
- 3) Vankila ympäristönä ja äitiys
- 4) Arki ja äitiys
- 5) Tulevaisuus

Haastattelukysymykset tulevat pohjautumaan näihin yllämainittuihin teemoihin. Haastattelutilanteessa
teillä on vapaus olla vastaamatta kysymykseen tai voitte kertoa asiasta sen verran kuin haluatte.

Ystävällisin terveisin,

Anniina Ahonen

Kirsi-Marja Kontiainen

Liite 5. Haastattelusopimus

HAASTATTELUSOPIMUS

Anniina Ahonen
Kirsi-Marja Kontiainen

Seinäjoen ammattikorkeakoulu

HAASTATTELUSOPIMUS OPINNÄYTETYÖN AINEISTON KERÄÄMISTÄ VARTEN

Olemme kaksi kolmannen vuoden sosionomiopiskelijaa Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Työstämme Seinäjoen ammattikorkeakoululle opinnäytetyötä yhteistyössä Vanajan vankilan kanssa. Opinnäytetyömme tavoitteena on selvittää miten äitiyttä toteutetaan lapsen läsnä ollessa Vanajan vankilassa vankilatuomion aikana. Opinnäytetyössämme kohdennamme tutkimisen vankiäitien kokemuksiin äitiydestä ja sitä kautta lapsen kehitykseen ja kasvuun.

Haastattelut tullaan nauhoittamaan eikä aineistoa tule käsittelemään allekirjoittaneiden lisäksi muut. Opinnäytetyömme valmistuttua aineistot tullaan hävittämään asianmukaisella tavalla. Haastattelut suoritetaan täysin anonymisti, joten haastateltavien henkilöllisyys ei tule kenenkään tietoon missään vaiheessa. Valmiista työstä ei pystytä selvittämään haastatteluun osallistuvan henkilöllisyyttä. Haastattelut suoritetaan luottamuksellisesti sekä sopimuksen sääntöjä noudattaen.

Tämän haastattelusopimuksen myötä te sitoudutte osallistumaan opinnäytetyötämme koskevaan haastatteluun. Haastattelu tullaan toteuttamaan keskiviikkona 24.5. tai torstaina 25.5. Vanajan vankilan perheosastolla.

Suostuessanne haastateltavaksi, palautetaan tämä haastattelusopimus allekirjoitettuna Mia-Riikka Tynille 14.5.2017 mennessä.

Sitoudun yllämainittuun sopimukseen

Paikka ja päivänmäärä

Haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys